

УНІВЕРСИТЕТ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СУГАК ОЛЕКСІЙ ВІКТОРОВИЧ

Прим. № _____
УДК 342.9 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Науковий керівник —
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Куліш Анатолій Миколайович

Суми — 2020

АНОТАЦІЯ

Сугак О. В. Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». — Університет сучасних знань; Сумський державний університет. — Суми, 2020.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та розкритті особливостей адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, а також опрацюванні напрямків її вдосконалення з урахуванням позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, основні з них такі:

Аргументовано, що правопорушення в сфері господарської діяльності – це протиправна діяльність відповідного суб'єкта, який порушує легальний стан господарської сфери країни, правовий статус інших суб'єктів господарської діяльності, а також спричиняє суспільно-шкідливі наслідки, що в сукупності перешкоджає веденню законного підприємництва та отримання бажаного прибутку.

Зазначається, що як об'єкти адміністративно-правової протидії, правопорушення у сфері господарської діяльності характеризуються наступними ознаками: по-перше, варіативністю інтенсивності шкоди правопорушень даної групи – правопорушення в сфері господарської діяльності одночасно містять в своїй групі діяння як суспільно-шкідливі, так і суспільно небезпечні; по-друге, порушують соціально-господарські устої ведення підприємництва, що в свою чергу негативно впливає на бізнес-клімат в Україні та економічне становище держави в світі; по-третє, охоплюють велике коло діянь адміністративно-управлінського, фінансово-

економічного, господарського змісту; по-четверте, наносять значну шкоду бюджетному сектору держави, викликають обмеження надходжень до державного бюджету.

Доведено доцільність виокремлення наступних критеріїв класифікації правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності: 1) залежно від приналежності суб'єкта правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; 2) залежно від правоохоронного органу, який здійснює таку діяльність; 3) залежно від стадії провадження; 4) залежно від виду юридичної відповідальності, до якої буде притягнута винна у вчиненні правопорушення в сфері господарської діяльності особа; 5) залежно від галузі права, якою врегульовано правоохоронну діяльність з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; 6) залежно від напрямку діяльності правоохоронного органу з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Зазначається, що саме завдяки дії адміністративно-правових норм можна в найбільш оперативний спосіб здійснити вплив на суспільні відносини з приводу протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що обумовлює особливість їх місця в системі правового регулювання даних суспільних відносин.

Встановлено, що метою адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є: по-перше, недопущення вчинення учасниками відповідних суспільних відносин будь-яких правопорушень у секторі господарської діяльності країни; а, по-друге, попередження виникнення умов, за яких вчинення подібних правопорушень буде можливим.

Ключовими напрямками адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності названо: а) управлінський – застосування організаційних засобів оптимізації структури суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності з

метою забезпечення найбільшої ефективності їх діяльності; б) реакційний, який передбачає використання визначених законодавством важелів адміністративного впливу для попередження, припинення та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили відповідні протиправні дії; в) нормативний – виражається у нормотворчій роботі суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, тобто у створенні підзаконної бази та закріплення у ній підходів, засобів, методів та заходів впливу на суспільні відносини з метою недопущення вчинення правопорушень у вказаному напрямі.

До принципів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності віднесено наступні: верховенство права; законність; принцип недопущення порушень прав людини; принцип переваги превентивного впливу; принцип суб'єктної функціональності; принцип взаємодії; принцип виховного впливу.

Визначено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні – це галузевий різновид правового статусу, зміст якого складають закріплені у нормах адміністративного законодавства права, обов'язки, функції та організаційні аспекти діяльності суб'єктів уповноважених на реалізацію заходів із протидії правопорушенням у господарському секторі держави.

Констатовано, що адміністративно-правові форми протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це зовнішнє вираження такої протидії, функціональні моделі організаційно-управлінської, попереджувальної діяльності уповноважених суб'єктів в процесі реалізації ними передбачених законодавством завдань, направлених на недопущення вчинення правопорушень у господарському секторі. До відповідних форм віднесено наступні: нормотворчу; організаційно-забезпечувальну; правореалізаційну.

Обґрунтовано, що адміністративно-правові методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це визначена

законодавством система правових способів, засобів та процедур регулювання суспільних відносин, які виникають в контексті діяльності уповноважених суб'єктів із забезпечення протидії правопорушенням господарського сектору держави, що характеризуються владною імперативністю, обов'язковістю до виконання поставлених вимог, відсутністю суб'єктивного роздуму та можливістю примусового забезпечення. До вказаних методів віднесено наступні: метод примусу; контрольно-наглядовий метод; організаційний метод.

Виявлено, що організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це сукупність дій управлінського характеру, які направлені на упорядкування внутрішньої структури, внутрішньо-владних процесів, що виникають в поточній діяльності суб'єктів адміністративно-правової протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Виділено три основні групи організаційних заходів, а саме структурно-управлінські, внутрішньо-координаційні та інформаційно-аналітичні.

Узагальнено, що в провідних країнах світу задля належної й ефективної реалізації протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності створено спеціально уповноважені суб'єкти, які у більшості випадків функціонують у складі відповідних центральних органів виконавчої влади. Створення подібних суб'єктів із чітким закріпленням їх повноважень на рівні окремого закону було б корисним і для нашої держави. При цьому в ряді країн є спеціальні органи, основним завданням яких є координація діяльності інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Ключові слова: правопорушення, господарська діяльність, об'єкт, протидія, адміністративно-правова протидія, правоохоронна діяльність, правове регулювання, мета, принципи, напрямки адміністративно-правової протидії, статус, адміністративно-правовий статус, адміністративні форми, методи, організаційні заходи, зарубіжний досвід, законодавство, адміністративне законодавство, взаємодія, координація.

SUMMARY

Suhak O. V. Administrative and Legal Counteraction to Offenses Committed in the Sphere of Economic Activity. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 "Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law". – University of Modern Knowledge; Sumy State University. – Sumy, 2020.

The author of the dissertation has provided theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which consists in defining the essence and revealing the specific features of administrative and legal counteraction to offenses committed in the sphere of economic activity, as well as elaboration of its improvement taking into account positive national and international experience. A number of new scientific conclusions have been formulated as a result of the research, where the main ones are as follows:

It has been argued that the offense committed in the sphere of economic activity – is the illegal activity of the entity, which violates the legal status of the economic sphere of the country, the legal status of other economic entities, and causes socially harmful consequences, which collectively hinders lawful business and obtaining the desired profit.

It has been noted that offenses committed in the sphere of economic activity, as objects of administrative and legal counteraction, are characterized by the following features: first of all, variability of intensity of damage of this group offenses – offenses of this group committed in the sphere of economic activity simultaneously contain actions both socially harmful, and socially dangerous; secondly, they violate the socio-economic principles of doing business, which in turn negatively affects the business climate in Ukraine and the economic situation of the state in the world; thirdly, they cover a wide range of actions of administrative, financial, economic nature; fourth, they cause significant damage to the budget sector of the state, cause restrictions on revenues to the state budget.

The author has proved the expediency of distinguishing the following criteria for the classification of law enforcement activities on combating offenses committed in the sphere of economic activity: 1) depending on the affiliation of the subject of law enforcement activities on combating offenses committed in the sphere of economic activity; 2) depending on the law enforcement agency that carries out such activities; 3) depending on the stage of the proceedings; 4) depending on the type of legal liability, to which the person guilty of committing an offense in the sphere of economic activity will be brought to; 5) depending on the branch of law, which regulates law enforcement activities on combating offenses committed in the sphere of economic activity; 6) depending on the direction of activity of the law enforcement agency on counteraction to offenses committed in the sphere of economic activity.

It has been noted that due to the action of administrative and legal norms it is possible to influence public relations in the most operative way in order to counteract offenses committed in the sphere of economic activity, which determines the peculiarity of their place within the system of legal regulation of such public relations.

It has been established that the purpose of administrative and legal counteraction to offenses committed in the sphere of economic activity is: first of all, to prevent the commission of any offenses in the sector of economic activity of the country by the participants of the relevant public relations; and, secondly, to prevent the occurrence of conditions under which the commission of such offenses is possible.

The key areas of administrative and legal counteraction to offenses committed in the sphere of economic activity are: a) managerial – the use of organizational means to optimize the structure of the subjects of counteraction to offenses committed in the sphere of economic activity in order to ensure the greatest efficiency of their activities; b) reactionary, which involves the use of statutory levers of administrative influence in order to prevent, stop and prosecute those who have committed appropriate illegal acts; c) normative – is expressed in

the rule-making work of the subjects counteracting offenses committed in the sphere of economic activity, that is in elaborating bylaws and enshrining approaches, means, methods and measures within such bylaws to influence public relations in order to prevent the commission of offenses in this area.

The principles of administrative and legal counteraction to offenses committed in the sphere of economic activity include the following: the rule of law; legality; the principle of preventing human rights violations; the principle of the advantage of preventive influence; the principle of subjective functionality; the principle of interaction; the principle of educational influence.

It has been determined that the administrative and legal status of the subjects of counteracting offenses committed in the sphere of economic activity in Ukraine is a branch type of the legal status, the content of which consists of the rights, responsibilities, functions and organizational aspects, enshrined in the norms of administrative legislation, of those entities authorized to implement the measures on combating offenses in the economic sector of the state.

It has been stated that administrative and legal forms of counteracting offenses committed in the sphere of economic activity are an external expression of such counteraction, functional models of organizational and managerial, preventive activity of authorized subjects in the process of implementation of tasks aimed at preventing offenses in the economic sector. The relevant forms include the following: rule-making; organizational and interim; enforcement.

It has been substantiated that administrative and legal methods of counteracting offenses committed in the sphere of economic activity are a system of legal methods, means and procedures of regulation of public relations defined by the legislation, which arise in the context of the activities of authorized entities to counteract offenses in the sphere of economic activity of the state, characterized by imperative power, the obligation to comply with the requirements, lack of subjective reflection and the possibility of compulsory enforcement. These methods include the following: the method of coercion; control and supervision method; organizational method.

The author has revealed that organizational measures on combating offenses committed in the sphere of economic activity is a set of managerial actions aimed at streamlining the internal structure, internal and authoritative processes that arise in the current activities of the subjects of administrative and legal counteraction to offenses in the sphere of economic activity. The author has distinguished three main groups of organizational measures, namely structural and managerial, internal and coordination, information and analytical.

It has been generalized that the leading countries of the world created specially authorized subjects for the proper and effective implementation of counteraction to offenses committed in the sphere of economic activity, which in most cases function as a part of the corresponding central executive agencies. The creation of similar subjects with a clear consolidation of their powers at the level of a separate law would be useful for our state. At the same time, there is a number of countries having special agencies, the main task of which is to coordinate the activities of other subjects on counteracting offenses committed in the sphere of economic activity.

Key words: an offense, economic activity, an object, counteraction, administrative and legal counteraction, law enforcement activity, legal regulation, purpose, principles, directions of administrative and legal counteraction, status, administrative and legal status, administrative forms, methods, organizational measures, international experience, legislation, administrative legislation, interaction, coordination.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Сугак О. В. Поняття та види правопорушень у сфері господарської діяльності як об'єкта адміністративно-правової протидії. *Право.UA*. 2016. № 1. С. 194–199.

2. Сугак О. В. До проблеми визначення мети, принципів та напрямків адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Наше право*. 2017. № 1. С. 191–195.

3. Сугак А. В. К проблеме определения понятия правоохранительной деятельности по противодействию правонарушениям в сфере хозяйственной деятельности. *Верховенство права*. 2018. № 4. С. 220–225.

4. Сугак О. В. Адміністративно-правові форми та методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Право.UA*. 2019. № 3. С. 209–213.

5. Сугак О. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Наше право*. 2019. № 2. С. 225–230.

6. Сугак О. В. Організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С. 69–74.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Сугак О. В. До характеристики адміністративно-правових форм протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Актуальні завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 20–21 жовтня 2017 р.)*. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 89–92.

2. Сугак О. В. До проблеми визначення адміністративно-правових

методів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Теорія і практика сучасної юриспруденції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7–8 грудня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 77–80.

3. Сугак О. В. До характеристики ключових принципів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Право як ефективний суспільний регулятор*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15–16 лютого 2019 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 56–59.

4. Сугак О. В. Принципи адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 20 листоп. 2020 р.) ; Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків : НДІ ППСН, 2020. С. 124–126.

ЗМІСТ

ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	22
1.1. Поняття та види правопорушень у сфері господарської діяльності як об'єкта адміністративно-правової протидії.....	22
1.2. Види та особливості правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.....	37
1.3. Правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності та місце у ньому адміністративно-правових норм.	54
Висновки до Розділу 1	69
РОЗДІЛ 2 ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	77
2.1. Мета, принципи та напрямки адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності	77
2.2. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності	93
2.3. Адміністративно-правові форми та методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності	108
2.4. Організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.....	124
Висновки до Розділу 2	137
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	143
3.1. Зарубіжний досвід протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності та можливості його використання в Україні	143
3.2. Напрямки вдосконалення національного законодавства, яке регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності	155
3.3. Удосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності	167
Висновки до Розділу 3	180
ВИСНОВКИ	185
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	190
ДОДАТКИ	229

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сучасному етапі розвитку нашої держави доволі багато суспільних інституцій або перебувають на стадії свого становлення, або ж, з огляду на неефективність їх функціонування, зазнають реформаторського впливу. Особливої уваги в цьому контексті зазнає правоохоронний сектор, де сьогодні відбуваються найбільш численні зміни – від створення нових суб'єктів до визначення кардинально нових напрямків здійснення правоохоронної діяльності. Суспільні відносини, які виникають і знаходять свій розвиток у здійсненні компетентними суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, не є винятком і також зазнають впливу численних реформ, які мають місце в нашій державі.

Необхідно відзначити, що окремі проблемні питання, пов'язані з протидією правопорушенням у різних сферах суспільного життя, у своїх наукових працях розглядали: В. Б. Авер'янов, С. М. Алфьоров, В. І. Бабенко, К. В. Бисага, В. М. Богословець, В. А. Бортник, Т. С. Васильєва, Л. В. Винар, В. В. Волік, В. В. Галуцько, Ю. В. Гаруст, В. Л. Грохольський, Н. В. Гудима, Б. В. Дерев'яно, А. М. Завальний, А. Г. Загородній, В. М. Кириченко, Т. А. Кобзєва, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Т. М. Кравцова, А. М. Куліш, В. І. Курило, Д. М. Ластович, Л. О. Матвійчук, Л. В. Мілімко, Н. М. Мірошніченко, О. М. Музичук, В. В. Пахомов, А. М. Перепелюк, С. В. Петков, Е. М. Попович, О. М. Рєзнік, В. В. Самохвалова, В. В. Серєда, М. О. Сич, І. В. Солов'євич, М. В. Старинський, В. В. Сухонос, Т. М. Тимчишин, Ю. О. Тополь, С. І. Халимон, М. М. Хміль, Д. П. Цвігун, Т. О. Чернадчук, В. В. Юровський, Л. С. Явич та багато інших. Разом із тим справедливим буде відзначити, що, незважаючи на суттєві здобутки вказаних вище правників, проблематика адміністративно-правової протидії правопорушенням саме у сфері господарської діяльності залишається малодослідженою.

Таким чином, відсутність комплексних досліджень, присвячених питанню адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, а також наявність низки прогалин та недоліків у відповідному законодавстві, обумовлюють актуальність та своєчасність проведення дисертаційного дослідження за окресленою проблематикою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до: Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю), схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2017 р. № 1020-р; Концепції реформування системи державної допомоги суб'єктам господарювання, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 січня 2010 р. № 81-р; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р.; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; Пріоритетних напрямів наукових досліджень Університету сучасних знань на 2017–2022 рр., затверджених рішенням вченої ради Університету сучасних знань від 8 грудня 2016 р., протокол № 3.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у тому, щоб за допомогою використання сучасних методів наукового пізнання та аналізу норм чинного законодавства і сучасних наукових поглядів учених визначити сутність і особливості адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, а також, спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний досвід, окреслити напрямки вдосконалення правових та організаційних основ здійснення відповідної протидії.

Для досягнення поставленої мети дисертаційної роботи слід виконати наступні завдання:

- визначити особливості правопорушень у сфері господарської діяльності як об'єкта адміністративно-правової протидії та систематизувати їх види;
- виокремити види та виявити особливості правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності;
- надати характеристику правовому регулюванню протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності та встановити місце у ньому адміністративно-правових норм;
- окреслити мету, принципи та напрямки адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності;
- розкрити зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності;
- систематизувати адміністративно-правові форми та методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності;
- встановити організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності;
- узагальнити зарубіжний досвід протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності та опрацювати можливості його використання в Україні;
- опрацювати напрямки вдосконалення національного законодавства, яке регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності;
- визначити напрямки удосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають у процесі адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Предметом дослідження є адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Методи дослідження. Під час підготовки дисертаційного дослідження було використано низку загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Так, використання логіко-семантичного методу та методу класифікації дало можливість з'ясувати поняття та види правопорушень у сфері господарської діяльності як об'єкта адміністративно-правової протидії (підрозділ 1.1), а також визначити види та особливості правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності (підрозділ 1.2). Використання формально-юридичного методу дозволило охарактеризувати правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності та встановити місце у ньому адміністративно-правових норм (підрозділ 1.3); розкрити зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні (підрозділ 2.2). Системно-структурний та системно-функціональний методи було використано для того, щоб окреслити мету, принципи та напрямки адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності (підрозділ 2.1) та встановити коло адміністративно-правових форм та методів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні (підрозділ 2.3). Використання аналітичного методу дозволило встановити та надати характеристику організаційним заходам із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні (підрозділ 2.4). Узагальнити зарубіжний досвід протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності та опрацювати можливості його використання в Україні вдалось за допомогою порівняльно-правового методу (підрозділ 3.1). Методи моделювання та прогнозування було використано для того, щоб з'ясувати напрямки вдосконалення національного законодавства, яке регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, та визначити шляхи удосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії

правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні (підрозділи 3.2 та 3.3).

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною основою дисертаційного дослідження є Конституція України, а також низка законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, норми яких закріплюють організаційні та правові засади протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Інформаційну та емпіричну основу роботи становить узагальнення діяльності окремих правоохоронних органів щодо протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. У ході підготовки дисертації автором використано власний досвід правоохоронної та господарської діяльності.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що представлене дисертаційне дослідження є першою спробою на доктринальному рівні, спираючись на аналіз наукових поглядів учених та норм чинного законодавства України, визначити сутність та розкрити особливості адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, та, спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний досвід, розробити обґрунтовані наукові пропозиції та рекомендації щодо напрямків удосконалення відповідного адміністративного законодавства у цій сфері. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– доведено, що адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності являє собою визначений нормами адміністративного права особливий набір правових, управлінських та організаційних засобів, інструментів та механізмів, які у своїй діяльності

використовують уповноважені суб'єкти задля недопущення вчинення правопорушень у сфері господарської діяльності;

– встановлено мету адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, а також напрямки такої діяльності, до яких віднесено: управлінський, реакційний та нормативний;

– аргументовано, що організаційні заходи посідають важливе місце у функціонуванні суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, адже їх значущість та важливість доводить той факт, що у своїй багатоманітності дані заходи об'єднуються в групи, а саме: структурно-управлінські, внутрішньо-координаційні та інформаційно-аналітичні заходи;

– з огляду на позитивний досвід низки провідних країн Європи обґрунтовано доцільність запровадження в Україні інформаційно-телекомунікаційних систем, у межах функціонування яких здійснюється інформаційно-аналітичне забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності;

удосконалено:

– визначення поняття правопорушень у сфері господарської діяльності як об'єкта адміністративно-правової протидії, а також науковий підхід щодо переліку видів відповідальності за їх вчинення, до якої, зокрема, віднесено: кримінальну, адміністративну та господарсько-правову відповідальність;

– розуміння ознак правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, до яких віднесено: здійснюється значною кількістю суб'єктів, у тому числі недержавними; основними суб'єктами її здійснення є численні правоохоронні органи; знаходить свій прояв у межах функціонування декількох суспільних відносин; її нормативною основою є самостійні галузі права; має місце як під час провадження в справах про адміністративні правопорушення, так і у межах здійснення кримінальних проваджень;

– класифікацію суб'єктів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, які запропоновано поділити на три ключові групи: 1) органи державної влади – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства; 2) центральні органи виконавчої влади – Податкова служба України, Антимонопольний комітет України; 3) органи правопорядку – Національна поліція, Служба безпеки України, прокуратура та ін.;

– теоретичний підхід до визначення поняття взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, під яким запропоновано розуміти регламентовану правовими приписами спільну, погоджену за часом і місцем діяльність таких суб'єктів, що полягає у використанні ними спільних можливостей задля здійснення більш ефективної протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності;

дістали подальшого розвитку:

– обґрунтування наукової думки про те, що ключове місце в системі нормативно-правових актів, які визначають правові засади протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, належить нормам адміністративного права, адже саме норми цієї галузі права: по-перше, дають можливість у найбільш оперативний спосіб здійснити вплив на суспільні відносини з приводу протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; по-друге, визначають зміст та особливості правового статусу суб'єктів, уповноважених притягувати до відповідальності осіб, що вчинили правопорушення у сфері господарської діяльності; по-третє, вказують на форми та напрямки здійснення відповідної діяльності;

– узагальнення переліку ключових форм та методів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні, які запропоновано закріпити на законодавчому рівні;

– обґрунтування доцільності розроблення та прийняття спеціального Закону України «Про створення спеціально уповноваженого суб'єкта протидії

кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності – Бюро економічних розслідувань», яке, у свою чергу, повинно прийти на заміну податковій міліції;

– теза про те, що чинне національне законодавство доволі поверхово та фрагментарно здійснює нормативну регламентацію взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що може бути розцінено як один з основних недоліків функціонування даної сфери суспільних відносин, а вирішенню даної ситуації має сприяти прийняття єдиного нормативно-правового акта, положення якого у комплексі регламентували б напрямки взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в роботі висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших теоретико-правових досліджень питань протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 03.08.2020 р.*);

– правотворчій діяльності – для вдосконалення вітчизняного законодавства під час підготовки й уточнення низки законодавчих та підзаконних актів з питань протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук від 04.08.2020 р.*);

– правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності (*акт впровадження Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України від 05.08.2020 р.*);

– навчальному процесі – під час підготовки підручників та навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна діяльність», «Судові та правоохоронні органи», «Господарське право»; вони

вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті. Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених автором (*акт впровадження Сумського державного університету від 06.08.2020 р.*).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: «Актуальні завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Львів, 20–21 жовтня 2017 р.); «Теорія і практика сучасної юриспруденції» (м. Київ, 7–8 грудня 2018 р.); «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 15–16 лютого 2019 р.); «Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття» (м. Харків, 20 листопада 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє відображення в 6-ти наукових статтях, 5 з яких опубліковано у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, та 4-х тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 238 сторінок. Список використаних джерел містить 371 найменування та розміщений на 39 сторінках, додатки розташовано на десяти сторінках.

РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Поняття та види правопорушень у сфері господарської діяльності як об'єкта адміністративно-правової протидії

Соціальні відносини далеко не завжди мають позитивний характер та приводять до еволюції суспільних зв'язків, розвитку людини, як індивідуальної особливості та укоріненню думки про непорушність правового поля іншої особи. Адаже досить часто взаємовідносини між людьми приймають руйнівний, негативний характер, який завдає не тільки суспільно-моральної шкоди, але й правової. Дане явище називається правопорушеннями, які на сьогоднішній день виникають практично в усіх галузях суспільного життя. Однією із них є сфера господарської діяльності, правопорушення в якій мають особливий характер, та внаслідок ряду факторів є цікавими за своїм юридичним обрамленням об'єктом адміністративно-правової протидії.

Формування теоретичної позиції з приводу якогось наукового явища потребує проведення ґрунтовного аналізу усіх його базових параметрів. Так, правопорушення у сфері господарської діяльності – це лише частина великої юридичної проблематики правопорушень. Етимологічно, відповідно до словникової літератури термін «порушення», а також похідні від нього форми «порушення», «порушувати» визначаються таким чином: надавання руху чому-небудь, зрушення з місця чогось; робити що-небудь усупереч наказові, закону і таке інше; діяти, чинити не так, як належить за традицією, звичаєм, загальноприйнятими правилами; відступати від чогось установленого, узвичаєного; неправильно переказувати що-небудь, викривляти, перекручувати; припиняти, переривати який-небудь стан, процес або вияв почуття; пошкоджувати, псувати, руйнувати що-небудь; викликати, спричинювати відхилення в перебігу якого-небудь процесу, здійсненні

якогось руху тощо; викликати, пробуджувати (почуття, думки і таке інше); викликати хвилювання в кого-небудь, збуджувати, хвилювати когось; зворушувати, розчулювати кого-небудь; надавати руху чому-небудь, зрушувати з місця щось; спонукати кого-небудь до дії, боротьби і таке інше; торкати, брати без дозволу що-небудь [43, с. 1074].

Порушення, як явище, у першу чергу, соціальне або ж антисоціальне (антисупільне), неодноразово розглядалось у межах філософської науки. Із філософсько-правової точки зору будь-яка антисупільна поведінка завдає шкоди як окремій особі, так і суспільству загалом. Але руйнівний характер шкоди може бути різним, а тому підлягає неоднаковим формам осуду чи покарання. Антисупільна поведінка – надто широке поняття, що поєднує в собі всі інші вище перелічені поняття, які, знову ж таки, можуть бути по-різному охарактеризовані згідно з установками тієї чи іншої галузі права або моралі. Антисупільна поведінка – це така поведінка, яка не відповідає чинним у конкретному суспільстві політичним, економічним, моральним, правовим нормам і спрямована проти них, а тому передбачає відповідну міру відповідальності. Її різновидом є асоціальна поведінка, яка не спричиняє значної шкоди ustalеним у суспільстві нормам співжиття, а лише є вираженням негативного ставлення до інтересів суспільства і виявляється у певному способі життя. Асоціальна поведінка притаманна окремим декласованим прошаркам населення, спосіб життя котрих виходить за межі асоційованого співжиття людей. У вчинках цих людей домінують фізіобіологічні чинники: пияцтво, наркоманія, проституція тощо. Вони створюють криміногенне середовище, але не завжди підпадають самі під дію кримінального закону. Важко визначити «значної» чи «незначної», але вони все ж таки завдають шкоди суспільству, підриваючи його засади, і тому, звичайно, підлягають певній забороні з боку суспільства, що повинно фіксуватися чинним законодавством. У різних народів і в різних країнах існує своя традиція боротьби із цим злом, а також відповідні форми правонормативного запобігання. Запобіжні заходи адміністративного

характеру почасти не сприяють переростанню цих потенційних носіїв криміногенності в злочинні і мінімізують можливості поширення їх негативного впливу на суспільство. Тому вважається науково виправданим при характеристиці асоціальної або антисуспільної поведінки така її диференціація, яку наводять українські вчені, а саме: некримінальна, передкримінальна та кримінальна поведінка. Вони визначають некримінальну поведінку як антисуспільну, але не злочинну, яка до того ж не повинна стати такою в майбутньому; передкримінальну – така, що може ймовірно стати злочинною. Як бачимо, основний наголос робиться на ймовірності скоєння злочину в майбутньому, тому, зазвичай для упередження, в таких випадках застосовується дисциплінарна практика. Кримінальною ж ці учені називають поведінку, яка по суті є злочинною, а також не виключає ймовірності повторення злочину [62, с. 415; Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Наслідуює вказані тлумачення і термін «правопорушення». Так, в енциклопедичній літературі в сфері права вказано, що правопорушення – це суспільно небезпечне або шкідливе діяння (дія або бездіяльність), яке порушує норму права. Тобто, правопорушення – суспільне небезпечне, шкідливе, протиправне, винне діяння деліктоздатної особи, що за нього може бути накладене покарання чи стягнення [42].

В енциклопедичному словнику з державного управління надане таке визначення: правопорушення – суспільно небезпечне протиправне винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи (малолітні та психічно хворі особи не є деліктоздатними), яке тягне за собою юридичну відповідальність. Залежно від ступеня соціальної небезпеки всі правопорушення можна розділити на злочини та проступки [89, с. 554].

У словнику цивільного права термін правопорушення визначається, як делікт. При цьому вказується, що делікт – це правопорушення, тобто незаконна дія, проступок, злочин. Залежно від норм, які порушено, розрізняють делікти: цивільно-правові (заподіяння шкоди майну фізичної чи

юридичної особи та інші); адміністративно-правові (порушення правил дорожнього руху, дрібне хуліганство та інші); трудові (порушення трудового законодавства); дисциплінарні (прогул, запізнення на роботу та інші); кримінально-правові (хуліганство, вбивство, інші злочини). Делікт є підставою для притягнення фізичних і юридичних осіб, що його вчинили, до юридичної відповідальності [71, с. 78].

Велике коло визначень терміну «правопорушення» міститься не тільки у словниково-довідниковій літературі, але й наукових працях багатьох вчених. Наприклад, А.С. Шабуров стверджує, що правопорушення – це суспільно шкідливе винне діяння дієздатного суб'єкта, яке протирічить вимогам правових норм [330, с. 408]. В.Н. Хропанюк вказує, що правопорушення – це винна поведінка праводієздатного індивіда, яка протирічить приписам норм права, спричиняє шкоду іншим особам і тягне за собою юридичну відповідальність [347, с. 329]. На думку В.С. Нерсисянца, правопорушення – це неправомірне (протиправне), суспільно шкідливе, винне діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатного суб'єкта, за яке в чинному праві передбачена юридична відповідальність [173, с. 517]. Як слушно відзначає В.К. Колпаков, термін «правопорушення» означає порушення права. Ним є акт, який суперечить праву, його нормам, закону [124, с. 47].

На думку Р.З. Лівшиця, правопорушення – це явище, яке дезорганізовує порядок відносин між людьми, колективами, державою і громадянином, що склався в суспільстві [149, с. 184]. Правопорушенням, вказує М.С. Малєїн, нехтується громадський порядок (в даному разі мається на увазі широке, загальнотеоретичне розуміння цього поняття) [132, с. 27; 154, с. 82–86]. Ю.А. Денисов під правопорушенням розуміє суспільно небезпечне, винне діяння, що протирічить нормам права, за вчинення якого передбачена правова відповідальність [345]. Р.Х. Макуєв вважає, що правопорушення – це винна протиправна дія чи бездіяльність деліктоздатної

особи, яка спричинила шкоду суспільству, державі чи окремим особам, яка тягне юридичну відповідальність [345, с. 245].

Як стверджував Г.Ф. Шершеневич, істинним правопорушенням є злочин, яким заперечується право, як воно дійсно існує, так і право, як воно уявляється порушнику. Останній свідомо і умисно, заперечуючи загальну волю, ставить на її місце свою приватну [355]. М.С. Малєїн зазначає, що правопорушення – це свідомий вольовий акт суспільно небезпечної протиправної поведінки [154, с. 6]. Н.М. Мірошниченко робить висновок, що правопорушення – це суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння, вчинене відповідною особою [170, с. 154]. А.Й. Іванський дійшов висновку стосовно того, що правопорушення – це суспільно шкідливе або суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), протиправне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта (фізичної чи юридичної особи), яке зазіхає на інтереси особистості, держави та суспільства загалом, що охороняються законом, і за яке встановлена юридична відповідальність [105, с. 134].

В.М. Кириченко та О.М. Куракі в своїх працях протиправною поведінкою вважають поведінку, яка характеризується порушенням норм права. Одним із видів такої поведінки і є правопорушення. Правопорушення є антиподом правомірної поведінки. Правопорушення – це суспільно небезпечне винне протиправне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатного суб'єкта, за яке чинне законодавство передбачає юридичну відповідальність. Кожне правопорушення конкретне, оскільки його чинить конкретний індивідуальний чи колективний суб'єкт у певний час, у певному місці [111]. Щоб визнати ту чи іншу дію правопорушенням, необхідно встановити, чи має вона ознаки правопорушення. До основних ознак правопорушення вчені відносять:

- суспільна небезпечність (шкідливість), тобто спричинення шкідливих наслідків чи загроза спричинення таких наслідків законним інтересам особи, суспільства, держави, які охороняються законом (шкода може бути моральною, матеріальною та фізичною);

- правопорушенням може бути тільки діяння – тобто у вигляді активної дії (наприклад, вчинення крадіжки) або у формі бездіяльності – коли норми права зобов’язують особу зробити певні дії, а особа їх не виконує (наприклад, ненадання допомоги). Правопорушення завжди є актом дії суб’єктів. Думки, наміри, переконання, почуття, погляди, соціальні або особисті властивості особи не є правопорушеннями і відповідно не можуть виступати як підстави юридичної відповідальності;

- протиправність діяння, тобто це діяння повинно безпосередньо порушувати вимоги конкретної норми права. Діяння, неврегульовані чинним законодавством, не вважаються правопорушенням тощо [111].

Схожим чином, але більш широко, значення правопорушення досліджувалось В.В. Молдован та Л.І. Чуліндою. Вчені зауважують, що правопорушення – це протиправне, винне, соціально шкідливе діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатної особи, що зумовлює юридично визначені негативні наслідки для правопорушника. Ознаки правопорушень:

- за своїм соціальним значенням протиправна поведінка (правопорушення) соціально шкідлива, тобто спричиняє чи може спричинити шкоду нормальним суспільним відносинам, правам, свободам, законним інтересам суб’єктів. Ця шкода може бути різною залежно від наслідків протиправного діяння, його соціальної оцінки (матеріальною і моральною, значною і незначною);

- за психологічними ознаками правопорушення як вчинок завжди має свідомо-вольовий характер, тобто здійснюється під контролем волі і свідомості суб’єкта. Правопорушенням є лише те діяння, яке вчиняється як результат прояву усвідомленої волі особи і вчинене з її вини (душевнхворий не усвідомлює наслідків);

- юридична ознака правопорушення полягає в його протиправності. Поведінка суперечить приписам правових норм. Держава в законі фіксує ознаки правопорушення. Критерієм правомірності дій має бути право як втілення справедливості, тому саме з позицій гарантованих

конституцією прав і свобод людини повинні розцінюватися державою ознаки протиправності діянь. В умовах недемократичного режиму державна влада може свавільно, самотійно і за своїми уподобаннями, ігноруючи правовий критерій, визначати формально-юридичні критерії протиправності і міру відповідальності за правопорушення;

- з погляду юридичних наслідків правопорушення як юридичний факт породжує охоронні правовідносини, в межах яких реалізуються заходи відповідальності за вчинене правопорушення. Для суб'єкта правопорушення юридичні наслідки завжди будуть негативними (втрата благ);

- зовнішня (об'єктивна) характеристика правопорушення полягає в тому, що воно завжди є діянням суб'єкта (дія чи бездіяльність), яке з юридичного погляду виражається: 1) у невиконанні суб'єктом своїх обов'язків, що випливають з договору чи закону; 2) у недотриманні заборон, установлених правовими нормами; 3) у зловживанні суб'єкта своїми правами, створенні будь-яких перепон для використання своїх прав іншими суб'єктами (наприклад, правомочностей власника стосовно володіння, користування, розпорядження своїм майном) тощо. Різноманітні наміри, думки з приводу вчинення правопорушень не є правопорушеннями і вважаються юридично нейтральними, поки вони не проявилися як конкретні протиправні вчинки (діяння) суб'єктів;

- контролюючі можливості держави полягають у тому, що вона може притягнути до юридичної відповідальності за правопорушення з метою поновлення порушених прав суб'єктів з наступним покаранням правопорушника. Слід враховувати, що правопорушення можливе лише тоді, коли воно вчинене деліктоздатним суб'єктом, тобто суб'єктом, здатним згідно із законом самотійно нести юридичну відповідальність за власні винні протиправні діяння [171].

В.М. Кириченко вказує, що правопорушення – це суспільно небезпечне, винне, протиправне діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатного суб'єкта, за яке чинне законодавство передбачає юридичну відповідальність.

Жодне правопорушення конкретне, оскільки його чинить конкретний індивідуальний або колективний суб'єкт у певний час, у певному місці. Щоб визнати ту чи іншу дію правопорушенням, необхідно встановити, чи має вона ознаки правопорушення. До основних ознак правопорушення, на думку науковця, належать:

- суспільна небезпечність (шкідливість), тобто заподіяння шкоди суспільним відносинам, які охороняються законом (шкода може бути моральною, матеріальною чи фізичною);

- правопорушенням може бути тільки діяння – дія чи бездіяльність. Думки, переконання, бажання, настрої, світогляд, соціальні або особисті властивості не є правопорушеннями і відповідно не можуть виступати як підстави юридичної відповідальності;

- протиправність діяння, тобто це діяння повинно безпосередньо порушувати конкретну норму права. Діяння, не врегульовані законодавством не вважається правопорушенням;

- винність діяння, тобто умисного чи необережного ставлення особи до вчиненого діяння і його наслідків. Про винність говорять тоді, коли особа повинна була обрати варіант поведінки, але вчинила всупереч праву;

- деліктоздатність суб'єкта, який вчинив правопорушення, тобто він за віком і станом психічного здоров'я усвідомлює характер своїх дій, керує ними та передбачає їх наслідки;

- юридичне карне діяння, тобто за його вчинення передбачається певні вид і міра юридичної відповідальності тощо [110, с. 29].

Отже, спираючись на представлені вище визначення, ми побудували власну теоретичну позицію з приводу сутності правопорушень у праві в цілому, а також у сфері господарської діяльності, відповідно до якої зазначеній категорії притаманні наступні ознаки:

- по-перше, правопорушення – це соціально-юридичне явище, виникнення якого завжди пов'язано із діяльністю людей, тобто його вираженням є діяльність відповідних суб'єктів;

- по-друге, правопорушення завжди є шкідливою діяльністю, яка викликає появу відповідних негативних наслідків у вигляді матеріальної або іншого виду шкоди, а також порушення прав інших суб'єктів, або легального режиму якогось явища;

- по-третє, правопорушення – це набір нетипових, «спотворених» протиправною поведінкою людей правовідносин, що вибиваються з нормального кола об'єктів правового регулювання;

- по-четверте, правопорушення завжди має психологічний аспект, що виражено у ставленні індивіда до вчинюваних ним дій та наслідків реалізації останніх;

- по-п'яте, правопорушення має протиправний характер, тобто це суб'єктивний акт, який засуджується з боку чинного законодавства.

В той же час зміст правопорушень у сфері господарської діяльності, окрім наведених ознак, також обтяжено цілим рядом інших аспектів, які походять від галузі, в якій дані правопорушення існують. В даному аспекті ми говоримо про господарську діяльність, сутність якої досить глибока та складна. Саме через це вчені по-різному підходять до визначення її сутності. Зокрема, А.М. Бойко вказує, що господарська діяльність – це діяльність з виробництва, розподілу, обміну та споживання благ, що дає людям змогу створювати блага, необхідні для існування, передусім – їжу, одяг, житло та ін. З огляду на те, що природа не дає більшості благ у готовому вигляді, все необхідне для життєдіяльності людини потрібно продукувати: обробляти землю, рубати ліс, розводити домашню худобу, займатися певними ремеслами тощо. Тобто люди навчились спільно використовувати природні ресурси, виготовляти найрізноманітніші інструменти, пристрої та ін. Потреби людей, природа і спосіб задоволення узалежнює їх один від одного, зумовлює необхідність взаємодії, і так виникають суспільні відносини. Інтерес, спрямований на задоволення власних життєвих потреб, спричиняє об'єднання людей для спільної господарської діяльності. Це робить людину представником певної соціальної спільноти. Жодне суспільство не може

існувати без виробництва предметів і засобів. Якщо на початках людської цивілізації господарська діяльність мала примітивні форми, а виготовлені блага безпосередньо споживала сім'я чи рід, то з розвитком господарських відносин люди почали обмінюватись результатами діяльності, розподіляючи в такий спосіб створені блага, і лише після цього споживали їх. Такі відносини здійснювались на основі зіставлення витрат та отриманих результатів господарської діяльності, й у цьому сенсі вони є господарськими [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 55–56; 57, с. 12].

Р.І. Кузьмін вважає, що господарська діяльність, як категорія більш об'ємна, вміщує форми діяльності, спрямовані на здобуття економічно значимого результату (господарської вигоди), в тому числі і підприємництво. При цьому господарська діяльність – це діяльність, яка завжди пов'язана з виготовленням і реалізацією продукції, виконанням робіт, наданням послуг і забезпеченням їх виробників необхідними ресурсами, що передбачає специфічну організацію управління майном або справою та участь суб'єктів такої діяльності в господарських відносинах як носіїв певних властивостей [25, с. 93; 142]. О.М. Вінник стверджує, що господарська діяльність – це суспільно-корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою їх реалізації за плату (як товару), що ґрунтується на поєднанні приватних і публічних інтересів, здійснюється професійно та зазнає значного регулювання з метою соціального спрямування економіки [53].

Т.С. Васильєва обстоює позицію про те, що господарська діяльність – це суспільно корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо систематичного виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою реалізації їх за плату (як товару) [41]. В свою чергу А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк переконані, що господарська діяльність – це будь-яка діяльність, зокрема підприємницька, пов'язана з виробництвом та обміном (реалізацією) матеріальних та нематеріальних благ, що є товаром [99; 157].

У положеннях Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року № 436-IV (далі – ГПУ) під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність) [69].

Тож, господарська діяльність об'єднує в собі правовідносини, які виникають в галузі суспільного виробництва, тобто підприємництва, направлено на реалізацію відповідних товарів та послуг за винагороду з метою отримання прибутку або інших благ. Грунтуючись на представленій інформації, правопорушення в сфері господарської діяльності можна визначити, як протиправний, соціально-юридичний, психологічно-суб'єктивний акт (діяльність) відповідного суб'єкта, який порушує легальний стан господарського сектору держави, правовий статус інших суб'єктів господарської діяльності, а також спричиняє суспільно-шкідливі наслідки, що в сукупності перешкоджає веденню законного підприємництва та отримання бажаного прибутку у вигляді матеріальних або інших благ.

Проте, щоб повністю розібратись із змістом правопорушень, поняття яких ми визначили, як об'єкту адміністративно-правової протидії, варто звернути увагу на їх різновиди, що є індикатором поширеності та небезпечності даних правопорушень.

В теорії права загалом, правопорушення розподіляються за різними критеріями. Наприклад, В.І. Кумченко-Харченко, В.Г. Печерський, Ю.Ю. Трубін наводять у своїх роботах думку, відповідно до якої правопорушення поділяються залежно від ступеню суспільної шкоди чи суспільної небезпеки та виділяють в цьому аспекті:

- проступки, однією із ознак яких є настання суспільної шкоди: конституційні; дисциплінарні; цивільно-правові; адміністративні;
- злочини, ознакою яких є настання суспільної небезпеки;
- конституційні правопорушення, якими є: порушення народним депутатом України вимог щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності; неспроможність Верховної Ради України розпочати пленарні засідання протягом тридцяти днів однієї чергової сесії або сформувати персональний склад Кабінету Міністрів України протягом шістдесяти днів з дня відставки попереднього уряду; інші правопорушення, визначені конституційними нормами [143].

Схожу класифікацію пропонує О.І. Донченко, який вказує, що правопорушення слід розподіляти за ступенем суспільної небезпечності (шкідливості) на проступки та злочини [300]. Досить часто правопорушення класифікують в залежності від галузі правовідносин, в межах яких вони виникають. Так, наприклад, виділяють: цивільно-правові правопорушення, що тлумачать, як посягання на врегульовані нормами цивільного права майнові і особисті немайнові відносини, а також деякі відносини, передбачені нормами трудового, сімейного, земельного права [300, с. 424]; адміністративні-правопорушення – суспільно шкідливі, протиправні, винні діяння співробітників, що посягають на державний лад або суспільний порядок, власність, права та свободи громадян, на встановлений порядок управління [300, с. 424]; кримінальні правопорушення – це протиправні діяння, що спричиняють конфлікт із приводу завдання одним індивідом суттєвої шкоди іншому, або створення загрози настання такої шкоди [145, с. 13].

На наш погляд, правопорушення в сфері господарської діяльності являють собою окрему групу негативних явищ, які не можна класифікувати загальноправовими способами. Зазначену групу складають три різновиди правопорушень, першими з яких є найбільш суспільно небезпечні протиправні діяння. В цьому аспекті ми говоримо про кримінальні

правопорушення, що є, відповідно до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (далі – ККУ) суспільно небезпечними винними діяннями (дія або бездіяльність), які вчинено суб'єктом кримінального правопорушення. При цьому кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини. Кримінальним проступком є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [137].

Окрема частина, перелічених у тексті Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року № 2341-III кримінальних правопорушень, відноситься безпосередньо до сфери господарської діяльності. Так, наприклад, в Розділі VII ККУ передбачено кримінальну відповідальність за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів [137]. Стаття 201 того ж Розділу встановлює санкцію за контрабанду – переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації [137]. До кримінальних правопорушень, відповідно до статті 206 також відноситься протидія законній господарській діяльності, тобто протиправна вимога припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, поєднана з погрозою насильства над потерпілим або близькими

йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна або захоплення цілісного майнового комплексу, його частини, будівель, споруд, земельної ділянки, об'єктів будівництва, інших об'єктів та незаконне припинення або обмеження діяльності на цих об'єктах та обмеження доступу до них за відсутності ознак вимагання [137].

Наступним видом правопорушень в сфері господарської діяльності є адміністративні. Відповідною до Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X (далі – КУпАП), адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [121].

За аналогією до ККУ в КУпАП також виділено окрему главу для злочинів в галузі господарської діяльності. До останніх, зокрема, відноситься стаття 155, що визначає відповідальність за порушення правил торгівлі і надання послуг працівниками торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю [121]. До адміністративних правопорушень також віднесено порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами, що виражено у роздрібній або оптовій торгівлі зазначеними товарами без марок акцизного податку чи з підробленими марками цього податку [121]. Відповідно до статті 164 адміністративним правопорушенням також визнано провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без подання повідомлення про початок здійснення господарської діяльності, якщо обов'язковість подання такого повідомлення передбачена законом, або без отримання ліцензії на провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, або у період зупинення дії ліцензії, у разі якщо законодавством не передбачені умови провадження ліцензійної діяльності у

період зупинення дії ліцензії, або без одержання документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом [121].

Окремим видом правопорушень у сфері господарської діяльності можна вважати господарсько-правові правопорушення, які викликають накладення адміністративно-господарських санкцій. Так, відповідно до положень Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року № 436-IV за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків. Наприклад, у разі здійснення окремими учасниками господарських відносин зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаної з одержанням незаконної переваги на ринку України (здійснення демпінгового імпорту, субсидованого імпорту, а також інших дій, які визначаються законом як недобросовісна конкуренція), що завдало шкоди економіці України або спричинило загрозу виникнення такої шкоди, до цих учасників відносин можуть бути застосовані антидемпінгові, компенсаційні або спеціальні заходи відповідно до законодавства України [69].

Отже, проведений в даному підрозділі дисертаційного дослідження аналіз показав, що правопорушення в сфері господарської діяльності являють собою багатоманітну групу негативних діянь, які порушують нормальний стан юридичних відносин в секторі підприємницької діяльності. При цьому детальний розгляд цих правопорушень дав можливість виділити ряд моментів, які визначають останні як об'єкт адміністративно-правової протидії:

- по-перше, інтенсивність шкоди правопорушень даної групи є досить варіативною. Так, різновиди правопорушень в сфері господарської діяльності містять в своєму переліку діяння як суспільно шкідливі

(адміністративні та господарсько-правові правопорушення), так і суспільно небезпечні (кримінальні правопорушення);

- по-друге, правопорушення в сфері господарської діяльності порушують сформовані в країні соціально-господарські устої ведення підприємництва, що в кінцевому результаті негативно впливає на бізнес-клімат в Україні загалом та її економічне становище у світі;

- по-третє, правопорушення в сфері господарської діяльності охоплюють велике коло діянь фінансово-економічного, господарського та адміністративно-управлінського змісту;

- по-четверте, правопорушення в сфері господарської діяльності наносять значну шкоду бюджетному сектору держави, обмежуючи в окремих випадках надходження до державної казни, руйнуючи тим самим механізм ефективної роботи всього державного апарату [320].

1.2. Види та особливості правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності

Конституція України визнала, що права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. При цьому утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [133]. Вказані конституційні приписи є важливою гарантією забезпечення реалізації прав особи в усій різноманітності сфер суспільного життя, в тому числі й сфері господарської діяльності. Разом із тим, лише одного декларування, хоч і на рівні Основного Закону України, недостатньо аби відповідні права були реалізовані в належний спосіб. Зокрема, що стосується сфери господарської діяльності, на жаль, доводиться констатувати про значну кількість порушень прав особи, що мають місце в її межах. Задля забезпечення стану захищеності таких прав, його відновлення в разі протиправного посягання, в

нашій державі функціонують відповідні правові механізми, провідне місце серед яких посідає правоохоронна діяльність.

Як цілком слушно відмічає В.М. Дубінчак, правоохоронна діяльність являє собою широку та різноманітну систему зусиль держави із забезпечення порядку й злагоди в суспільстві. Ця сфера має складну структурну будову, різні грані й аспекти, «блоки», а також складові частини, кожна з яких виконує певні функції по забезпеченню прав і свобод громадян та охороні конституційного ладу [87, с. 31]. Правоохоронна діяльність, підкреслює М.В. Білоконь, є надзвичайно складним і суперечливим соціальним феноменом [23, с. 8]. Із чого слідує, що правоохоронна діяльність, що має місце в будь-якій сфері суспільних відносин, у тому числі щодо протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, буде мати складний і багатоаспектний характер. Звичайно, таке положення справ буде мати свій вплив і на визначення окремих з різновидів правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності й визначення їх особливостей. Однак, в першу чергу складність визначення окремих видів правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності обумовлюється відсутністю законодавчої фіксації сутності власне категорії «правоохоронна діяльність». Окрім цього, слід підкреслити й той факт, що вчені також неодностайні в своїх позиціях щодо визначення сутності правоохоронної діяльності. А тому відправною точкою вирішення поставленого наукового завдання щодо з'ясування видів та особливостей правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є проведення хоча б стислого аналізу підходів учених щодо розуміння сутності та змістовних складових категорії «правоохоронна діяльність».

У більшості випадків сутність правоохоронної діяльності вчені-правознавці визначають, акцентуючи увагу на її суб'єктному складі – спеціальних державних органах. Так, наприклад, під час дослідження функцій сучасної держави О.О. Джураєва вказує на те, що правоохоронна

діяльність – це форма здійснення функцій держави за допомогою владної оперативної роботи державних органів з охорони норм права від порушень, захисту наданих громадянам суб'єктивних прав і забезпечення виконання покладених на них юридичних обов'язків [84, с. 108]. У дослідженні, що присвячено особливостям юридичних фактів в сфері правоохоронної діяльності, А.М. Завальний звертає увагу на таке визначення правоохоронної діяльності як діяльності спеціалізованих державних органів (прокуратури, органів внутрішніх справ, судів, виправно-трудоустанов), що покликані здійснювати безпосередню боротьбу зі злочинністю [92, с. 117]. На думку А.В. Носач, правоохоронну діяльність можна охарактеризувати як здійснювану спеціально уповноваженими органами державну діяльність, що реалізується через застосування певних засобів впливу з метою забезпечення охорони прав, свобод і законних інтересів особи [178, с. 31]. І.В. Солов'євич вважає, що правоохоронна діяльність – це різновид правозастосовної організаційно-правової державно-владної діяльності, що базується в першу чергу на примусі та здійснюється компетентними органами в спеціально встановлених формах, її зміст полягає в реалізації юридичних норм шляхом видання (прийняття) індивідуально-конкретних правових велінь (державно-владних приписів) з метою протидії виникненню та розвитку протиправних вчинків (провин і злочинів), нейтралізації та ліквідації шкідливого впливу (наслідків), правовій оцінці вчиненого, забезпеченні відповідного соціального результату тощо [308, с. 136]. Під час дослідження особливостей публічного адміністрування охорони права власності в Україні О.В. Сукманова дійшла висновку стосовно того, що правоохоронна діяльність здійснюється уповноваженими органами державної влади, які мають компетенцію та спеціальні професійні знання й навички, та реалізують правоохоронну функцію держави шляхом прийняття обов'язкових до виконання рішень і здійснення публічно-охоронної діяльності з метою виявлення, попередження та припинення правопорушень у відповідній сфері [321, с. 203].

Аналіз наведених вище позицій свідчить про те, що окремі з учених [308; 321] у визначення сутності правоохоронної діяльності намагаються включити якомога більше змістовних складових даної діяльності, внаслідок чого в ньому містяться як головні, так і другорядні його ознаки. Як цілком слушно з цього приводу зауважує В.Б. Пчелін, використання такого підходу до визначення сутності відповідної дефініції набуває формально-юридичний характер, а саме визначення стає занадто громіздким і складним до сприйняття [289, с. 12]. Також зустрічаються й протилежні випадки, коли деякі з вчених доволі вузько сприймають суть досліджуваного явища, зокрема ототожнюють його лише з діяльністю, що здійснюється шляхом застосування «певних засобів» [178] або ж спрямована лише на подолання суспільно небезпечних діянь [92]. Із цього приводу цілком слушною здається позиція відносно того, що в такому разі з сфери дії охоронної функції виключаються адміністративні, дисциплінарні, цивільно-правові правопорушення [78, с. 121].

Нами ж було наведено вищенаведені визначення сутності категорії «правоохоронна діяльність» в одному блоці з огляду на декілька аспектів. По-перше, їх аналіз дозволив визначити певні характерні риси такої діяльності, що може бути закладено в основу авторського підходу до розуміння сутності правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Наприклад, О.О. Джураєвою в наведеному вище визначенні сутності правоохоронної діяльності [84, с. 108] доволі вдало, на нашу думку, було сформовано мету її здійснення. По-друге, в усіх з вищезгаданих визначеннях, суб'єкти, уповноваженні здійснювати правоохоронну діяльність, розглядаються виключно як такі, що є державними. Таке твердження дозволить нам здійснити аналіз окремих різновидів правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що також буде сприяти встановленню особливостей функціонування даної сфери суспільних відносин з огляду на специфіку їх суб'єктного складу.

Дійсно, правоохоронна діяльність – це насамперед діяльність держави, спрямована на захист правопорядку, яка здійснюється нею через спеціально створені нею органи [39, с. 40; 134, с. 61], які прийнято позначати як правоохоронні. Як цілком слушно із цього приводу відмічає С.Ф. Денисюк, діяльність правоохоронних органів – стрижень усього режиму законності в державі. Розгляд поняття правоохоронних органів пов'язаний з питанням про правоохоронну діяльність [78, с. 121]. При цьому окремі з учених-адміністративістів цілком слушно підкреслюють той факт, що незважаючи на велику кількість наукових досліджень, предметом яких були правоохоронні органи, їх поняття, сутність та особливості визначаються по-різному, подекуди, з протилежних точок зору [172, с. 209–210; 287, с. 389]. Не вдаючись до дискусій стосовно зазначеної проблематики, в межах даного підрозділу використаємо визначення правоохоронних органів, запропоноване законодавцем. Так, як зазначено в ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1992 року, правоохоронні органи – це органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку в Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [220].

Тобто законодавством чітко передбачено перелік правоохоронних органів, який до того ж не є вичерпним, оскільки може бути доповнений органами, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. Аналіз таких позицій дозволяє сформулювати перший із декількох критеріїв відокремлення видових груп правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у господарській сфері. При цьому можливість згрупувати відповідні явища за декількома критеріями в науково-правових колах позначають як здійснення його наукової класифікації. Зокрема, в юридичній

енциклопедичній літературі зауважують, що наукова класифікація виражає систему законів, властивих відповідній галузі дійсності [362, с. 115]. Із чого слідує, що відокремлення видів правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності шляхом здійснення наукової класифікації дозволить більш глибоко зрозуміти сутність даних суспільних відносин, а значить і виробити найбільш дієві рекомендації в напрямку вдосконалення їх функціонування. При цьому слід погодитися з позицією О.М. Круглова, який зауважує, що під час поділу явища, що має місце в результаті застосування до нього наукової класифікації необхідно правильно сформулювати критерії такого поділу. Така класифікація, наголошує науковець, відбувається в певних формах і базується на якомусь критерії поділу, в якості якого виступає група специфічних рис, які відрізняють цей «підклас» від інших [139, с. 97]. Критеріями поділу виступають певні риси й особливості того чи іншого об'єкта (суб'єкта діяльності), на підставі яких можливе його об'єднання в певні класифікаційні групи, визначення як спільних, так і відмінних ознак кожної з них [172, с. 275].

Як слідує з аналізу наведених позицій, в якості першого критерію виділення різновидів правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням в сфері господарювання слід назвати вид правоохоронного органу, який здійснює таку діяльність. У такому разі, серед видів правоохоронної діяльності в сфері господарської діяльності слід назвати ту, що здійснюється відповідними правоохоронними органами, наприклад: Національною поліцією України, яка відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку [259]; Державною аудиторською службою України, яка відповідно до Положення «Про Державну аудиторську службу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 43, є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику в

сфері фінансового контролю [230]; Державною податковою службою України, яка відповідно до Положення «Про Державну податкову службу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227, є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [231]; податковою міліцією, яка відповідно до ст. 348 Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року складається із спеціальних підрозділів по боротьбі з податковими правопорушеннями, що діють у складі відповідних контролюючих органів, і здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, виконує оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції [195]; прокуратурою, яка відповідно до ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [270]; судами, правовий статус яких, організаційні засади здійснення ними правосуддя визначено в положеннях Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року [273]; тощо.

Кожен з наведених правоохоронних органів, здійснюючи правоохоронну діяльність у сфері господарської діяльності, буде реалізовувати відповідний напрямок свого функціонального призначення, що може бути визначено в якості ще одного критерію представленої наукової класифікації. Як зауважує М.В. Завальний, правоохоронну діяльність можна розподілити в залежності від завдань, які в межах її здійснення вирішуються правоохоронними органами: охорона встановленого законом порядку суспільних відносин – боротьба із правопорушниками; діяльність щодо забезпечення громадської безпеки; боротьба зі злочинністю – виявлення й розслідування злочинів; нагляд за дотриманням законності; забезпечення виконання рішень судів та інших органів у випадках, передбачених законом;

забезпечення державної політики в галузі юстиції; надання кваліфікованої юридичної допомоги громадянам й організаціям, нотаріальна діяльність, діяльність приватних охоронних фірм тощо [94, с. 40–41]. З огляду на специфіку досліджуваної сфери суспільних відносин не всі з наведених вище напрямків правоохоронної діяльності слід брати до уваги, разом із тим деякі з них кожного дня здійснюються компетентними суб'єктам в процесі протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності.

Так, одним з провідних різновидів правоохоронної діяльності в сфері господарської діяльності є здійснення проваджень в справах про адміністративні правопорушення. Вчені-адміністративісти сутність провадження в справах про адміністративні правопорушення розкривають як сукупність нормативно визначених процесуальних дій уповноважених посадових осіб, направлених на виявлення факту адміністративного проступку, порушення за ним справи та вирішення її відповідно до закону [93, с. 28]. Дане визначення провадження в справах про адміністративні правопорушення потребує, на нашу думку, деяких уточнень, з огляду на те, що в межах такої діяльності не може бути здійснено виявлення адміністративного проступку, оскільки вона виникає внаслідок такого виявлення. Іншими словами, справи про адміністративне правопорушення, як і провадження в ній, не може існувати поза виявленим проступком. При цьому, як відмічає авторський колектив навчального посібнику «Поліцейська (адміністративна) діяльність», найбільш поширеним є поділ провадження в справах про адміністративні правопорушення на наступні стадії: порушення справи; розгляд справи і винесення постанови; оскарження постанови; виконання постанови про накладення адміністративного стягнення. Саме такий поділ, наголошують науковці, найбільш повно відповідає й нормативній регламентації даної сфери суспільних відносин [197, с. 178]. Підставою для порушення справи про адміністративне правопорушення, а також для притягнення винної особи до адміністративної відповідальності є скоєння особою адміністративного

проступку [35, с. 160], тобто, як зазначено в ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року, протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права та свободи громадян, на встановлений порядок управління й за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [121]. З огляду на що більш вдалим здається визначення провадження в справах про адміністративні правопорушення, запропоноване В.Ю. Шильник. На думку науковця, провадження в справах про адміністративні правопорушення – це комплекс взаємозалежних і взаємообумовлених процесуальних дій, які спрямовані на вирішення питань про притягнення до адміністративної відповідальності та здійснюються спеціально уповноваженими посадовими особами у визначеній нормативно-правовими актами формі з метою охорони прав і законних інтересів громадян, власності, громадського порядку і забезпечення громадської безпеки [357, с. 128].

Здійснення провадження в справах про адміністративні правопорушення є одним з основних різновидів правоохоронної діяльності в сфері господарської діяльності, логічним завершенням якої має стати притягнення особи до адміністративної відповідальності. Сутність адміністративної відповідальності у науково-правових колах визначають як застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що спричиняють для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру та накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставі й у порядку, встановлених нормами адміністративного права [125, с. 7]. Діяння, які є адміністративними правопорушеннями в сфері господарської діяльності, визначені в Главі 12 «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності» Розділу II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» Кодексу України про адміністративні

правопорушення [121]. Аналіз наведених позицій дає змогу дійти висновку про наявність ще одного критерію класифікації правоохоронної діяльності в сфері господарської діяльності – різновиду юридичної відповідальності, до якої притягується особа, винна в порушенні правил поведінки в сфері господарювання.

Так, поряд з адміністративною відповідальністю, мову слід вести про відповідальність кримінальну, сутність якої в юридичній енциклопедичній літературі визначають як вид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні судом від імені держави до особи, що вчинила злочин, державного примусу в формі покарання [363, с. 427]. При цьому перелік кримінальних правопорушень в сфері господарської діяльності міститься в Розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» Особливої частини Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року [138]. До кримінальної відповідальності за вчинене правопорушення в сфері господарської діяльності особу може бути притягнуто в результаті реалізації такого різновиду правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності як здійснення кримінального провадження, яке відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року є досудовим розслідуванням і судовим провадженням, процесуальними діями в зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність [138]. Тобто, як і наведений вище різновид правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності, даний напрямок буде мати стадійний характер. А тому правоохоронну діяльність з протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності можна класифікувати, окрім іншого, також в залежності від стадії здійснення провадження – в справах про адміністративні правопорушення або ж кримінального.

У контексті наведеної позиції слід вказати на ще один напрямок правоохоронної діяльності, в межах якого здійснюється виявлення кримінальних правопорушень в сфері господарської діяльності, –

оперативно-розшукову діяльність. У відповідності до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. При цьому завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підбивну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [264].

Якщо всі вищенаведені напрямки правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, пов'язані з уже вчиненим правопорушенням, внаслідок чого дані суспільні відносини вже зазнали негативного впливу, то метою наступного напрямку є недопущення настання таких правопорушень у майбутньому. У даному випадку мова йде про превентивну діяльність, що буде мати місце як з огляду правоохоронної діяльності щодо протидії адміністративним, так і кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності. Учені-адміністративісти сутність превентивної діяльності розкривають як цілісний комплекс заходів, що спрямовані на профілактику, запобігання, недопущення вчинення правопорушень, виявлення й усунення причин, які їх спричиняють, а також на здійснення контрольної діяльності за дотриманням встановлених законодавством вимог з метою недопущення правопорушень [58, с. 95].

З огляду на зазначені вище різновиди правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, слід зазначити, що даним суспільним відносинам буде притаманна така особливість як її врегулювання декількома галузями права – адміністративного та кримінального. Тут же будуть знаходити свій прояв норми кримінального

процесуального, цивільного, цивільного процесуального, господарського, господарського процесуального, фінансового та митного права, що буде обумовлено специфікою даних суспільних відносин. Окрім цього, у зв'язку із необхідністю здійснення протидії правопорушення в сфері господарської діяльності може бути ініційовано адміністративне судочинство. Наприклад, ст. 289-1 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року передбачено особливості провадження в справах за адміністративними позовами про оскарження рішень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, про продовження зупинення відповідних (відповідної) фінансових (фінансової) операцій (операції) (видаткових фінансових операцій) [119]. Також у цьому контексті цілком доречно навести позицію, відносно якої види правоохоронної діяльності відрізняються предметом регулювання різних галузей права [94, с. 40]. У такому разі в якості різновидів правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності слід розглядати ті, що врегульовано: адміністративним, адміністративним процесуальним, кримінальним, кримінальним процесуальним, цивільним, цивільним процесуальним, господарським, господарським процесуальним, фінансовим і митним правом.

Отже, як слідує з аналізу вищенаведених позицій, в разі, якщо розглядати сутність правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності через призму її здійснення виключно правоохоронними органами, серед критеріїв її класифікації на окремі різновиди можна назвати наступні: 1) окремий правоохоронний орган, уповноважений протидіяти правопорушенням у сфері господарської діяльності; 2) напрямок діяльності правоохоронного органу з протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності; 3) вид юридичної відповідальності особи, котра скоїла правопорушення в сфері господарської

діяльності; 4) стадія провадження, на якій здійснюється правоохоронна діяльність з протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. При цьому аналіз наведених вище різновидів правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності вказує й на окремі з особливостей даної сфери суспільних відносин. Зокрема, мова йде про значну кількість правоохоронних органів, завданням яких є протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності. Окрім цього, мову слід вести й про те, що правоохоронна діяльність з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності здійснюється за кількома напрямками, внаслідок чого особу може бути притягнуто не тільки до адміністративної, а й до кримінальної відповідальності. Тобто правоохоронна діяльність з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності буде врегульована декількома галузями права.

Якщо ж розглядати сутність правоохоронної діяльності з більш широких позицій, то відповідальні за її здійснення будуть не тільки державні, зокрема правоохоронні органи, а й недержавні суб'єкти. Так, досліджуючи сутність правоохоронної діяльності із вузького й широкого її розуміння, С.Ф. Денисюк зауважує, що в першому випадку вона буде являти собою діяльність спеціально уповноважених державних органів, що здійснюється з метою охорони прав і свобод громадян, правопорядку та забезпечення законності, що реалізується в установленій законом формі й у межах повноважень, наданих таким органам. Тоді як у другому, більш широкому розумінні, – діяльність усіх державних органів і недержавних організацій щодо забезпечення дотримання прав і свобод громадян, їх реалізації, забезпечення законності та правопорядку [78, с. 121]. На думку В.В. Ковальської, правоохоронна діяльність – це безперервна, узгоджена діяльність державних і недержавних органів та організацій, спрямована на: 1) створення максимально сприятливих умов для безперешкодної реалізації правових норм, суб'єктивних прав і свобод; 2) профілактику та виявлення правопорушень, що готуються або вже вчинені з метою попередження,

припинення, ліквідації їх наслідків, поновлення прав, відшкодування збитків, покарання винних [118, с. 128]. О.М. Музичук цілком слушно підкреслює той факт, що в Україні правоохоронну діяльність здійснює ціла низька недержавних організацій: громадські формування правоохоронної спрямованості, служби безпеки й охорони приватних організацій і підприємств, правозахисних організацій, адвокатури та нотаріати тощо [172, с. 212–214].

Цілком слушною виглядає й позиція О.І. Безпалової, яка, досліджуючи особливості адміністративно-правового механізму реалізації правоохоронної функції держави, зауважує, що до числа суб'єктів формування та реалізації державної політики у правоохоронній сфері належать не лише правоохоронні органи, оскільки б це суттєво звужувало коло таких суб'єктів. До числа суб'єктів реалізації державної політики в правоохоронній сфері належать усі органи державної влади, що здійснюють свої функції у правоохоронній сфері, органи місцевого самоврядування та громадськість. Дані суб'єкти в рамках наданих на законодавчому рівні повноважень мають право брати участь у формуванні державної політики в правоохоронній сфері, а також реалізовувати пріоритетні напрямки даної політики [19, с. 66]. Наприкінці, на сьогодні можна назвати й цілу низьку досліджень, в яких не тільки в змісті, а й навіть у назві присутні відсилання на те, що правоохоронна діяльність здійснюється недержавними суб'єктами. Наприклад, у 2018 році М.В. Завальним було захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему: «Адміністративно-правові засади діяльності та взаємодії державних та недержавних суб'єктів правоохорони в Україні» [94].

Отже, слід підтримати позиції відносно того, що поруч із державними суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави доволі активно діють і недержавні органи, діяльність яких спрямована на забезпечення, охорону, захист і підтримання правопорядку в державі. До їх числа належать адвокатура, нотаріат, законні представники, громадські експерти, аудитор

тощо [19, с. 76]. Разом із тим, серед недержавних суб'єктів здійснення правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в першу чергу слід назвати окремих громадян, а також їх об'єднання. Так, відповідно до ст. 36 Конституції України громадяни України мають право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення та захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [133]. Правові й організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань визначено на рівні Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року. З аналізу ст. 1 вищенаведеного нормативно-правового акта слідує, що громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. При цьому громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Так, громадською організацією є громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. У свою чергу під громадською спілкою законодавець розуміє громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи [217].

Слід погодитись з позицією відносно того, що практика передачі недержавним суб'єктам певних повноважень держави, зокрема в правоохоронній сфері, дозволяє залучити більш широкі верстви населення до

виконання нагальних завдань, які стоять перед державою, що в результаті має привести до підвищення ефективності реалізації правоохоронної функції держави. Крім того, слід звернути увагу, що тенденція до розширення кількості суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави (звісно, мова йде, в першу чергу, про недержавних суб'єктів) є свідченням демократизації суспільства, переорієнтації держави не на задоволення власних потреб, а на охорону та захист прав і свобод людини та громадянина [19, с. 76–77]. А тому й недержавні суб'єкти уповноважені здійснювати правоохоронну діяльність з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. З огляду на що, в якості ще одного критерію класифікації правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності слід обрати приналежність суб'єкта її здійснення до державних органів, внаслідок чого вона може бути розподілена на таку, що здійснюють державні та відповідно недержавні суб'єкти.

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що під правоохоронною діяльністю з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності слід розуміти врегульований на нормативно-правовому рівні комплекс заходів, які реалізують державні та недержавні суб'єкти, в межах передбачених законодавством напрямках задля запобігання та припинення правопорушень у сфері господарювання, а також притягнення винних осіб до відповідного виду юридичної відповідальності. Правоохоронна діяльність, будучи доволі складним і багатоаспектним явищем, у контексті здійснення компетентними суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності буде набувати ряд особливостей: здійснюється значною кількістю суб'єктів, у тому числі недержавними; основними суб'єктами її здійснення є численні правоохоронні органи; знаходить свій прояв у межах функціонування декількох суспільних відносин; її нормативною основою є відразу декілька самостійних галузей права; має місце як під час провадження в справах про

адміністративні правопорушення, так і у межах здійснення кримінальних проваджень [312].

В якості окремої особливості правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності слід розглядати значну кількість її різновидів, що обумовлює необхідність проведення їх наукової класифікації. Таку класифікацію пропонуємо проводити з урахуванням наступних критеріїв: 1) в залежності від приналежності суб'єкта правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності до державних органів на ту, що здійснюється: державними суб'єктами; недержавними суб'єктами; 2) в залежності від правоохоронного органу, який здійснює таку діяльність, на ту, що реалізують: судові органи; органи поліції; податкова міліція, прокуратура; Державна аудиторська служба; Державна податкова служба тощо; 3) в залежності від стадії провадження на ту, що реалізується під час: відкриття провадження; розгляду справи про адміністративне правопорушення; досудове розслідування; судовий розгляд; виконання судового рішення тощо; 4) в залежності від виду юридичної відповідальності, до якої буде притягнута винна у вчиненні правопорушення в сфері господарської діяльності особа: адміністративна відповідальність; кримінальна відповідальність; 5) в залежності від галузі права, якою врегульовано правоохоронну діяльність з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності на ту, що регламентується нормами: адміністративного права; адміністративного процесуального права; кримінального права; кримінального процесуального права; цивільного права; цивільного процесуального права; господарського права; господарського процесуального права; фінансового права; митного права; 6) в залежності від напрямку діяльності правоохоронного органу з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності на ту, що здійснюється в межах: превентивної діяльності; провадження в справах про адміністративні правопорушення; кримінального провадження; оперативно-розшукової діяльності [312].

1.3. Правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності та місце у ньому адміністративно-правових норм

Загальновідомим є факт, що ефективність здійснення відповідного різновиду легітимної діяльності, взагалі функціонування суспільних відносин, у межах яких така діяльність відбувається, прямо залежить від якості, зокрема повноти її правового регулювання. Не є в цьому випадку винятком і діяльність компетентних суб'єктів, що спрямована на здійснення протидії правопорушенням у такій сфері як господарська діяльність. Визначення сутності й особливостей здійснення правового регулювання без сумніву буде мати свій вклад у встановленні напрямків удосконалення адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Вирішення поставленого наукового завдання вимагає від нас в першу чергу провести аналіз підходів учених-правознавців стосовно розуміння сутності категорії «правове регулювання» в його загальнотеоретичному значенні, адже в положеннях чинного національного законодавства воно не отримало своєї фіксації. Аналіз змісту даної категорії свідчить про те, що його утворюють дві складові. Так, як слідує з семантичного аналізу слова «регулювання», в сучасній українській мові його використовують як дію за значенням регулювати, тобто: впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі; домагатися нормальної роботи машини, установки, механізму тощо, забезпечуючи злагоджену взаємодію складових частин, деталей; зменшуючи або збільшуючи швидкість, величину тощо, досягати потрібної сили, належного ступеня вияву чого-небудь [43, с. 1207].

Що стосується другої категорії – «правове», то вона утворена від набагато складнішої та багатоаспектної категорії «право», про що свідчить хоча б її семантичний аналіз: законодавство; здійснювана державою форма

законодавства, залежна від соціального устрою країни; система встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки, що виражають волю панівного класу або всього народу; виборювані народом справедливі соціальний лад і законодавство; інтереси певної особи, суспільної групи тощо, які спираються на закон, релігійні постулати, давні звичаї; обумовлений постановою держави, установи захист інтересів і можливостей особи щодо участі в чому-небудь, одержання чогось тощо; сукупність міжнародних угод, договорів, що регулюють взаємовідносини держав у певних питаннях; обумовлена певними обставинами підстава, здатність, можливість робити, чинити що-небудь, користуватися чим-небудь; перевага, привілеї, надані кому-, чому-небудь, користуватися чим-небудь; офіційний дозвіл, допуск до виконання якихось обов'язків [43, с. 1101]. Як слідує із семантичного аналізу категорії «право» в сучасній українській мові нею прийнято позначати доволі значну кількість явищ і процесів.

Якщо ж проаналізувати підходи до розуміння досліджуваної категорії, що мають місце в юриспруденції, побачимо, що традиційно сутність права на сторінках фахової літератури визначають як систему встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки або діяльності, які виражають волю домінуючої в суспільстві частини населення, спрямовані на врегулювання суспільних відносин відповідно до цієї волі та дотримання яких забезпечується цілеспрямованою діяльністю держави [322, с. 261]. Підкреслимо, що наведений підхід є класичним підходом до розуміння категорії «право», у зв'язку з чим у ньому не враховані деякі аспекти щодо її розуміння. Зокрема, слід відмітити те, що сутність даної категорії може бути розкрита з її суб'єктивного й об'єктивного розуміння. Так, у першому випадку мова йде про те, що правом є правові норми, а також принципи як певні юридично визнані можливості суб'єкта права задовольняти власний інтерес. Тоді як під об'єктивним правом розуміють систему діючих у державі правових норм і принципів, які

встановлені державою як регулятор суспільних відносин, забезпечені нею. Як цілком слушно відмічає О.Ф. Скакун у підручнику «Теорія держави і права (Енциклопедичний курс)», у даному випадку термін «об'єктивне» означає, що вони одержали об'єктивізацію в офіційних державних актах, тому незалежні від індивідуального інтересу (волі) та свідомості суб'єкта права (окрім «автора» цих норм) [300, с. 235]. З огляду на проведений семантичний аналіз категорії «регулювання», категорія «право» в досліджуваному випадку використовується з точки зору її об'єктивного сприйняття, що буде співпадати й з прийнятою в юриспруденції позицією щодо розуміння сутності категорії «правове регулювання».

Як зауважує авторський колектив підручнику «Загальна теорія держави і права», однією з найважливіших соціальних властивостей права є його здатність виступати в ролі регулятора суспільних відносин, оскільки саме в цьому полягає його соціальне призначення. Таке регулювання відбувається внаслідок впливу норм права на свідомість людей, а через неї – на їх поведінку, її одноманітність і повторюваність, відповідність вимогам права, що становить зміст правового регулювання [96, с. 149]. Тобто, говорячи про правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, ми маємо на увазі, що суспільні відносини, які виникають у зв'язку із здійсненням такої діяльності, зазнають регулюючого впливу права, що знаходить свій вираз у дії його норм. Іншими словами, правовому регулюванню притаманний нормативний характер, оскільки право здійснює регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності шляхом своєї об'єктивізації в положеннях відповідного нормативно-правового акта. Відповідно до п. 18 ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року нормативно-правовий акт – це акт управління (рішення) суб'єкта владних повноважень, який встановлює, змінює, припиняє (скасовує) загальні правила регулювання однотипних відносин, і який розрахований на довгострокове та неодноразове застосування [119].

Отже, говорячи про особливості правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, маємо на увазі, що воно здійснюється положеннями відповідного нормативно-правового акта. При цьому з огляду на те, що в цілому мова йде про адміністративно-правову протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, особливого значення набуває питання щодо адміністративно-правового регулювання даної сфери суспільних відносин, тобто такого, що здійснюється на основі норм адміністративного права, які в сукупності утворюють адміністративне законодавство. У цьому контексті справедливою виглядає позиція, відповідно до якої питання джерел права завжди були актуальними для адміністративного права, оскільки ця галузь, на відміну від багатьох інших, не має єдиного кодифікованого акта. Норми адміністративного права містяться в нормативних актах, які приймаються парламентом, Президентом, урядом, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування тощо [101, с. 13]. Адміністративно-правові норми – це встановлені, санкціоновані або ратифіковані державою, формально визначені, юридично обов'язкові, охоронювані засобами державного примусу правила поведінки учасників суспільних відносин у сфері реалізації виконавчої влади й управлінської діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, які забезпечують умови реалізації цими учасниками своїх прав і виконання покладених на них обов'язків [3, с. 110-111]. Більш того, слід вказати й на те, що, окрім власне норм адміністративного права, які хоч і будуть превалювати в даному випадку, правове регулювання досліджуваної сфери суспільних відносин, з огляду на їх багатоаспектність, буде здійснюватися й за допомогою багатьох інших галузей права, що в кінцевому результаті відобразиться на кількості нормативно-правових актів, положення яких слід розглянути.

Саме тому задля логічності й послідовності викладення матеріалу необхідно обрати певний критерій, з урахуванням якого й буде здійснено аналіз особливостей правового регулювання протидії правопорушенням у

сфері господарської діяльності. Найбільш доцільно, на нашу думку, в якості такого критерію обрати юридичну силу окремо взятого нормативно-правового акта, на основі положень якого здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Під юридичною силою на сторінках фахової літератури розуміють основну властивість правових актів діяти та породжувати правові наслідки: виникнення, зміну, припинення правовідносин. При цьому юридичну силу необхідно розглядати з двох аспектів: співвідношення правових актів між собою й обов'язковість до виконання. Зі співвідношенням встановлюється ієрархія, тобто система підпорядкованості правових актів. Це означає, що кожний акт займає своє місце в загальній системі правових актів [360, с. 476]. Такий підхід дозволить дослідити в цілому систему правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що буде сприяти виявленню недоліків такого регулювання, а, отже, в подальшому й виробленню пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства, на основі якого воно здійснюється.

Нормативно-правовим актом, що має найбільшу юридичну силу, є Основний Закон України – Конституція України від 28 червня 1996 року [133]. І хоча даний нормативно-правовий акт не містить прямих згадок щодо протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, в його положеннях закладено основоположні засади правої регламентації даної сфери суспільних відносин, що може бути розглянуто із декількох позицій. Так, по-перше, саме в положеннях Конституції України визначено права, свободи й інтереси особи, на захист яких спрямовано діяльність уповноважених суб'єктів з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що знайшло свою об'єктивізацію у відповідних приписах даного нормативно-правового акта, наприклад: право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41); право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (ст. 42); право на працю, що включає можливість

заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на як погоджується (ст. 43); право на захист своїх економічних інтересів (ст. 44); тощо [133].

Також на рівні Конституції України закріплено загальноправові принципи, у відповідності до яких здійснюється протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності, наприклад: верховенство права (ст. 8); законність (ст. 8, 9, 19); рівність (ст. 24); тощо. Наступним аспектом правового регулювання нормами Конституції України здійснення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є те, що саме в її положеннях закріплено основи правового статусу окремих з суб'єктів даних суспільних відносин, як то: Верховна Рада України (ст. 85); Президент України (ст. 106); Кабінет Міністрів України (ст. 116) та інші органи виконавчої влади (ст. 118, 119); суди (ст. 124); прокуратура (ст. 131-1); тощо. Наприкінці слід зазначити, що Конституцію України слід розглядати як підґрунтя для прийняття всіх інших нормативно-правових актів, на основі яких здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Це обумовлено тим, що відповідно до ст. 8 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти приймаються на її основі та повинні відповідати їй [133].

Наступна група нормативно-правових актів, на основі положень яких здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, складають міжнародні договори України. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року міжнародним договором України є укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) [49]. При цьому, як визначено в ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана

Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [133]. Більш того, як визначено в ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [257]. Саме з огляду на вищенаведені законодавчі приписи, міжнародні договори України в аспекті здійснення ними правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності й розглядаються нами відразу після Основного Закону України й відповідно перед всіма іншими нормативно-правовими актами.

Міжнародні договори України як акти, на підставі яких здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, можуть бути розподілені на три групи. Перша група таких актів буде представлена тими, положення яких дещо схожі на конституційні, оскільки в них також знайшли свою об'єктивізацію основоположні права особи, на забезпечення яких спрямовано досліджувану діяльність, а також загальноправові принципи, з урахуванням яких її побудовано. В якості прикладу таких міжнародних договорів слід назвати наступні: Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року [95]; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року [131]; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року [166]; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [167]; тощо.

Другу групу становлять міжнародні договори України, положення яких визначають безпосередні напрямки протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, в тому числі на міжнародному рівні: Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності від 9 грудня 1999 року [163]; Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листопада 1990 року [130]; Міжнародна

конвенція щодо боротьби з підробкою грошових знаків від 20 квітня 1929 року [164]; тощо.

Третю групу міжнародних договорів складають двосторонні угоди, укладені Україною з іншими державами, в тому числі з метою здійснення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, наприклад: Конвенція між Україною і Королівством Нідерландів про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно від 24 жовтня 1995 року [127]; Конвенція між Урядом України і Урядом Французької Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно від 30 січня 1997 року [128]; Конвенція між Україною і Канадою про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилень від сплати податків стосовно доходів і майна від 4 березня 1996 року [126]; тощо.

Наступна група нормативно-правових актів, на основі положень яких здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, представлена законами України. В юридичній енциклопедичній літературі зазначають, що законом є нормативно-правовий акт вищого представницького органу державної законодавчої влади або самого народу, який регулює найбільш важливі суспільні відносини, виражає волю й інтереси більшості населення, втілює основні права та свободи людини й інші загальнолюдські цінності та має найвищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів [322, с. 127]. В якості прикладу законів України, на основі положень яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин з приводу протидії в сфері господарської діяльності, слід назвати наступні: Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року [256]; Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року [267]; Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [281]; Закон України «Про ціни і

ціноутворення» від 21 червня 2012 року [283]; Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального» від 19 грудня 1995 року [218]; Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року [210]; Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 6 липня 1995 року [225]; Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 6 лютого 2018 року [274]; Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року [223]; Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року [211]; Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року [224]; Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2002 року [249]; Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30 жовтня 1996 року [219]; тощо.

Окремим різновидом законів України є акти кодифікованого законодавства, положення яких будуть містити найважливіші приписи, на основі яких буде здійснюватися правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Як свідчить аналіз чинного національного законодавства, в його положеннях найчастіше використовується такий вид кодифікованого законодавчого акта як кодекс. Кодекс, зауважує С.Г. Меленко, великий звідний акт, який детально та конкретно регулює визначену сферу суспільних відносин і безпосередньо є одним із джерел права. Він або повністю вміщує всі норми відповідної галузі законодавства, або ж містить основну за обсягом, найважливішу частину таких норм [159, с. 58–59]. Автори сучасної правової енциклопедії відмічають той факт, що кодекс являє собою нормативний акт, що об'єднує та систематизує норми права, які належать до певної галузі законодавства та

регулюють у цій галузі відповідну сферу суспільних відносин, а іноді – належать до підгалузей права. Кодекс є законом, який об'єднує систему норм певної галузі права. Його статті розташовуються в суворій логічній послідовності, відбивають внутрішню структуру галузі права [322, с. 159]. В якості прикладу актів кодифікованого законодавства, на основі положень яких здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, слід назвати наступні: Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року [121]; Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року [137]; Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року [138]; Кодекс адміністративного судочинства України [119]; Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року [195]; Митний кодекс України від 13 березня 2012 року [160]; Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року [37]; Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року [69]; Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року [70]; Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року [349]; Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року [350]; Кодекс України з питань банкрутства від 18 жовтня 2018 року [120]; тощо.

Отже, як слідує з наведених вище положень, правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності здійснюється положеннями значної кількості нормативно-правових актів, більшу частку яких складають закони України, в тому числі акти кодифікованого законодавства. Такі акти є основою функціонування наступного рівня нормативно-правової регламентації даної сфери суспільних відносин, який представлений сукупністю підзаконних нормативно-правових актів. Фахівці з теорії права зазначають, що підзаконний нормативно-правовий акт – це акт, який видається відповідно до закону, на підставі закону, для конкретизації законодавчих розпоряджень та їх трактування або встановлення первинних норм. Разом із тим, підзаконність нормативно-правових актів не означає їх меншої юридичної обов'язковості, оскільки вони мають необхідну юридичну

чинність. Однак, наголошує О.Ф. Скакун, їх юридична чинність не має такої ж загальності та верховенства, як це властиво законам. Проте вони посідають важливе місце в усій системі нормативного регулювання, оскільки забезпечують виконання законів шляхом конкретизованого нормативного регулювання всього комплексу суспільних відносин [301, с. 334].

Тобто, будучи складовою частиною системи правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, підзаконні нормативно-правові акти в своїй сукупності можуть бути також розглянуті в якості окремої системи правового регулювання даної сфери суспільних відносин. При цьому слід відмітити, що саме в положеннях даних нормативно-правових актів найбільш сконцентровані адміністративно-правові норми, на основі яких здійснюється адміністративно-правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Як цілком слушно відмічають з цього приводу, даний рівень нормативної регламентації відповідних суспільних відносин, на відміну від законів, дозволяє вплинути на них в найбільш оперативний спосіб, врахувати нагальні потреби їх розвитку, наприклад, найбільш швидко визначити компетенцію різних органів управління, права й обов'язки їх посадових осіб [289, с. 18].

Так, говорячи про підзаконні нормативно-правові акти, на основі положень яких здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в першу чергу слід назвати акти Президента України. Як зауважує Н.О. Рибалка, акти Президента України – це підзаконні, обов'язкові до виконання на території держави адміністративно-правові норми, які за юридичною силою відносно законів є вторинними, а за умов їх відсутності можуть мати значення первинних нормативних документів [292, с. 60]. Відповідно до ст. 106 Основного Закону України Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази та розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України [133]. Серед актів

Президента України, на основі положень яких здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, в якості прикладу слід назвати наступні: Указ Президента України «Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 10 грудня 2001 року № 1199/2001 [250]; Указ Президента України від 3 вересня 2007 року № 816/2007, яким було схвалено Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності [254]; Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» від 6 лютого 2003 року № 84/2003 [256]; Указ Президента України «Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні» від 28 жовтня 2005 року № 1513/2005 [251]; Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення здійснення економічних реформ» від 12 червня 2013 року № 327/2013 [263]; Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо вдосконалення державного регулювання господарської діяльності» від 9 серпня 2008 року № 698/2008 [262]; Указ Президента України «Про зміцнення фінансової дисципліни та запобігання правопорушенням у бюджетній сфері» від 25 грудня 2001 року № 1251/2001 [252]; тощо.

Наступна група підзаконних нормативно-правових актів представлена тими, що приймає Кабінет Міністрів України. Автори шеститомної юридичної енциклопедії зазначають, що акти Кабінету Міністрів України – це юридична форма рішень органів виконавчої влади, які видаються на підставі й на виконання Конституції й інших законів України та через які реалізуються функції та компетенція цих органів [363, с. 82]. Як зазначено в ст. 117 Конституції України, Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає постанови та розпорядження, які є обов'язковими до виконання [133]. Як свідчить аналіз чинного національного законодавства, акти Кабінету Міністрів України, на підставі положень яких здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, можна розподілити на дві групи. Існування першої групи

обумовлено тим, що відповідно до п. 9-1 ч. 1 ст. 116 Конституції України Кабінет Міністрів України створює, реорганізовує та ліквідує відповідно до закону міністерства й інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади [133].

Тобто шляхом видання відповідного нормативно-правового акта Кабінет Міністрів України може створювати й у подальшому визначити правовий статус окремого з суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. В якості прикладу таких актів слід назвати наступні: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 року № 641, якою було утворено Національну поліцію України [279]; Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, якою затверджено Положення «Про Національну поліцію України» [236]; Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 436, якою затверджено Положення «Про Державну аудиторську службу України» [230]; Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227, якою затверджено Положення «Про Державну податкову службу України» та Положення «Про Державну митну службу України» [231]; Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 року № 724, якою затверджено Положення «Про Державну регуляторну службу України» [80]; Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 року № 159, якою затверджено Положення «Про Державну службу експортного контролю України» [232]; Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 року № 236, якою затверджено Положення «Про Державну фіскальну службу України» [221]; Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 року № 667, якою затверджено Положення «Про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів» [233]; Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 року № 537, якою затверджено Положення «Про Державну службу фінансового моніторингу України» [234]; тощо.

До другої групи актів Кабінету Міністрів України слід віднести ті, положення яких безпосередньо стосуються протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. В якості прикладу таких актів слід назвати наступні: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 червня 2003 року № 790, якою затверджено Порядок застосування фінансових санкцій, передбачених статтею 17 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» [240]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення системи оперативного обміну між органами державного нагляду (контролю) інформацією про виявлення небезпечної та фальсифікованої продукції» від 11 вересня 2007 року № 1126 [272]; Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 року № 631, якою затверджено Порядок проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами [247]; Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання дерегуляції господарської діяльності» від 27 березня 2019 року № 367 [79]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку зупинення операцій з бюджетними коштами» від 19 січня 2011 року [242]; Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2011 року № 255, якою затверджено Порядок зменшення бюджетних асигнувань розпорядниками бюджетних коштів [241]; Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2020 року № 7346, якою затверджено Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства [228]; Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення функціонування інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю)» від 23 жовтня 2019 року № 1077 [81]; тощо.

Останню групу нормативно-правових актів, на основі положень яких здійснюється правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, утворюють акти центральних органів виконавчої влади. Як слідує з аналізу положень Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 року, центральні органи виконавчої влади утворюють міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Останні з урахуванням їх функціонального призначення створюються як служби, інспекції та агентства. Акти центральних органів виконавчої влади приймаються в формі наказів [282]. Серед таких актів в якості прикладу слід назвати наступні: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 12 грудня 2018 року № 1007, яким затверджено уніфіковану форму акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) за додержанням ліцензіатом вимог законодавства у сфері провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України, та інших форм розпорядчих документів [248]; Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 5 серпня 2010 року № 361, яким затверджено Порядок обліку, створення та ведення реєстру підприємств, установ, організацій та інших суб'єктів господарювання, які здійснюють торгівлю транспортними засобами та їх складовими частинами, що мають ідентифікаційні номери [245]; Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про організацію роботи фізичних осіб – підприємців, які займаються народною медициною (цілительством)» від 16 березня 2016 року № 189 [265]; спільний Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Державної регуляторної служби України від 7 серпня 2017 року № 1170/81, яким затверджено Вимоги до оформлення річних та комплексного планів здійснення заходів державного нагляду (контролю), унесення змін до них та звіту щодо їх виконання [226]; тощо.

Підсумовуючи вищенаведене, пропонуємо під правовим регулюванням протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності розуміти регулюючий дані суспільні відносини вплив правових приписів, які знайшли свою об'єктивізацію в положеннях відповідного нормативно-правового акта. У своїй сукупності такі нормативно-правові акти будуть складати систему правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. При цьому місце кожного з таких нормативно-правових актів у системі правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності буде обумовлено його юридичною силою, з огляду на що дана система може бути представлена наступним чином: Конституція України; міжнародні договори України; закони України, в тому числі акти кодифікованого законодавства. Окрему складову вказаної системи правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності складає сукупність підзаконних нормативно-правових актів, у положеннях яких найбільш сконцентровані адміністративно-правові норми: укази та розпорядження Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; накази центральних органів виконавчої влади. Саме завдяки дії адміністративно-правових норм можна в найбільш оперативний спосіб здійснити вплив на суспільні відносини з приводу протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що обумовлює особливість їх місця в системі правового регулювання даних суспільних відносин.

Висновки до Розділу 1

Визначено перелік характерних ознак правопорушень взагалі, а також у сфері господарської діяльності зокрема:

- по-перше, правопорушення – це соціально-юридичне явище, виникнення якого завжди пов'язано із діяльністю людей, тобто його вираженням є діяльність відповідних суб'єктів;

- по-друге, правопорушення завжди є шкідливою діяльністю, яка викликає появу відповідних негативних наслідків у вигляді матеріальної або іншого виду шкоди, а також порушення прав інших суб'єктів, або легального режиму якогось явища;

- по-третє, правопорушення – це набір нетипових, «спотворених» протиправною поведінкою людей правовідносин, що вибиваються з нормального кола об'єктів правового регулювання;

- по-четверте, правопорушення завжди має психологічний аспект, що виражено у ставленні індивіда до вчинюваних ним дій та наслідків реалізації останніх;

- по-п'яте, правопорушення має протиправний характер, тобто, це суб'єктивний акт, який засуджується з боку чинного законодавства.

З'ясовано, що господарська діяльність об'єднує в собі правовідносини, які виникають в галузі суспільного виробництва, тобто, підприємництва, направлено на реалізацію відповідних товарів та послуг за винагороду, з метою отримання прибутку або інших благ.

Констатовано, що правопорушення в сфері господарської діяльності слід визначити як протиправний, соціально-юридичний, психологічно-суб'єктивний акт (діяльність) відповідного суб'єкта, який порушує легальний стан господарського сектору держави, правовий статус інших суб'єктів господарської діяльності, а також спричиняє суспільно-шкідливі наслідки, що в сукупності перешкоджає веденню законного підприємництва та отримання бажаного прибутку у вигляді матеріальних або інших благ.

Відмічено, що правопорушення в сфері господарської діяльності являють собою багатоманітну групу негативних діянь, які порушують нормальний стан юридичних відносин в секторі підприємницької діяльності. При цьому, детальний розгляд цих правопорушень дав можливість виділити ряд моментів, які визначають останні як об'єкт адміністративно-правової протидії:

- по-перше, інтенсивність шкоди правопорушень даної групи є досить варіативною. Так, різновиди правопорушень в сфері господарської діяльності містять в своєму переліку діяння як суспільно шкідливі (адміністративні та господарсько-правові правопорушення), так і суспільно небезпечні (кримінальні правопорушення);
- по-друге, правопорушення в сфері господарської діяльності порушують сформовані в країні соціально-господарські устої ведення підприємництва, що в кінцевому результаті негативно впливає на бізнес-клімат в Україні загалом та її економічне становище у світі;
- по-третє, правопорушення в сфері господарської діяльності охоплюють велике коло діянь фінансово-економічного, господарського та адміністративно-управлінського змісту;
- по-четверте, правопорушення в сфері господарської діяльності наносять значну шкоду бюджетному сектору держави, обмежуючи в окремих випадках надходження до державної казни, руйнуючи тим самим механізм ефективної роботи всього державного апарату.

Аргументовано, що правоохоронна діяльність, що має місце в будь-якій сфері суспільних відносин, у тому числі щодо протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, має складний і багатоаспектний характер. Звичайно, таке положення справ буде мати свій вплив і на визначення окремих з різновидів правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності й визначення їх особливостей. Однак, в першу чергу, складність визначення окремих видів правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності обумовлюється відсутністю законодавчої фіксації сутності власне категорії «правоохоронна діяльність». Окрім цього, слід підкреслити й той факт, що вчені також неодностайні в своїх позиціях щодо визначення сутності правоохоронної діяльності.

Акцентовано увагу, що законодавством чітко передбачено перелік правоохоронних органів, який до того ж не є вичерпним, оскільки може бути

доповнений органами, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. Аналіз таких позицій дозволяє сформулювати перший із декількох критеріїв відокремлення видових груп правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у господарській сфері. При цьому можливість згрупувати відповідне явища за декількома критеріями в науково-правових колах позначають як здійснення його наукової класифікації. Із чого слідує, що відокремлення видів правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності шляхом здійснення наукової класифікації дозволить більш глибоко зрозуміти сутність даних суспільних відносин, а значить і виробити найбільш дієві рекомендації в напрямку вдосконалення їх функціонування.

Підкреслено, що якщо розглядати сутність правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності через призму її здійснення виключно правоохоронними органами, серед критеріїв її класифікації на окремі різновиди можна назвати наступні: 1) окремий правоохоронний орган, уповноважений протидіяти правопорушенням у сфері господарської діяльності; 2) напрямок діяльності правоохоронного органу з протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності; 3) вид юридичної відповідальності особи, котра скоїла правопорушення в сфері господарської діяльності; 4) стадія провадження, на якій здійснюється правоохоронна діяльність з протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. При цьому аналіз наведених вище різновидів правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності вказує й на окремі з особливостей даної сфери суспільних відносин. Зокрема, мова йде про значну кількість правоохоронних органів, завданням яких є протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності. Окрім цього, мову слід вести й про те, що правоохоронна діяльність з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності здійснюється за кількома напрямками, внаслідок чого особу може бути притягнуто не тільки до адміністративної, а й до кримінальної відповідальності. Тобто правоохоронна

діяльність з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності буде врегульована декількома галузями права.

Доведено, що під правоохоронною діяльністю з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності слід розуміти врегульований на нормативно-правовому рівні комплекс заходів, які реалізують державні та недержавні суб'єкти, в межах передбачених законодавством напрямках задля запобігання та припинення правопорушень у сфері господарювання, а також притягнення винних осіб до відповідного виду юридичної відповідальності. Правоохоронна діяльність, будучи доволі складним і багатоаспектним явищем, у контексті здійснення компетентними суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності буде набувати ряд особливостей: здійснюється значною кількістю суб'єктів, у тому числі недержавними; основними суб'єктами її здійснення є численні правоохоронні органи; знаходить свій прояв у межах функціонування декількох суспільних відносин; її нормативною основою є відразу декілька самостійних галузей права; має місце як під час провадження в справах про адміністративні правопорушення, так і у межах здійснення кримінальних проваджень.

В якості окремої особливості правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності слід розглядати значну кількість її різновидів, що обумовлює необхідність проведення їх наукової класифікації. Таку класифікацію пропонуємо проводити з урахуванням наступних критеріїв: 1) в залежності від приналежності суб'єкта правоохоронної діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності до державних органів на ту, що здійснюється: державними суб'єктами; недержавними суб'єктами; 2) в залежності від правоохоронного органу, який здійснює таку діяльність, на ту, що реалізують: судові органи; органи поліції; податкова міліція, прокуратура; Державна аудиторська служба; Державна податкова служба; тощо; 3) в залежності від стадії провадження на ту, що реалізується під час: відкриття

провадження; розгляду справи про адміністративне правопорушення; досудове розслідування; судовий розгляд; виконання судового рішення; тощо; 4) в залежності від виду юридичної відповідальності, до якої буде притягнута винна у вчиненні правопорушення в сфері господарської діяльності особа: адміністративна відповідальність; кримінальна відповідальність; 5) в залежності від галузі права, якою врегульовано правоохоронну діяльність з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності на ту, що регламентується нормами: адміністративного права; адміністративного процесуального права; кримінального права; кримінального процесуального права; цивільного права; цивільного процесуального права; господарського права; господарського процесуального права; фінансового права; митного права; 6) в залежності від напрямку діяльності правоохоронного органу з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності на ту, що здійснюється в межах: превентивної діяльності; провадження в справах про адміністративні правопорушення; кримінального провадження; оперативно-розшукової діяльності.

Відмічено, що хоча Конституція не містить прямих згадок щодо протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, в її положеннях закладено основоположні засади правої регламентації даної сфери суспільних відносин, що може бути розглянуто із декількох позицій. Так, по-перше, саме в положеннях Конституції України визначено права, свободи й інтереси особи, на захист яких спрямовано діяльність уповноважених суб'єктів з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що знайшло свою об'єктивізацію у відповідних приписах даного нормативно-правового акта. По-друге, на рівні Конституції України закріплено загальноправові принципи, у відповідності до яких здійснюється протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності,

Аргументовано, що правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності здійснюється положеннями значної кількості нормативно-правових актів, більшу частку яких складають закони України, в

тому числі акти кодифіковано законодавства. Такі акти є основою функціонування наступного рівня нормативно-правової регламентації даної сфери суспільних відносин, який представлений сукупністю підзаконних нормативно-правових актів.

З'ясовано, що підзаконні нормативно-правові акти в своїй сукупності можуть бути також розглянуті в якості окремої системи правового регулювання даної сфери суспільних відносин. При цьому слід відмітити, що саме в положеннях даних нормативно-правових актів найбільш сконцентровані адміністративно-правові норми, на основі яких здійснюється адміністративно-правове регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Під правовим регулюванням протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності запропоновано розуміти регулюючий дані суспільні відносини вплив правових приписів, які знайшли свою об'єктивізацію в положеннях відповідного нормативно-правового акта. У своїй сукупності такі нормативно-правові акти будуть складати систему правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. При цьому місце кожного з таких нормативно-правових актів у системі правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності буде обумовлено його юридичною силою, з огляду на що дана система може бути представлена наступним чином: Конституція України; міжнародні договори України; закони України, в тому числі акти кодифікованого законодавства. Окрему складову вказаної системи правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності складає сукупність підзаконних нормативно-правових актів, у положеннях яких найбільш сконцентровані адміністративно-правові норми: укази та розпорядження Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; накази центральних органів виконавчої влади. Саме завдяки дії адміністративно-правових норм можна в найбільш оперативний спосіб здійснити вплив на суспільні відносини з приводу протидії

правопорушенням у сфері господарської діяльності, що обумовлює особливість їх місця в системі правового регулювання даних суспільних відносин.

РОЗДІЛ 2 ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Мета, принципи та напрямки адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності

Проведена наукова розробка у попередньому підрозділі дисертаційного дослідження дала можливість побачити головні ознаки, які характеризують правопорушення у сфері господарської діяльності, як об'єкт адміністративно-правової протидії. Однак, разом з цим логічним постає питання про те, навіщо взагалі потрібна дана протидія та яку користь вона несе для суспільства нашої держави. Безперечно, негативний характер порушень в господарському секторі держави є вагомим аргументом на користь інститутів, створених для боротьби із ними. Проте, адміністративно-правова протидія має особливий, виключний характер, що можна оцінити та розглянути, визначивши її юридичне призначення, тобто мету та напрями реалізації, а також ідейну основу – принципи.

На наш погляд, мета та напрями адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це комплексні вектори практичної реалізації зазначеної категорії, які криються в її юридичній природі. Розкриваючи останню, зауважимо, що змістобудівним терміном в структурі поняття «адміністративно-правова протидія» є слово «протидія», яке відповідно до тлумачних словників української мови тлумачиться, як спрямовувати дію проти іншої дії; спрямовувати дію проти кого-небудь, чого-небудь, діяти всупереч комусь, чомусь; діяти всупереч [176, с. 621]. При цьому варто відмітити, що термін «протидія» походить від англійської «disruption» – будь-яка дія, до якої вдаються державні або недержавні суб'єкти для того, аби перервати діяльність, що може нести користь

терористичним організаціям. [369] Схожий термін також є у німецькій мові: «entgegen» – проти, «wirkung» – «дія, вплив» [52].

Варто відзначити, що за фонетичним звучанням термін «протидія», як указує В.Н. Дурденевський, тісно пов'язується зі словом «контроль». На думку останнього, слово «controlles» складається з «cont» – рахунок, «rolles» – стовбці, рядки. Таким чином, вчений зробив висновок, що термін «контроль» буквально тлумачиться як «протидія» чомусь небажаному шляхом перерахунків, перевірок початкового матеріалу (відомостей), відслідковування стану справ тощо. [88, с. 48]. А. Закалюк зазначив, що поняття «боротьба» та «протидія» належать до класу узагальнених, які відтворюють загальну сутність, що полягає у чиненні супротиву. Використовуючи термін «протидія», він вважав, що цей термін може бути використаний для відтворення загального впливу на об'єкт [102, с. 321–322].

Таким чином, виходячи лише з семантики слова «протидія», можемо зробити висновок, що ним позначається процес супротивної діяльності, тобто активної роботи направленої на недопущення дії певного об'єкта або виникнення якогось явища.

В сфері права протидія найчастіше досліджується у галузі саме адміністративній. Так, В. Тильчик зауважує, що адміністративно-правова протидія характеризується як активна діяльність, метою якої є забезпечення пасивної поведінки суб'єкта адміністративних правовідносин, недопущення порушень адміністративно-правових норм. Тобто діяльність, спрямована на забезпечення однієї з форм реалізації норм адміністративного права – додержання. Адміністративно-правову протидію можливо визначати як правовий інститут, коли вона спрямована на попередження певної групи порушень норм адміністративного права, склади яких визначені КУпАП та іншими нормативно-правовими актами із цього питання [332, с. 161–166]. Натомість О.С. Омельченко вказує, що протидія в адміністративно-правовому вимірі – це комплекс організаційних і тактично упорядкованих дій некоректно. Цей комплекс можуть застосовувати легітимні, законодавчо

уповноважені органи виконавчої влади, і насамперед правоохоронна система держави, яка засновує свої дії на наукових рекомендаціях правового, організаційного і тактичного характеру [181, с. 96–103]. На думку Х.О. Шаповал, протидія проявляється як сукупність правових та організаційних інструментів охорони прав та законних інтересів особи [354, с. 253].

Велика кількість визначень поняття «протидія» та «адміністративно-правова протидія» формуються у відношенні до якогось об'єкту правового впливу. Наприклад, спробу визначення адміністративно-правового змісту «протидії» здійснив М.О. Сич, досліджуючи його крізь призму «правової протидії корупції». Він надає визначення поняття «адміністративно-правова протидія»: це правовий інститут, норми якого регулюють суспільні відносини, що виникають унаслідок недотримання законодавчо встановленого порядку управління [299, с. 8].

О.П. Рябченко визначає «адміністративну протидію корупції» як складний різновид управлінської діяльності, який потребує здійснення відповідних правових та організаційних дій [295, с. 5]. О.В. Клок під протидією адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, розуміє врегульований нормами права комплекс дій компетентних органів держави (їхніх посадових осіб), за допомогою яких забезпечується боротьба з корупцією та які мають владно-розпорядчий характер [114, с. 57]. Т.М. Тимчишин, розбираючись із адміністративно-правовою протидією правопорушенням у філософсько-правовому аспекті, вказує, що це специфічна форма активності, реалізована у сфері забезпечення правопорядку й законності за допомогою спеціальних інститутів, форм і методів її здійснення; з державно-правової – як форма реалізації функцій держави, наприклад, екологічної, правоохоронної; як специфічний спосіб здійснення державної влади (наприклад, законодавчої, виконавчої) [333, с. 20].

Л.В. Мілімко вважає, що адміністративно-правову протидію правопорушенням потрібно розглядати як широкий комплекс державних і суспільних заходів, що складається із заходів економічного, соціального, культурного, виховного, правового й іншого характеру, спрямованих на недопущення вчинення правопорушень, а також діяльність спеціально уповноважених органів у боротьбі з правопорушеннями шляхом застосування заходів щодо виявлення, розкриття, розслідування й судового розгляду справ, покарання винних, виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, нагляду за законністю тощо [168, с. 115–119].

О. Остапенко, досліджуючи в своїх працях особливості адміністративно-правової протидії правопорушенням, виділив широкий та вузький підходи до тлумачення вказаної категорії. В основі широкого аспекту протидії вчиненню адміністративних правопорушень – сукупність соціальних умов, які існували як у минулому, так і сьогодні, що, з одного боку, впливають на зменшення адміністративної деліктності, з іншого – навпаки, стимулюють її зростання. Вивчення та пояснення факторів, умов та причин, що впливають на вчинення адміністративних правопорушень, пізнання особливостей особи правопорушника та механізму його протиправної поведінки слід вважати основою для протидії, особливо в частині профілактики правопорушень. Вузьке розуміння протидії вчиненню адміністративних правопорушень значною мірою спирається на застосування обмежень запобіжних заходів та адміністративних покарань, передбачених чинним законодавством [187, с. 184–185].

Як зазначає О.О. Михальський, адміністративно-правова протидія у сфері інтелектуальної власності – це врегульована нормами адміністративного права діяльність, яка полягає у фактичному виявленні та припиненні порушень у сфері інтелектуальної власності, а також, адміністративно-правова протидія у сфері інтелектуальної власності є діяльністю відповідних уповноважених органів державної влади в Україні, тобто, іншими словами, має владно-управлінський характер [162, с. 207–211].

Цікаву думку пропонує О.Ю. Шостко, який розглядає особливості адміністративно-правової протидії злочинам. Вчений зауважує наступне: «На сьогодні в європейських країнах упроваджується комплексний (інтеграційний) підхід, який поєднує запобіжні й репресивні заходи, що позначаються терміном «протидія». Учені подають цей термін як загальне родове поняття, що охоплює діяльність, спрямовану на мінімізацію суперечностей та чинників, що породжують злочинність або сприяють їй на скорочення окремих видів злочинів шляхом недопущення їх вчинення на різних стадіях злочинної поведінки (заходи запобігання злочинності), а також адекватні заходи реагування на вже скоєні злочини» [359].

Таким чином, існуючі в правовій науці на сьогоднішній день визначення адміністративно-правової протидії та юридичної протидії в цілому є цілком різними та, як правило, залежать від об'єкту, стосовно якого категорія загалом існує. Цей аспект є досить негативним, адже не дає можливості виділити раціональне зерно, базову основу явища правової протидії. Крім того, за вказаних умов досить складно виділити якийсь базовий погляд на мету та напрями адміністративно-правової взаємодії в той чи іншій сфері. Так, варто відмітити, що мета – це те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; ціль; заздалегідь намічене завдання; замисел [44, с. 338; 77, с. 106; 177, с. 173]. Своєї черги, напрям – це шлях діяльності, розвитку когось, чого-небудь, спрямованість якоїсь дії, явища тощо [14, с. 36; 36, с. 113]. Тобто метою явища є заздалегідь визначена ціль, або набір параметрів, яких останнє має досягнути в процесі свого розвитку, а напрями – це фактично шляхи досягнення мети.

Консолідуючи вище визначене, беручи до уваги напрацювання великого числа науковців, які сформували безліч поглядів на сутність, мету та напрями розвитку категорії протидії в правовій реальності, а також, пам'ятаючи про особливості правопорушень в сфері господарської діяльності, їх особливу негативність та пагубність для національної правової і економічної системи, ми дійшли наступного висновку: адміністративно-

правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності – це особливий набір організаційних, владних, офіційно-визначених, виражених в діяльності уповноважених суб'єктів правових форм та методів впливу на суспільно-правові відносини задля недопущення вчинення правопорушень в сфері господарської діяльності. За логікою цього визначення метою адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є недопущення, по-перше, вчинення учасниками відповідних суспільних відносин будь-яких правопорушень у секторі господарської діяльності країни, а, по-друге, виникнення та існування умов, за яких вчинення подібних правопорушень можливо [316].

Враховуючи владно-управлінський зміст адміністративно-правової протидії у вказаній сфері, напрямами реалізації поставленої перед неї мети слід вважати наступні [316]:

1) управлінський – застосування організаційних засобів оптимізації структури суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності з метою забезпечення найбільшої ефективності їх діяльності;

2) реакційний – даний напрям адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності передбачає використання визначених законодавством важелів адміністративного впливу для попередження, припинення та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили відповідні протиправні дії;

3) нормативний – зазначений напрям виражається у нормотворчій роботі суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, тобто у створенні підзаконної бази та закріплення у ній підходів, засобів, методів та заходів впливу на суспільній відносини з метою недопущення вчинення правопорушень у вказаному напрямку [316].

Не менш важливою частиною адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є принципи, на яких вона базується, та які грають роль основоположним основ для більшості юридичних явищ.

Варто відмітити, що слово «принцип» (від латинського «*principium*» – початок, основа) в словниковій літературі тлумачиться таким чином: основне, вихідне положення якої-небудь системи, якогось учення, теорії, науки, ідеологічного напрямку тощо; основна особливість устрою, дії механізму, пристрою, тощо; внутрішня переконання у чому-небудь, головна норма поведінки, точка зору на що-небудь [28, с. 461, 984; 43, с. 1125; 106, с. 366; 196, с. 141].

На думку А.Є. Конверського, принцип – це головне вихідне положення наукової теорії, що виступає як перше й найабстрактніше визначення ідеї як початкової форми систематизації знань. При цьому автор відмічає, що принцип не вичерпує всього змісту ідеї. Якщо в основі теорії лежить завжди одна ідея, то принципів може бути декілька. Ідеї та принципи створюють закони науки, що відбивають суттєві, стійкі та постійно повторювані об'єктивні внутрішні зв'язки між явищами, предметами, елементами, якостями. Принцип і категорії, що його розкривають, становлять сутність наукової теорії, а перші здогадки, формулювання гіпотези, попередні висновки висловлюються як тлумачення [185]. О.Є. Гаршина, у контексті аналізу принципу як наукової категорії, визначає його (принцип) як основоположну категорію, адже за своєю суттю він є началом, вихідною точкою, виступаючи тим первинним, з чого виводяться інші поняття. Саме принцип визначає уявлення про предмет або явище, в основі яких він закладений. Принцип – саме те ядро, яке органічно об'єднує навколо себе інші елементи. Ось чому, знаючи вихідні положення, на яких базується конкретний феномен, можна з легкістю пізнати його характеристики, визначити складові частини, особливості, закономірності тощо [60, с. 282–289]. Дослідниця зауважує на тому, що як основоположна категорія, принципи існують не тільки на рівні загальних категорій, а поширюються і на рівень конкретних, тобто діють стосовно як найчисельнішої групи явищ, так й окремо взятого феномену [60]. О.Є. Гаршина також відмічає, що основою для появи будь-якого принципу завжди є ідея. Ось чому досить

часто вони ототожнюються, чого, на її думку, не повинно бути. Наука визначає ідею як інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок. Вона базується на наявних знаннях, але виявляє раніше не помічені закономірності. Що ж стосується принципу, то він завжди є ідеєю, але не кожна ідея може стати принципом. Це пояснюється тим, що ідея досить часто є глибшою і конкретнішою за своїм змістом, ніж принцип. Усвідомлення, дослідження, аналіз ідеї може призвести до формулювання принципу, адже він виступає найабстрактнішим визначенням [196]. В.Н. Голованов стверджує, що принцип розглядається як основне начало, на якому ґрунтується будь-яка наукова теорія, певна методологічна чи нормативна установка, правило, постулат; гносеологічний феномен, що не існує в природі; і як закон, який використовується як організатор емпіричного матеріалу або як функція засобу пояснення будь-якого факту [65, с. 81, 82]. На думку В.М. Ключко, принципи – це специфічне поняття, змістом якого є не тільки сама закономірність, відносини, взаємозв'язок, скільки наше знання про них. Вони являють собою результат узагальнення людьми об'єктивно чинних законів і закономірностей, притаманних їм загальних рис, характерних фактів і ознак, які стають загальним началом їх діяльності [115].

Для більш повного розуміння змісту принципів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності проаналізуємо, яким чином дана категорія розглядається у різних наукових галузях та праві зокрема.

Так, власне бачення змісту принципів мають представники філософської думки. Свого часу Аристотель зазначав, що принцип в об'єктивному значенні як першу причину: те, виходячи з чого щось існує або існуватиме. Кант тлумачить принцип суб'єктивно: він розрізняє принципи конститутивні (тільки для емпіричного вживання) і регулятивні (тільки для

трансцендентального або практичного вживання) [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 39; 339, с. 363].

У філософській літературі сучасності, наприклад, тлумачному словнику основних філософських термінів В.Л. Петрушенко, принцип – це:

- в античній філософії йому відповідало поняття «архе» – першоначало, яке лежить в основі світобудови та зумовлює спосіб її існування;

- в давньокитайській філософії права – це те, на основі чого діє справжня, шляхетна людина і що відрізняє її від низької людини, людини натовпу;

- в наш час принцип – це вихідне теоретико-методологічне положення, яке лежить в основі певного знання і визначає спосіб його побудови; у цьому сенсі уся сукупність цього знання постає як розкриття принципу;

- сформульовані на основі переконань людини загальні положення, стислі тези або висловлення, якими вона керується в своїх діях; у цьому сенсі принцип є формою зв'язку внутрішнього світу людини із її діяльністю [191, с. 129].

Різні підходи до значення принципів вироблено в науці управління. Наприклад, принципи соціального управління, на думку М. Головатого, являють собою певні вихідні (основні) умови, якими керується об'єкт соціального управління. У принципах соціального управління закладено необхідні умови діяльності суб'єктів управлінських відносин. Принципи синтезують у собі соціальні закони й конкретні підходи до їх реалізації на практиці. За своїм змістом це вихідні, основні, керівні настанови, норми діяльності щодо впорядкування певної системи соціальних відносин, управління відповідними соціальними явищами та процесами. Вони забезпечують інтеграцію окремих видів управлінської діяльності в різних підрозділах системи управління, їх взаємоузгодженість у діяльності, спрямованість на розв'язання існуючих проблем [66, с. 328].

Під принципом державного управління Ф.М. Фаткуллін розуміє основоположні ідеї, відповідно до яких повинен бути побудований і функціонувати апарат, що здійснює державне управління [141, с. 34]. О.М. Бандурка наводить наступне визначення: принципи управління – це вихідні, основні правила, керівні настанови, норми діяльності для впровадження системи управління загальними процесами [15]. Г.В. Атаманчук пропонує таке визначення: принцип державного управління являє собою закономірність, відносини або взаємозв'язок суспільно-політичної природи і інших груп елементів державного управління (системи онтологічних елементів), виражену у вигляді певного наукового положення, переважно закріпленого правом і яке застосовується в теоретичній і практичній діяльності людей по управлінню [54, с. 188]. Н.Р. Нижник вважає, що принципи державного управління – це об'єктивні закономірності і відносини суспільно-політичної природи, що визначають зміст, організаційну структуру та життєдіяльність компонентів державного управління. Вони сформульовані у вигляді певних наукових положень, що закріплені у своїй основі правом та застосовуються у теоретичній і практичній державно-управлінській діяльності людей [174; 307, с. 21–22].

Окрему теоретичну позицію щодо значення категорії принципів мають представники правової науки. Так, на думку С.С. Алексєєва, принципи права – це загальні положення, тобто специфічні для даної галузі права ідеї, загальні моменти, що характеризують її з погляду змісту. Принципи і загальні положення додають галузі особливого вигляду [285, с. 209]. А.Ф. Черданцев вважає, що принципи права, – це основні вихідні положення, що юридично закріплюють об'єктивні закономірності суспільного життя [351, с. 186]. С.Е. Фролов переконаний, що під принципом права розуміється універсальний, істинний, фундаментальний, нормативно-правовий припис (начало, вимога, імператив і тому подібне), що визначає загальну спрямованість правового регулювання, високу якість і ефективність юридичної практики (правотворчої, правозастосовчої тощо) [341, с. 6].

А.Н. Чураков під принципами права розуміє керівні положення права, його основні засади, що виражають об'єктивні закономірності, тенденції і потреби суспільства, що визначають сутність усієї системи, галузі або інституту права і мають у силу їхнього правового закріплення загальнообов'язкове значення [346, с. 119–121; 353, с. 27]. Н.Г. Александров визначив принципи права як головні керівні положення, що визначають загальну спрямованість і найсуттєвіші риси змісту правового регулювання суспільних відносин [326, с. 334; 328, с. 378]. А.М. Васильєв детермінував принципи права як основні ідеї, які являються відправними в законодавчій діяльності, отримують своє вираження і конкретизуються у змісті правових норм, виступають як спрямовуючі установки при реалізації норм та втілюються у правопорядку [327, с. 270]. За В.О. Котюком, правові принципи – це головні ідеї, які виражають основні вимоги до системи права тієї чи іншої держави [135, с. 30–31]. К.В. Бабаєв наголошує, що принципи права відображають головне, основне у праві, тенденції його розвитку, те, на що повинно бути орієнтоване право. На відміну від правових норм, які відповідають тій або іншій епосі, певному історичному періоду, принципи права характеризуються стійкістю, залишаються незмінними протягом певного періоду [11, с. 24]. О.Р. Михайленко визначив принципи права як «своєрідний скелет», «арматуру» права, навколо яких групуються правові норми, інститути, групи законів і які дають правильний орієнтир в правозастосуванні та можуть у певній мірі заповнювати прогалини в праві при вирішенні конкретних життєвих ситуацій, що мають юридичне значення [161, с. 103]. М.Н. Марченко вважає, що принципи права – це основні ідеї, вихідні положення, які визначають особливості формування, розвитку і функціонування права [179, с. 22]. О.Ф. Скакун пропонує наукову позицію, відповідно до якої принципи права – це об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами, це є

своєрідна система координат, у рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, який визначає напрямок його розвитку. Принципи є підставою права, містяться у його змісті, виступають як орієнтири у формуванні права, відбивають сутність права та основні зв'язки, які реально існують у правовій системі. У принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації. Тому принципи права можна назвати стрижнем правової матерії [300, с. 221]. Л.С. Явіч називає принципами права такі начала, відправні ідеї його буття, які виражають найважливіші закономірності та підвалини цієї суспільно-економічної формації, є однопорядкові за сутністю права і становлять його головний зміст, наділені універсальністю, вищою імперативністю і загальнообов'язковістю; відповідають об'єктивній необхідності зміцнення пануючого способу виробництва [366, с. 10, 11]. На думку Н.М. Вагіної, найбільш точно природу принципів права відображає позиція, за якої принцип права визначається як певна основоположна ідея, оскільки за такого підходу підкреслюється зв'язок права та правосвідомості, юридичної теорії та практики, робиться спроба дослідження генезису принципів права [38, с. 129–130].

Отже, спираючись на загальнонаукові, а також спеціально-юридичні трактування поняття принципів, нами було опрацьовано власне визначення, відповідно до якого принципи адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це вихідні основи, основоположні засади, базові, абстрактні ідеї, які розчинено у правових нормах Конституції України, законах та підзаконних нормативних актах, що визначають «координати», будівні аспекти правового регулювання відносин в галузі реалізації адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Варто відмітити, що принципи не є між собою одноманітними. Загалом, у праві існує багато думок щодо класифікації принципів права. Ці кваліфікації, як правило, не суперечать, а доповнюють одна одну. За їх допомогою з'являється можливість більш точно й адекватно зрозуміти їх

природу, місце та значення для системи правового регулювання, створити умови для їх ефективного використання у правотворчості та правореалізації. Як правило, принципи поділяють залежно від того, на яку сферу юридичних норм у системі права останні поширюють свій вплив, а саме:

- загально-правові принципи права, тобто які поширюються на правову систему, всі галузі права (для сучасної української правової системи прикладом є принципи гуманності, законності тощо);

- галузеві принципи, тобто дія яких поширюється на правове регулювання у межах певної галузі права (наприклад, принцип свободи договору для цивільного права України чи принцип презумпції невинуватості для кримінального права України тощо);

- міжгалузеві принципи, тобто які є основоположними ідеями для кількох галузей права (наприклад, принцип змагальності в Україні може розглядатись як міжгалузевий, оскільки має закріплення у цивільно-процесуальному, господарсько-процесуальному та кримінально-процесуальному праві України) [7; 158; 304; 360; 366].

Окрім того, деякі автори вважають, що в межах цієї класифікації також слід виділяти принципи окремих інститутів права, тобто які діють у межах окремого юридичного (правового) інституту [158].

Водночас, незважаючи на загальноприйнятий підхід до класифікації принципів в праві, на наш погляд вихідні ідеї адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності не можна поділяти на стандартні групи загальноправових, галузевих та міжгалузевих принципів. В даному питанні, знов-таки, варто відштовхуватись від специфіки адміністративно-правової протидії визначеного об'єкту, її мети та напрямів реалізації, пам'ятати про комплексний зміст категорії протидії тощо. Спираючись на визначені моменти, ми дійшли висновку, що принципи адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це система вихідних ідей як загальноправового, так і спеціального типу, що відносяться безпосередньо до досліджуваної категорії.

Враховуючи викладене, у підсумку даного підрозділу дисертаційного дослідження ми вважаємо доречним викласти побудований нами перелік принципів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, який включає в себе наступні вихідні ідеї.

1) Верховенство права. Відповідно до статті 8 Конституції України в нашій державі визнається і діє принцип верховенства права [133]. Тлумачення даного принципу ґрунтовно викладено у абзаці другому підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року N 15-рп/2004: «Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України» [293]. Отже, верховенство права – це комплексний принцип, який визначає домінуюче положення права у суспільстві. Тобто відповідно до цієї вихідної засади право виступає основним регулятором відносин у соціумі, з поміж інших, зокрема, моралі, звичаїв, релігії і таке інше. Зважаючи на це, верховенство права у контексті адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності можна тлумачити, як особливу координату, відповідно до якої реалізація даного виду протидії повинна відбуватись в правовому полі держави на базі існуючих в національній правовій системі юридичних інститутів та норм.

2) Принцип законності. В найбільш загальному вигляді термін «законність» тлумачиться як вимога або правовий припис відносно

неухильного дотримання певної моделі поведінки, правової норми тощо [325, с. 212]. Однак деякі теоретики права, наприклад, В.М. Хропанюк, вважають, що в термін законності вкладаються ті принципові положення правового життя суспільства, без яких реальна законність неможлива. В своїй основі вимоги законності створюють оптимальний режим регулювання суспільних відносин. Вчений доходить висновку, що законність – це юридичний інструмент втілення в життя загальних принципів права (справедливості, гуманізму, соціальної рівності) [296; 347, с. 347]. На думку О.Б. Лісюткіна, під принципом законності необхідно розуміти обумовлену закономірностями суспільного розвитку систему ідей і поглядів, які набувають якості вихідного начала у формуванні мотивів правомірної поведінки і внутрішнього переконання щодо необхідності дотримання законів і інших нормативних актів [150, с. 514; 296, с. 95]. О.Ф. Скакун визначає принцип законності як відправне начало, незаперечну основоположну вимогу, яку покладено в основу формування норм права і пред'являється до поведінки учасників правовідносин. Принцип законності розкриває сутність режиму суспільно-політичного життя в демократичній правовій державі [303, с. 485]. В Конституції України даний принцип безпосередньо не згадується, однак його вираження можна простежити в статті 19, відповідно до якої правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [133]. Тож, відповідно до наведених визначень та положень Конституції України принцип законності адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності полягає у встановленій на рівні Основного закону вимоги обов'язкового слідування суб'єктів реалізації даного виду протидії нормам законодавства. Тобто робота останніх має ґрунтуватись на засобах, заходах та методах впливу на суспільні відносини, які закріплені у чинному

законодавстві та допустимі до використання. Будь-які інші важелі впливу в даному випадку є незаконними.

3) Принцип недопущення порушень прав людини. Відповідно до Конституції людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [133]. Відповідно до наведеного принципу адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності має відбуватись у найбільш гуманний спосіб, з недопущенням порушення ключових прав і свобод людини.

4) Принцип переваги превентивного впливу. В правовій науці превенція – це особливий юридичний вплив механізму правового регулювання на суспільні відносини з метою запобігання та попередження порушень їх легального режиму [Ошибка! Источник ссылки не найден.; 32; 75]. Зазначена вихідна засада передбачає привалювання заходів превенції у рамках реалізації протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Іншими словами, остання має бути спрямована у першу чергу на попередження подібних правопорушень та їх детермінантів, а вже після цього – на припинення та притягнення до відповідальності винних.

5) Принцип суб'єктної функціональності. Даний принцип походить від функціональної направленості роботи кожного суб'єкта адміністративно-правової протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Ідея полягає в тому, що кожен суб'єкт повинен використовувати заходи, засоби, методи впливу протидії відповідно до визначеної для нього законодавством компетенції та не виходячи за її межі.

6) Принцип взаємодії. Відповідно до зазначеної вихідної засади адміністративно-правова протидія правопорушенням в сфері господарської діяльності – це комплексна діяльність уповноважених суб'єктів, співпраця

яких забезпечує ефективність та цільову спрямованість адміністративно-правової протидії.

7) Принцип виховного впливу. В рамках адміністративно-правової протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності повинен також здійснюватися за допомогою інструментів владно-управлінського типу психологічно-виховний вплив на порушника, з метою переформатування його поведінки та зміни ціннісних орієнтирів, відповідно до яких вчинення правопорушень стане для нього неможливим з точки зору особистих переконань [316].

2.2. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності

Економічна роль держави, як центрального елемента економічної системи, проявляється у діяльності централізованих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, спрямованої на вирішення господарських проблем. Тенденція підвищення ролі державного регулювання господарської діяльності дає можливість для оптимального поєднання ринкових і державних регуляторів господарської діяльності з метою реалізації соціально-економічних цілей, розвитку виробництва та досягнення його ефективності в цілому. В цій площині актуальним виявляється питання про те, хто саме є суб'єктом владно-управлінського впливу на суспільні відносини в господарському секторі держави, адже в спектрі їх функціонування знаходяться не тільки суто регуляторні напрями роботи, але й вимога щодо організації та реалізації адміністративно-правової протидії правопорушенням в господарській галузі. Щоб відповісти на зазначене питання, розглянемо адміністративний статус зазначених суб'єктів, а також окреслимо їх коло.

Проблема адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності має глибокі теоретико-

юридичні основи. Так, у перекладі з латинської «status» означає положення, стан чого-небудь або кого-небудь [29, с. 578]. Юридична енциклопедія визначає статус, як сукупність прав та обов'язків фізичної або юридичної особи [362, с. 626]. Великий тлумачний словник сучасної української мови слово «статус» тлумачить як правове становище громадян, державних і громадських органів, міжнародних організацій тощо; становище індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі [43, с. 1387].

Необхідно відмітити, що поняттям «статус» активно оперують філософи, психологи й соціологи. Зокрема, використовується термін «соціальний статус», під яким у зазначених вище колах розуміють співвідносне положення (позицію) індивіда або групи в соціальній системі, яке визначається по ряду ознак, специфічних для даної системи (економічних, професіональних, етнічних та інші). Люди, що володіють одним і тим же статусом, виявляють ряд схожих особистісних рис, що позначаються як «соціальний тип» особистості. Залежно від того, чи займає людина дану позицію завдяки спадкоємним ознакам (раса, соціальне походження тощо) або завдяки власним зусиллям (освіта, заслуги), розрізняються відповідно «приписаний» і «набутий» статус. Кожен статус може порівнюватися з іншим з тією чи іншою ознакою, співвідносними з панівною системою цінностей, набуваючи, таким чином, певний соціальний престиж [117, с. 69].

Західні соціологи, досліджуючи проблему статусу, спираються значною мірою на теорію М. Вебера, який, протиставляючи свої погляди історичного матеріалізму, стверджував, що стратифікація суспільства визначається не тільки економічними (доступ до суспільного багатства) та політичними (влада, право), але й соціальними (престиж) показниками. За Вебером, статус (він вживав термін «stand»), який позначає не тільки положення в суспільстві, а й стан) – це спільність людей, заснована на специфічному стилі життя, що включає набір звичок, цінностей, вірувань, уявлень про честь та інші психологічні моменти. Кожному стилю життя

відповідає більш-менш висока оцінка (пошана), й люди, домагаючись такої оцінки, засвоюють певні норми й уявлення. Поняття «статус» застосовується також у співвідношенні з поняттям «соціальна роль». У такому разі статус позначає сукупність прав та обов'язків, а роль – динамічний аспект статусу, тобто певну поведінку. У західній соціології та соціальної психології це значення статусу психологізується, коли воно зводиться до уявлень індивіда про власну позицію або уявлень інших про його позицію [338, с. 626].

На думку В.В Вербець, О.А. Суботи, Т.А. Христюка, соціальний статус – це становище індивіда або соціальної групи стосовно інших індивідів і груп, яке визначається за соціально значущими для даної соціальної системи критеріями (економічними, політичними, соціально-правовими, професійно-кваліфікаційними тощо) [310]. О.О. Грицанов вважає, що статус – це соціальний, співвідносний стан (позиція) індивідуума або групи в соціальній системі, що визначається за рядом ознак, специфічних для даної системи (економічних, професійних, етнічних та інших) [175, с. 663]. М.В. Примуш розуміє соціальний статус як становище індивіда (або групи людей) у системі соціальних зв'язків і відносин, що обумовлюється її приналежністю до певної соціальної спільноти та визначає сукупність її прав та обов'язків [147, с. 72–73; 208]. Г.В. Осипов визначає соціальний статус, по-перше, як співвідносну позицію індивіда або групи, яка визначається соціальними ознаками (економічне становище, професія, кваліфікація, освіта і таке інше), природними ознаками (стать, вік), а також престижем і місцем в структурі влади; а по-друге, – як сукупність прав і обов'язків індивіда або соціальної групи, пов'язану із виконанням ними певної соціальної ролі [184, с. 343]. Г.Д. Мейн переконаний, що соціальний статус – це сукупність прав і обов'язків індивіда чи соціальної групи, пов'язана з виконанням ними певних соціальних ролей [76]. А.М. Михненко та Е.М. Макаренко розуміють соціальний статус як сукупність прав, привілеїв, моральних норм і обов'язків індивіда або соціальної групи, пов'язану з виконанням первинної соціальної

ролі, яка виявляється у формі поведінки, очікуваної відповідно до становища у суспільстві. Дослідники підкреслюють, що розробка і використання поняття соціального статусу робить можливим краще розуміння життєвого шляху людини і соціальної структури суспільства, сприяє ефективності соціального управління, виховних та освітніх процесів [89, с. 675].

Стосовно визначення категорії «правовий статус» необхідно зазначити про відсутність єдності думок вчених. Такі представники теорії права як О.В. Зайчук та Н.М. Оніщенко вказують, що правовий статус – це система законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта суспільних відносин. Характерними ознаками правового статусу вони вважають:

- 1) універсальність (він поширюється на всіх суб'єктів);
- 2) індивідуальність (він відображає індивідуальні особливості людини та її реальне становище у суспільних відносинах);
- 3) взаємозв'язок із іншими компонентами та системність [331, с. 366].

Схоже визначення дає О.Ф. Скакун – це система закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права координує свою поведінку в суспільстві [302, с. 59].

Іншої думки, стосовно визначення цієї категорії, А.В. Малько та Н.І. Матузов. Вони під правовим статусом розуміють комплексну інтеграційну категорію, яка відображає взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи і суспільства, громадянина і держави, індивіда та колективу, а також інші соціальні зв'язки [324, с. 397].

Науковець У.І. Ляхович правовий статус розглядає як комплексну правову категорію, за допомогою якої визначається правове становище у суспільстві та державі будь-яких учасників правовідносин, забезпечується реалізація та захист їх прав, свобод та законних інтересів [153, с. 2].

Найбільш розгорнуту характеристику надав В.М. Карельський, який визначає правовий статус як багатоаспектну категорію, яка:

- 1) по-перше, має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин: держави, суспільства, особи тощо;
- 2) по-друге, відображає індивідуальні особливості суб'єктів і реальне положення їх у системі багатоманітних суспільних відносин;
- 3) по-третє, правовий статус не може бути реалізований без обов'язків, що кореспондуються правам, без юридичної відповідальності в необхідних випадках, без правових гарантій;
- 4) по-четверте, категорія правовий статус визначає права і обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів, для відкриття нових шляхів для їх вдосконалення [329, с. 549].

Підсумовуючи згадані вище наукові положення, варто зробити висновок, що правовий статус – це комплексна, розгалужена та універсальна категорія, яка визначає місце конкретного суб'єкта в правовій системі країни, а також його роль у правовідносинах різного змісту. Багатотипність цих правовідносин викликала появу похідної категорії – галузевий правовий статус. Останній конкретизує зміст загального правового статусу щодо окремих видів правовідносин. Подібні статуси містять у собі з одного боку певні правові якості, які пов'язують їх із загальним, а з іншого боку – неповторні властивості, що складають їх унікальну якісну та кількісну визначеність [356, с. 13–14].

До таких правових статусів можна віднести адміністративно-правовий. З приводу його значення О.М. Бандурка наголошує, що основне завдання призначення категорії «адміністративно-правовий статус» полягає в деталізації особливих ознак суб'єктів права та правовідносин. Він вказує, що у визначенні будь-якого суб'єкта акцентується увага саме на його ролі та місці в системі права (правовідносин) та на те, чим він відрізняється від інших суб'єктів [4, с. 141].

І.П. Голосніченко вказує, що зміст адміністративно-правового статусу становить комплекс прав і обов'язків, закріплених нормами

адміністративного права, реалізація яких забезпечується певними гарантіями. Основою цього статусу є адміністративна правоздатність – здатність мати права і виконувати обов’язки адміністративно-правового характеру [3, с. 198]. Заслуговує на увагу думка С.Г. Стеценка, котрий стверджує, що адміністративно-правовий статус – це сукупність прав, обов’язків та гарантій їх реалізації, закріплених у нормах адміністративного права. В основі адміністративно-правового статусу лежить адміністративна правосуб’єктність. Автор наголошує, що кожен суб’єкт адміністративного права має свій варіант притаманного йому адміністративно-правового статусу. Чинники, що впливають на прояви адміністративної дієздатності (вік, стать, стан здоров’я, належність до певних соціальних груп), також видозмінюють характеристики адміністративно-правового статусу [311, с. 92–93]. Т.О. Коломоець вважає, що адміністративно-правовий статус – це сукупність суб’єктивних прав та обов’язків, закріплених нормами адміністративного права за певним органом. Водночас обов’язковою ознакою набуття суб’єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб’єктивних прав і обов’язків, що реалізуються у рамках як адміністративно-правових відносин, так і поза ними [122, с. 9]. О.А. Гусар вважає, що адміністративно-правовий статус – це системна сукупність адміністративно-правових властивостей суб’єкта права. Такими властивостями є детерміновані нормами адміністративного права: компетенція суб’єкта; порядок його утворення та набрання юридичних ознак; назва; місце дислокації; структура; цілі функціонування; відповідальність [122, с. 116]. Як зазначає С.Л. Курило, адміністративно-правовий статус – одна з центральних правових категорій, яка має неабияке теоретичне і практичне значення, оскільки правовий статус є одним із тих якісних показників, за якими робляться висновки про рівень правової зрілості держави та суспільства [144, с. 525]. На думку Н.В. Гудими, адміністративно-правовий статус – це система обов’язків, прав і повноважень як окремих органів державного управління, так і відповідних посадових осіб, щодо яких

законами або нормативними правовими актами такі обов'язки, права і повноваження визначаються [73, с. 82].

Отже, на основі наведених понять можемо зробити висновок, що адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні – це галузевий різновид правового статусу, зміст якого складають закріплені у нормах адміністративного законодавства права, обов'язки, функції та організаційні аспекти діяльності суб'єктів уповноважених на реалізацію протидії правопорушенням у господарському секторі держави.

Аналізуючи систему суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, потрібно зазначити, що вони утворюють цілісний функціональний та організаційний механізм, елементи якого пов'язані між собою спільною метою. Специфіка зазначеного механізму обумовлена, з одного боку, множинністю виконуваних функцій щодо забезпечення безпеки, запобігання, профілактики, припинення, розгляду, розслідування і розкриття правопорушень, а з іншого, розподілом завдань між суб'єктами різних рівнів, що зумовлено ієрархічною побудовою системи протидії правопорушенням. Ця система є складною організацією, адже вхідні в неї групи однорідних органів утворюють відносно самостійні організаційні формування, що функціонують на основі тотожних закономірностей. Кожне з таких формувань є підсистемою більш великої системи і водночас складається зі своїх підсистем [358, с. 84].

Зміст вищенаведеного твердження наслідуює в своїх визначеннях О.Г. Кальман, який зазначає, що до суб'єктів протидії правопорушенням належать державні органи, службові особи, громадські організації, соціальні групи, окремі громадяни, наділені відповідною компетенцією, правами і обов'язками, діяльність яких відповідно до діючого законодавства спрямована на розробку і реалізацію заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням, обмеженням і усуненням явищ і процесів, що сприяють вчиненням правопорушень [284, с. 157–159].

В даному ракурсі варто відмітити влучну думку О.М. Бандурки та Л.М. Давиденка, які до суб'єктів, що визначають напрямки та завдання протидії правопорушенням в будь-якій сфері відносять Президента України та Кабінет Міністрів України, які здійснюють формування законодавчої та іншої нормативно-правової основи протидії правопорушенням, встановлюють компетенцію, права і обов'язки інших суб'єктів цієї діяльності, здійснюють її фінансове, кадрове, матеріально-технічне і інше ресурсне забезпечення, планування, контроль та інші функції державно-правового управління в даній галузі; до суб'єктів, що здійснюють інформаційно-аналітичне забезпечення протидії правопорушенням – підрозділи органів Національної поліції, Служби безпеки України, органів прокуратури та інших правоохоронних органів; до суб'єктів, що виявляють криміногенні фактори – підрозділи правоохоронної системи [15, с. 110].

Потрібно зазначити, що коло суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є дуже широким, для більшості з цих суб'єктів протидія правопорушенням у господарській діяльності є похідною функцією, яка виконується разом з основними завданнями, такими як формування законодавчої бази; управління, контроль і нагляд за діяльністю системи органів виконавчої влади; формування та реалізація політики в різних сферах суспільного життя тощо. Цей момент дозволяє говорити про існування розгалуженої системи органів влади та посадових осіб, які виконують загальну та спеціалізовану діяльність в межах інституту протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності.

Так, першими з них, на нашу думку, є вищі органи влади в державі, а саме Верховна Рада України (далі – ВРУ) та Кабінет Міністрів України (далі – КМУ). Зазначені органи встановлюють базис державної політики у сфері господарської діяльності, а також забезпечують її реалізацію. Зокрема, ВРУ або ж парламент, виступає єдиним органом законодавчої влади в Україні. Зазначений орган, окрім можливості видавати законодавчі акти, також має ряд інших важливих повноважень, до яких відноситься: призначення

всеукраїнського референдуму; затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання; затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням; затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України; визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору тощо [133]. Крім того, саме законами, які приймає ВРУ, визначаються: правовий режим власності; правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання; засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи і таке інше [133].

Щодо КМУ, то він є вищим органом у системі органів виконавчої влади. До основних завдань Кабінету Міністрів України належать:

1) забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України;

2) вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості;

3) забезпечення проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, у тому числі амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального

захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

4) розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм;

5) забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічного та інноваційного потенціалу держави;

6) забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

7) здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

8) організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи;

9) спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю [253].

Тобто визначені вищі органи державної влади не мають у своєму функціоналі завдань, безпосередньо пов'язаних із реалізацією протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Водночас ВРУ та КМУ формують законодавчі та організаційні основи такої протидії шляхом видання відповідних законодавчих та підзаконних актів, контролю та координації системи органів виконавчої влади в нашій державі зокрема, за напрямом протидії правопорушенням того чи іншого різновиду.

До суб'єктів протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності також варто віднести Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. Даний орган є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує:

- формування та реалізацію державної політики економічного, соціального розвитку і торгівлі, державної інвестиційної політики, державної

зовнішньоекономічної політики, державної політики у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, реалізації майна (майнових прав, інших активів) або прав на нього на конкурентних засадах у формі аукціонів, у тому числі електронних аукціонів, та здійснення контролю за її реалізацією, розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства, інтелектуальної власності, інноваційної діяльності в реальному секторі економіки, державних та публічних закупівель, а також державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів;

- формування та реалізацію державної політики у сфері державного матеріального резерву, експортного контролю;

- формування державної політики у сфері захисту прав споживачів, державної політики з контролю за цінами, державної регуляторної політики та державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; реалізацію державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності;

- формування та реалізацію державної аграрної політики, державної політики у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави, охорони прав на сорти рослин, тваринництва, насінництва та розсадництва;

- формування та реалізацію державної політики у сфері ветеринарної медицини, безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, у сфері карантину та захисту рослин, у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів;

- формування державної політики у сфері нагляду (контролю) у системі інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу;
- формування та реалізацію державної політики у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу;
- формування та реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю та зайнятість населення [194].

Тобто Міністерство в своїй діяльності формує та реалізує ключові вектори державної політики у галузі національного підприємництва. Фактично в його діяльності визначаються ті ключові аспекти цього державного сектору, які мають бути захищені від будь-яких форм порушень. Іншими словами Міністерство створює легальний юридичний режим господарської діяльності, визначає її правила та стандарти.

Ще одним органом державної влади, діяльність якого спрямовано на протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, є Антимонопольний комітет України, оскільки його основним завданням є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині: здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів; запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій; сприяння розвитку добросовісної конкуренції; методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції; контроль щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель [209].

У сфері здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції Антимонопольний комітет України має широкий спектр повноважень, серед яких перевіряти суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства; проводити дослідження ринку, визначати межі товарного ринку, а також становище, в тому числі монопольне, суб'єктів господарювання на цьому ринку та приймати відповідні рішення (розпорядження) тощо [209].

В цьому ж контексті варто також відмітити Державну податкову службу України, яка в своїй роботі реалізовує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, тобто безпосередньо контролює процес ведення підприємницької діяльності здійснюваної суб'єктами господарювання, та у разі виявлення вчинення правопорушень, самостійно накладає стягнення або звертається до компетентних правоохоронних органів. Так, згідно з чинним законодавством основними завданнями Державної податкової служби є: реалізація державної податкової політики, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, виконують функції, зокрема, здійснюють адміністрування податків, зборів, платежів, у тому числі проводять відповідно до законодавства перевірки та звірки платників податків;

внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування: державної податкової політики; здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів; державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального; державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску; державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону [231].

Не менш важливе місце в системі суб'єктів адміністративно-правової протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності займають такі правоохоронні органи, як Національна поліція України (далі – НПУ) та Служба безпеки України (далі – СБУ). Так, поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [259].

В свою чергу СБУ – це державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. На Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного

потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України [271].

На зазначені органи влади покладається найбільш важливий функціонал в галузі протидії правопорушенням сектору господарської діяльності. Так, НПУ та СБУ займаються боротьбою із кримінальними правопорушеннями – найбільш суспільно небезпечними порушеннями в сфері господарювання, а також адміністративними. Для цього вказані органи уповноважені застосовувати не тільки владно-управлінський вплив, але й широкий інструментарій державного примусу.

Підсумовуючи проведені дослідження, відзначимо, що система суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності достатньо чисельна та різноманітна. Вона включає в себе великий обсяг органів державної влади, які мають різне ієрархічне підпорядкування в державному апараті, а також обсяг покладених на них законом повноважень. В той же час варто наголосити, що існує проблема відсутності законодавчого закріплення, а також класифікації суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Беручи до уваги даний фактор та враховуючи те, що кожен суб'єкт відіграє власну роль у протидії правопорушень, ми вважаємо доречним виділити наступні три ключові групи суб'єктів протидії правопорушенням в сфері господарювання [313]:

- 1) центральні органи державної влади – Парламент, Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства – зазначені органи формують правові засади протидії

правопорушенням у сфері господарської діяльності; встановлюють організаційні аспекти такої протидії, шляхом управління роботою всієї ланки органів виконавчої влади у державі; визначають стандарти та норми державної політики в галузі господарювання, тобто, визначають предмет правового захисту;

2) центральні органи виконавчої влади – Податкова служба України, Антимонопольний комітет – дані суб'єкти шляхом застосування адміністративно-владних важелів впливу забезпечують реалізацію державної політики в сфері господарювання, а також дотримання суб'єктами господарської діяльності стандартів та норм в цьому секторі суспільного життя;

3) органи правопорядку – Національна поліція України, Служба безпеки України – це органи державної влади, які здійснюють боротьбу із адміністративними правопорушеннями та кримінальними правопорушеннями в сфері господарської діяльності за рахунок використання не тільки управлінських важелів впливу, але й методів державного примусу [313].

2.3. Адміністративно-правові форми та методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності

Надбання наукових досліджень у попередніх підрозділах дисертації показали, що протидія правопорушенням в сфері господарської діяльності має особливий зміст, як категорія, а також власну систему суб'єктів реалізації. Водночас неодноразово наголошувалось на тому, що подібна протидія має вираження у окремій групі спеціальних правових важелів впливу на суспільні відносини. Зазначені важелі складаються з адміністративно-правових методів та форм протидії правопорушення в сфері господарської діяльності, зміст яких потребує окремого теоретичного опрацювання та нашої уваги.

Почнемо теоретичний розгляд із оцінки змісту категорії адміністративно-правової форми протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Так, термін «форма» у словниках з української мови тлумачиться таким чином: тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз, єдність форми і змісту; спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії, спосіб, характер викладу думки, пропозиції, повідомлення і таке інше; суворо встановлений порядок у будь-якій справі; встановлений зразок чого-небудь (заповнення якогось документа, словесного звертання, носіння одягу і таке інше) [43, с. 1543–1544].

В правовій науці, зокрема, відповідно до визначення Ю.С. Шемшученко, поняття «форма» (латинською «forma» – вигляд, зовнішність, устрій, різновид) тлумачиться як: устрій, вид, тип, структура відповідних суспільних (соціальних, економічних, правових, організаційних тощо) утворень або процесів (наприклад, управління, судочинства, оплати, обміну), а також порядок чогось [360]. Ю.П. Битяк зазначає, що поняття «форма» означає вид, будь-який зовнішній вияв певного змісту. Якщо функції управління розкривають основні напрями цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на об'єкти управління, то форми управління – це шляхи здійснення такого цілеспрямованого впливу, тобто форми управління показують, як практично здійснюється управлінська діяльність. Процес реалізації завдань і функцій знаходить свій юридичний вияв у відповідних формах. Форми управлінської діяльності визначаються характером відносин у сфері управління. Вони складаються в процесі здійснення виконавчої та розпорядчої діяльності. Управлінська діяльність викликає різні наслідки: одні дії призводять до юридичних наслідків, інші – ні. Форми управлінської діяльності прямо чи опосередковано обумовлені тими юридичними приписами, за допомогою яких держава регулює діяльність виконавчої влади. Вони (форми) закріплюються в Конституції України (ст. 117), законах,

положеннях, стандартах. Органи виконавчої влади обирають ті форми, які видаються за даних конкретних умов найбільш виправданими та ефективними. Це означає, що в процесі управлінської діяльності відповідні органи виконавчої влади (посадові особи) на основі чинного законодавства самостійно встановлюють обов'язкові правила поведінки (норми права) з питань, що віднесені до їх компетенції. Під час практичного виконання завдань, покладених на апарат управління, вони реалізують розпорядчі повноваження, змістом яких є виконання вимог закону і організація застосування правових норм, а у передбачених законом випадках здійснюють адміністративну юрисдикцію. Ця діяльність органів управління пов'язана з виданням правових актів, які тягнуть за собою певні юридичні наслідки, тобто ведуть до виконання, зміни або припинення адміністративних правовідносин між суб'єктом і об'єктом управління, і є правовими формами [2, с. 146–151].

Н.М. Пахоменко вказує, що правова форма – це насамперед наукова комплексна категорія, що відображає різні суспільні явища, які потребують регламентації, а також слугує каркасом усередині права, впорядковує і поєднує всі правові явища і право як таке. Коли йдеться про правові форми, зазначає вчений, то мають на увазі право як певне соціальне явище, що відрізняється від інших явищ (політика, релігія, мораль), які разом із правом визначаються матеріальними й економічними умовами життя суспільства. Іншими словами, поняття «правова форма» є загальним відображенням об'єктивного зв'язку права і явищ, на які воно впливає, визначення його місця серед інших форм [188].

Цікавою та широкою за змістом є наукова точка зору Ю.О. Тополя, який вказує про те, що форма права – це індикатор, який показує яким чином держава створює, фіксує ту чи іншу норму права, в якому вигляді ця норма доводиться до свідомості членів суспільства. У цьому значенні форма права є сукупністю визнаних конкретною державою офіційно-документальних способів зовнішнього вираження і закріплення правових норм, змісту права.

Саме завдяки державно-офіційним (офіційно-документальним) способам вираження і закріплення норм права, тобто певним формам права, загальні правила набувають загальнообов'язкового юридичного значення [335, с. 149].

Своє бачення на зміст форм права мають В.М. Кириченко та О.М. Куракін. Вчені стверджують, що право як цілісне явище соціальної дійсності, має певні форми свого виразу. В юридичній науці розрізняють внутрішню і зовнішню форми права, під якими традиційно розуміють, у першому випадку, внутрішню структуру права, у другому – джерела права, що формально закріплюють правові явища і дозволяють адресатам знайомитися з їх змістом та користуватися ними. На їх погляд форма (джерело) права – це способи зовнішнього вираження і закріплення норм права, що виходять від держави і які мають загальнообов'язкове значення [111].

Переходячи до визначення сутності поняття «адміністративно-правова форма», варто відзначити, що в залежності від сфери суспільних відносин окреслений термін набуває власних специфічних рис. Так, О.М. Бандурка вважає, що адміністративно-правова форма – це зовнішній прояв управлінської діяльності, спосіб вираження її змісту в конкретних умовах, тобто та чи інша управлінська дія, що має зовнішній прояв. До ключових елементів вказаного терміну вчений відносить: видання актів державного управління (нормативних і індивідуальних); організаційні дії; здійснення матеріально-технічних операцій; здійснення юридично значимих дій; укладення адміністративно-правових договорів [16, с. 185–186].

А.В. Логінов, досліджуючи адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади, дійшов до висновку, що під адміністративно-правовою формою забезпечення інформаційної безпеки слід вважати здійснення передбачених нормативно-правовими актами, теорією та практикою державного управління однорідної діяльності посадовими та службовими особами органів виконавчої влади, за допомогою якої

реалізується їх компетенція по забезпеченню інформаційної безпеки [152]. Як зазначають В.М. Горшенєв та І.Б. Шахов, під правовою формою слід розуміти правотворчу та правозастосовну діяльність. Що стосується правозастосовної діяльності, то зазначені науковці пропонують розділити її на правонаділяючу та правоохоронну. Власне правоохоронну діяльність доцільно розділити на правозабезпечуючу, юрисдикційну, правовиконавчу та контрольно-наглядову [68, с. 20–21; 189, с. 60, 62; 303, с. 388–389].

Т.О. Коломоєць вважає, що адміністративно-правові форми – це такі специфічні прояви реалізації функцій управління, як участь суб'єктів виконавчої влади в судах як позивачів або відповідачів; діяльність по забезпеченню громадського порядку й громадської безпеки; застосування різних санкцій, заходів адміністративного примусу до правопорушників. Основною правовою формою управлінської діяльності є застосування норм права, за допомогою якої юридичні акти індивідуального характеру сприяють застосуванню законів до конкретних обставин управлінського життя. Такі акти є персоніфікованими, юридично владними приписами, юридичними фактами, з якими пов'язують виникнення, зміну або припинення адміністративно-правових відносин. До ознак актів застосування адміністративно-правових норм можна віднести: індивідуальний характер; юридичну природу; односторонній порядок видання тощо [6, с. 105].

Отже, адміністративно-правові форми протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це зовнішнє вираження такої протидії, функціональні моделі організаційно-управлінської, попереджувальної діяльності уповноважених суб'єктів в процесі реалізації ними передбачених законодавством завдань, направлених на недопущення вчинення правопорушень у господарському секторі. Кожна з форм об'єднує в собі цілком різний набір владних інструментів впливу на суспільні відносини. На наш погляд, до адміністративно-правових форм протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності варто віднести [317]:

- нормотворчу, яка полягає, по-перше, у створенні нових правових норм, що є офіційним юридичним базисом діяльності уповноважених суб'єктів з протидії правопорушенням в господарському секторі, а також здійснення превенції у даному напрямку; по-друге, оновленні нормативно-правової бази реалізації державної політики у сфері господарської діяльності, шляхом розроблення нових нормативно-правових актів та внесення змін і доповнень до чинних, забезпечення узгодженості в системі нормативно-правових актів, усунення прогалин та колізій, що мають місце в законодавстві;

- організаційно-забезпечувальну, яка полягає в організаційній діяльності уповноважених суб'єктів направленої на покращення процесу виконання ними своїх функцій; наукового обґрунтування та пошуку інноваційних способів реалізації передбачених законодавством управлінських завдань; забезпечення дотримання принципів верховенства права та законності в своїй діяльності; створення сучасної гнучкої системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів;

- правореалізаційна – це форма, зміст якої полягає у безпосередній реалізації відповідних методів, засобів та заходів впливу на суспільні відносини з метою недопущення правопорушень у сфері господарської діяльності, подолання їх детермінантів, а також в разі необхідності притягнення винних осіб до відповідальності.

Переходячи до розгляду питання адміністративно-правових методів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, необхідно зазначити, що термін «метод» (від грецької «metodos») у широкому значенні слова – «шлях до чого-небудь», спосіб соціальної діяльності в будь-якій її формі, а не лише в пізнавальній. Проте не варто зводити весь арсенал методів до раціонального, оскільки існують й інші засоби та прийоми пізнання. Проблема методу завжди була й залишається в центрі уваги філософської та наукової думки (особливо з Нового часу) і обговорювалася в рамках різних учень. Нині питання методу й методології широко ставляться й вирішуються

в таких філософських напрямках, як філософія науки, діалектичний матеріалізм, феноменологія, структуралізм, постструктуралізм, постпозитивізм тощо. Специфіка соціальної методології досліджується у сучасній герменевтиці, теорії інтерпретації текстів та інших філософських концепціях (Г. Гадамер, Г. Ріккерт, П. Рікьор та інших). Таким чином, метод (у тій або іншій формі) зводиться до сукупності певних правил, прийомів, способів, норм пізнання та діяльності. Він є системою принципів, вимог, які орієнтують суб'єкта на вирішення конкретного завдання, досягнення результатів у певній сфері діяльності. Метод дисциплінує пошук істини, дає змогу зекономити сили і час, рухатися до мети найкоротшим шляхом, регулюючи пізнавальну та інші форми діяльності людини [340, с. 184].

В управлінській науці метод – це сукупність прийомів, операцій і процедур підготовки та прийняття, організації та контролю виконання управлінських рішень, які приймаються учасниками управлінського процесу. Методи засновуються на законах і принципах діяльності суб'єкта та об'єкта управління. Тому вони покликані забезпечити такий склад і зміст прийомів, операцій і процедур у ході здійснення управлінської діяльності, такий порядок взаємодії людей, який, з одного боку, забезпечив би професійну, організаційно-технічну обґрунтованість рішення, а з іншого – максимально враховував би інтереси людей та організацій, яких воно торкається, які будуть його реалізувати. Ці дві сторони органічно взаємопов'язані. Недостатньо лише досягнути такого рівня організаційно-проектної моделі в процесі вибору способу управління, яка б обумовлювала оптимальність рішення з суто професійної точки зору, але не відповідає інтересам людей, бо в такому випадку вони не вважають його правильним, не розуміють або не сприймають причин, які його викликали. Таке рішення зрештою виявляється помилковим, недосяжним, завдає шкоди суспільству, галузі, організації. Як правило, це пов'язано з використанням «келійних», «кабінетних» способів управління. Для уникнення прорахунків необхідні такі методи управлінської діяльності, які забезпечують комплексну участь фахівців, співробітників,

представників усіх сторін, котрі беруть участь в управлінських відносинах свідомо і відповідально [297, с. 72–73].

Безпосередньо в праві під методом правового регулювання розуміють сукупність прийомів і засобів правового впливу на суспільні відносини. Він несе основне навантаження в динаміці, «роботи» права, показує, як регулюються суспільні відносини, якими прийомами та способами [301, с. 241].

В свою чергу, на думку науковців, наприклад, Л.С. Явича, правовий метод – це сукупність юридичних засобів впливу на суспільні відносини, які застосовує держава при правовому регулюванні суспільних відносин [367]. В.М. Горшенев зазначає, що метод правового регулювання – це своєрідний спосіб впливу на суспільні відносини з метою їх врегулювання, що виражається у встановленні, за допомогою норми права, визначеного (можливого і належного) стану волі суб'єктів у їх взаємовідносинах один з одним, а також щодо бажаних результатів їх поведіння [67]. Цікавий підхід до поняття методу правового регулювання викладений О.М. Вітченко. Автор досліджує поняття методу правового регулювання у двох аспектах: як основний чи загальний метод – властивий усій системі права в цілому, і як галузевий метод – особливий засіб, визначений спосіб специфічно-юридичного впливу права. При цьому автор виводить визначення понять загального і галузевого методу правового регулювання шляхом розкриття їхньої структури, тобто через складові елементи загального і галузевого методів правового регулювання. На його думку, загальний метод правового регулювання являє сукупність специфічних юридично-нормативних засобів впливу права на суспільні відносини, що дозволяють відмежувати правове регулювання від інших форм впливу права на суспільні відносини. Галузевий метод правового регулювання – це сукупність юридичних прийомів, засобів, способів, що відбивають своєрідність впливу галузі права на суспільні відносини, спрямованих безпосередньо на формування і зовнішній прояв

можливого і належного поводження суб'єктів у відносинах, які урегульовані даною галуззю права [50; 112, с. 34].

Тож, враховуючи вищевикладене, методи в праві – це акти реактивного впливу права на суспільні відносини, прийоми або способи регулювання останніх в межах відповідної правової форми. Однак, як і форми, методи не є однорідними, а їх зміст може змінюватись в залежності від виду суспільних відносин, на які спрямовано дію відповідного методу. Відгалуженням правових методів в загальнотеоретичному змісті є, наприклад, методи адміністративно-правового характеру [314].

На думку юристів-теоретиків, наприклад О.О. Онищука, адміністративно-правовий метод – це сукупність прийомів, засобів, впливу публічної адміністрації на об'єкти управління, щодо забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини, за допомогою яких встановлюється юридично владне та юридичне підвладне становище сторін у правовідносинах [182, с. 343–344].

В.А. Бортник вважає, що методи державного управління – це способи здійснення владно-організуючого впливу керуючих суб'єктів на керовані об'єкти. Відповідно до цього, адміністративні методи – способи або засоби впливу на діяльність підприємств, установ і організацій, посадових осіб і громадян шляхом прямого встановлення їхніх прав і обов'язків через систему наказів; адміністративно-економічні методи – способи і засоби формування таких економічних умов і стимулів, які створюють у виконавців зацікавленість у кінцевих результатах праці [33, с. 51–52]. В.Б. Авер'янов вважає, що адміністративно-правовий метод – це статичний складник способу правового регулювання суспільних відносин у сфері державного управління. Він містить ключові ідеї, принципи регулювання в різних областях виконачо-розпорядчої діяльності держави, створює загальну спрямованість юридичного впливу і є системоутворюючим фактором для правового інструментарію всередині галузі [1, с. 12].

С.М. Алфьоров вказує, що адміністративно-правовий метод – це сукупність правових засобів і способів (прийомів), які застосовують органи управління для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини. Метод адміністративно-правового регулювання відрізняється від інших методів владним, імперативним характером. Практичне значення цього методу, як і предмета адміністративно-правового регулювання, полягає в тому, що за їх допомогою здійснюється розмежування різних правових галузей. Особливість методу адміністративного права полягає в тому, що його норми орієнтовані на задоволення не приватних та особистих, а публічних інтересів – інтересів людей, держави і суспільства, вони передбачають пряме застосування адміністративних санкцій. Крім того, суспільні відносини, що регулюються нормами адміністративного права, завжди передбачають нерівність учасників, жорстке підпорядкування волі, яка скерована єдиною управлінською волею [9].

Ю.П. Битяк, який вказує, що здебільшого відносини, що становлять предмет адміністративного права, вимагають регламентації за допомогою засобів імперативного методу, оскільки виникають такі відносини, як правило, у зв'язку зі здійсненням державного управління. Однак поряд із засобами імперативного методу в адміністративному праві можуть застосовувати й засоби диспозитивного методу регулювання. Диспозитивний метод побудований на координації цілей та інтересів учасників суспільних відносин, їх рівності. Тому найчастіше засоби останнього використовують під час регламентації так званих горизонтальних адміністративно-правових відносин, що виникають між представниками влади й спрямовані на координацію їх зусиль для досягнення спільних результатів управлінської діяльності [22, с. 31–32].

С.В. Петков також наголошує, що адміністративно-правовому регулюванню властивий метод юридичного володарювання, або владних приписів, що виходять від правочинного суб'єкта управління. Додатково

вчений вважає за необхідне підкреслити, що твердження про наявність третього, змішаного методу є помилковими, нелогічними і суперечать самій сутності адміністративного права [192, с. 54–55; 365, с. 60–61].

На думку Я.В. Лазура, адміністративно-правові методи дають вичерпну відповідь на питання, як функціонує правозахисний механізм, як практично здійснюються правозахисні функції, за допомогою яких засобів. Особливістю цих методів є їх застосування за дорученням держави, тобто офіційно, а також у встановленому порядку. Вони відповідають певним вимогам, а саме: мають здатність формувати та забезпечувати реалізацію правозахисних впливів; мають бути різними та пристосовуватися до широкого використання; мають бути реальними та гнучкими [146]. Деякі дослідники, зокрема А.М. Вітченко, дотримуються позиції, у якій адміністративно-правовий метод (метод правового регулювання) розглядається як інструмент у руках держави, де він організує і забезпечує позитивну діяльність суб'єктів відповідно до приписів правових норм, встановлює зв'язок між правами й обов'язками, надає суспільним відносинам певний порядок [51].

Точка зору А.П. Альохіна щодо визначення методів адміністративно-правового характеру, побудована на аналізі різних аспектів даної категорії. Через це науковець зазначає, що адміністративно-правовий метод – це: встановлення певного порядку дій або прийняття рішень – приписання до дії у відповідних умовах, належним чином оформлене в адміністративно-правовій формі; заборона певних дій під загрозою застосування відповідних адміністративних санкцій, встановлення правообмежень або певних вимог; надання можливості вибору одного з варіантів посадового веління, передбачених в адміністративно-правовій нормі; надання можливості діяти (або не діяти) на власний розсуд, тобто робити (або не робити) передбачені адміністративно-правовою нормою дії при наявності певних умов [8; 200, с. 137].

Щодо класифікації адміністративно-правових методів, то, наприклад, В. Галуцько до числа останніх відносить: метод заохочення, який полягає в

тому, що він стимулює учасників адміністративно-правових відносин на належну поведінку; метод переконання, за рахунок якого, стимулюється належна поведінка учасників адміністративно-правових відносин; та метод адміністративного примусу, тобто визначені нормами адміністративного права заходи фізичного або психологічного впливу публічної адміністрації на фізичних та юридичних осіб – у вигляді особистих, майнових, організаційних обмежень їх прав, свобод та інтересів – у випадках вчинення цими особами протиправних діянь або в умовах надзвичайних обставин, з метою попередження та припинення протиправних діянь, забезпечення провадження в справах про правопорушення, притягнення винних осіб до відповідальності, попередження та локалізації наслідків надзвичайних ситуацій [5, с. 190–192; 123, с. 16].

Т.О. Коломоєць, з одного боку, зауважує наявність імперативного та диспозитивного методів адміністративного права, а, з іншого боку – вказує, що цій галузі права характерні такі методи правового регулювання, як:

- метод влади-підпорядкування (субординації) або метод прямого розпорядництва, коли одна сторона відносин є юридично владною, а інша – юридично підвладною;
- метод рекомендацій – рекомендації суб'єкта відносин здобувають правову силу за умови прийняття її іншим учасником;
- метод узгодження (координації) регулює відносини між учасниками, які не перебувають між собою у підпорядкуванні;
- метод рівності означає, що суб'єкти, які знаходяться на одному рівні державного механізму, здійснюють спільні дії у формі адміністративного договору [122, с. 121].

Отже, на сьогоднішній день в теорії права існує багато підходів до визначення змісту та оцінки дії методів адміністративно-правового характеру. Більшість вчених сходяться у думці про те, що методам даного типу притаманний владний характер, наявність імперативних важелів впливу на суспільні відносини. Не можливо не погодитись із даною позицією, адже

адміністративне право – це галузь управлінська, галузь, де суб'єкти правовідносин не рівні між собою. В зв'язку із цим регулювання суспільних відносин також наслідуює владні-імперативні ознаки.

Спираючись на викладене, а також беручи до уваги визначення вчених, ми дійшли висновку, що адміністративно-правові методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це визначена законодавством система правових способів, засобів та процедур регулювання суспільних відносин, які виникають в контексті діяльності уповноважених суб'єктів із забезпечення протидії правопорушенням господарського сектору держави, що характеризуються владною імперативністю, обов'язковістю до виконання поставлених вимог, відсутністю суб'єктивного роздуму та можливістю примусового забезпечення [314; 315].

Ми вважаємо, що на сьогоднішній день в галузі протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності використовуються наступні методи адміністративно-правового характеру.

1) Метод примусу. Примус – це метод управління, що ґрунтується на авторитеті держави і силі закону, спрямований на суб'єкт і об'єкт управління, з метою досягнення встановлених параметрів діяльності, вироблення певних форм поведінки та підтримання суспільної дисципліни [155, с. 406]. М.В. Цвік відмічає, що метод примусу застосовується при порушенні правових норм, їх невиконанні. Він виражається в схиленні суб'єктів суспільних відносин до певної поведінки за допомогою силового тиску (супроти волі тих, ким управляють), таким чином обмежуючи свободу їх вибору [97, с. 84]. Специфічним різновидом державно-владного примусу як методу управління є адміністративний примус, який слід розуміти як психологічний або фізичний вплив державних органів (посадових осіб) на певних осіб з метою спонукати, примусити їх до виконання норм права [3, с. 169]. Отже, сутність примусу як методу протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності полягає у тому, що способи та заходи впливу, які складають зміст цього методу, застосовуються до суб'єктів господарської

сфери і тісно пов'язаних із ними відносин незалежно від їх волі та бажання, і тягнуть за собою настання для цих суб'єктів певних обмежень, позбавлень та (або) покладання на них додаткових обтяжливих обов'язків. При цьому примус може мати як моральний, так і майновий чи особистісний характер. На відміну від переконання примус застосовується, як правило, не з метою недопущення можливих, гіпотетичних правопорушень, а задля попередження чи припинення конкретних протиправних дій, про можливість вчинення чи безпосереднє скоєння яких стало відомо, а також задля забезпечення належного та повного виконання особами, що були визнані винними у вчиненні правопорушень у фінансовій сфері, обов'язків, що виникли у таких осіб внаслідок застосування до них відповідних стягнень [104, с. 141–145].

Прикладом примусу можна вважати адміністративні заходи впливу, передбачені ГПУ. Так, в разі вчинення господарсько-правового правопорушення держава, в особі уповноважених органів, має право вилучити в доход відповідного бюджету прибуток (доход), одержаний суб'єктом господарювання внаслідок порушення встановлених законодавством правил здійснення господарської діяльності, а також суми прихованого (заниженого) прибутку (доходу) чи суми податку, несплаченого за прихований об'єкт оподаткування [69]. Крім того, можливе також обмеження та зупинення діяльності суб'єкта господарювання у разі провадження будь-якої господарської діяльності, що загрожує життю і здоров'ю людей або становить підвищену небезпеку для довкілля. У разі здійснення господарської діяльності з порушенням екологічних вимог діяльність суб'єкта господарювання може бути обмежена або зупинена Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, а також іншими уповноваженими органами [69].

2) Контрольно-наглядний метод. Відмітимо, що контроль – це вид діяльності, який полягає в тому, що суб'єкт контролю здійснює перевірку й облік того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції [63, с. 178]. Основне призначення державного контролю

полягає у виявленні невідповідності його об'єкта тим чи іншим правомірним оціночним критеріям для подальшого застосування адекватних заходів реагування [59, с. 53]. Адміністративний нагляд порівняно з контролем є більш вузьким видом діяльності публічної адміністрації. Особливість нагляду полягає в тому, що він має за мету не тільки попередити правопорушення, а й застосувати заходи адміністративного примусу, зокрема адміністративної відповідальності, у разі виявлення порушень адміністративно-правових правил у визначеній сфері відповідними інспекціями чи службами. Адміністративний нагляд – це особливий вид публічної діяльності, здійснюваної спеціальними органами виконавчої влади щодо організаційно невідпорядкованих підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян у зв'язку з виконанням ними спеціальних міжгалузевих норм, правил, вимог, з використанням комплексу адміністративних засобів впливу для попередження, виявлення і припинення правопорушень, відновлення встановлених правовідносин і притягнення винних до відповідальності [56, с. 152–154]. Ми вважаємо, що контроль та нагляд є двома сторонами однієї діяльності, спрямованої, передусім, на примусову перевірку державою особливостей провадження господарської або іншого виду діяльності. Приклади застосування даного методу в сфері протидії правопорушенням в галузі господарської діяльності можна визначити в Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року № 877-V. Так, відповідно до закону державний нагляд (контроль) в окресленій сфері здійснюється у формі перевірок, які поділяються на планові та позапланові. Планові перевірки проводяться на підставі плану, складеного уповноваженим державним органом. Підстави проведення позапланових перевірок встановлюються законом. Рішення про їх проведення ухвалюється державним органом самостійно. Періодичність проведення планових заходів залежить від ступеня ризику, який може бути високим, середнім та

незначним. Від ступеня ризику залежить також і перелік питань для здійснення планових заходів контролю [267].

3) Організаційні методи. В. С. Четвериков і В. В. Четвериков вважають, що організаційні методи – це способи впливу на структуру системи, її внутрішню організацію з метою забезпечення найбільш ефективного її функціонування [352]. Н. Р. Нижник бачить у загальному вигляді систему організаційних методів як сукупність двох рівнозначних елементів: вплив на структуру управління (регламентація діяльності та нормування системи управління) і на процес управління (підготовка, ухвалення, організація виконання і контроль за управлінськими рішеннями). Об'єктивними засадами використання організаційних методів управління виступають організаційні відносини, що становлять частину механізму управління. Адже через них реалізується найважливіша функція управління – функція організації [174, с. 116]. В. С. Основін характеризує організаційні методи як управлінські засоби, які не регламентовані детально нормами права, але є необхідними для успішного здійснення управління. Прикладами таких методів управління можна назвати: виїзд керівника на місце та ознайомлення із станом справ, особисте інструктування, співбесіду тощо. Обсяг організаційних засобів управління в управлінській діяльності є великим. Вони застосовуються практично на всіх стадіях управлінського циклу. Однак підтримую думку автора, що всі їх неможливо та й недоцільно регламентувати правовими нормами [186, с. 182]. Для цих методів є характерною чітка адресність директив, обов'язковість виконання розпоряджень та вказівок, невиконання яких розглядається як пряме порушення виконавчої дисципліни [78, с. 185–186; 174, с. 137]. Таким чином, організаційні методи – це способи та засоби впливу на внутрішню організацію суб'єктів реалізації адміністративно-правової протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності, які націлені на покращення, у першу чергу, структури, кадрового потенціалу та цільової направленості роботи цих органів державної влади.

Отже, саме так на нашу думку виглядають адміністративно-правові форми та методи протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Звісно, це лише один з багатьох поглядів на окреслену проблематику, однак, ми вважаємо що саме він найбільш повно та якісно показує межі, багатоманітність прояву та інші ознаки адміністративного впливу на правовідносини, які виникають в контексті забезпечення державою безпеки та нормального функціонування сектору національного підприємництва [314].

2.4. Організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності

Весь державний апарат являє собою складний механізм, що знаходиться в постійному русі, а його елементи невпинно взаємодіють одне з одним. Однак, як і будь-який механізм апарат держави може виходити зі строю, а його елементи втрачати свою функціональну орієнтованість. В цій площині важливою є організаційна спроможність нашої країни до саморегуляції. Так, за допомогою набору різних організаційних заходів держава може самостійно забезпечувати належну роботу своїх владних органів та відомств. При цьому організаційно-забезпечувальна складова наявна в усіх без виключення спектрах роботи України, як суб'єкта правовідносин, зокрема, в контексті протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Для розуміння змісту та виділення прикладів організаційних заходів із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності звернемо увагу на етимологічну основу даної категорії, а саме слово «організація». Даний термін має декілька іншомовних основ. Так, він походить від французької «organisation» та латинського «organize» – надаю впорядкований вигляд, улаштовую; від грецької «organon» – інструмент, пристрій [180; 337, с. 463]. В літературі дане слово тлумачиться наступним

чином: дія за значенням організувати, організовуватися; об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети, програми дій і таке інше; компанія, установа, їх підрозділи чи об'єднання, які виконують самостійні функції та мають адміністрацію; особливості будови чого-небудь, структура; фізичні й психічні особливості окремої особи; комплекс заходів, зміст яких полягає в координації дій окремих елементів системи; в патології – процес обмеження та заміщення грануляційною тканиною ділянок некрозу [43, с. 853].

До сутності терміну «організація» свого часу звертались різні вчені. Так, М. Вебер зазначає, що організацією називається сукупність соціальних відносин – закритих або з обмеженим доступом ззовні, – у якій регулювання здійснюється особливою групою людей [371, с. 48]. А. Пригожий формулює наступну дефініцію: організація є цільова спільність; колективне досягнення мети утворює похідні ознаки – ієрархію і управління [206, с. 41]. Д.М. Гвішіані вважає, що організація – це комплекс взаємопов'язаних елементів, до яких відносять: по-перше, мету та завдання; по-друге, розробку системи заходів для реалізації мети та розділення завдання на окремі види робіт, які можуть доручатися певним працівникам усередині організації; по-третє, інтеграцію окремих видів робіт у відповідних підрозділах, які могли б їх координувати різними засобами, включаючи і формальну ієрархічну структуру; по-четверте, мотивацію, взаємодію, поведінку, погляди членів організації, які частково визначаються заходами, спрямованими на реалізацію її цілей, а частково носять випадковий, особистий характер; по-п'яте, такі процеси, як прийняття рішень, комунікації, інформаційні потоки, контроль, заохочення і стягнення, що мають вирішальне значення для забезпечення цілей організації; по-шосте, єдину організаційну систему, яка розуміється не як особлива, додаткова ознака, а як внутрішня узгодженість, що має бути досягнутою між усіма вказаними елементами організації [61, с. 185; 199, с. 100–101]. М.І. Сетров підкреслює, що слово «організація» позначає сукупність взаємопов'язаних функцій елементів і структур

цілісного об'єкта. В.П. Боголепов під організацією розуміє взаємопов'язані елементи елементів деякого комплексу, їх дії і взаємодії (функціональна частина), об'єднаних єдністю цілей або виконуваних ними функцій, а також певними обставинами місця і часу [24; 298; 344, с. 99]. За О.О. Богдановим, організація – це свідомий процес, спрямований на об'єднання та впорядковану взаємодію елементів у ціле, в результаті чого утворюється життєздатна, продуктивна, стійка система [323, с. 12]. Е.А. Смірнов зазначає, що організація як явище носить універсальний характер і спостерігається у всіх процесах і явищах навколишнього нас світу і в нас самих. Без організації, організованості немає ніякого реального буття – небуття можна тільки мислити, ніякого реального, живого уявлення про нього немає, тому що абсолютно нескладне (неорганізоване) подання не є уявлення, воно – взагалі нічого. Без поняття організації немає поняття системи. Організація розглядається як процес і як явище. Як процес – являє собою сукупність дій, спрямованих на утворення та удосконалення взаємозв'язків між частинами та цілим [20; 305].

Значне коло визначень терміну «організація» сконцентровано у межах соціологічної науки. Так, відповідно до визначення сучасного теоретика соціології організації А. Стинчкомба, організація виступає як система стійких соціальних відносин, свідомо формованих з ясно вираженим і безперервним спрямуванням на досягнення деяких специфічних цілей і завдань [370, с. 142]. П.Д. Павленок розуміє організацію, як штучне об'єднання інституціонального характеру, яке займає певне місце в суспільстві та призначено для виконання ряду визначених функцій [309]. В. Радаєв пише, що організація – це система соціальних відносин, орієнтована на досягнення спільної мети, що володіє власними ресурсами, внутрішньою нормативною та статусною структурами, в межах яких члени організації за відповідну винагороду виконують відведені їм функціональні ролі [291, с. 92]. Г. Саймен визначає організацію як систему взаємозалежної поведінки певного кола осіб [46, с. 13–14; 207, с. 78].

В працях Д.П. Цвігун наводяться визначення терміну соціальної організації у широкому та вузькому значеннях. Так, у широкому розумінні це поняття характеризує способи упорядкування і регулювання дій окремих індивідів і соціальних груп. У вузькому розумінні соціальна організація – це відносно автономна група людей, орієнтована на досягнення деякої раніше зафіксованої мети, реалізація якої потребує спільних скоординованих дій. Характерною особливістю таких розвинених організацій є наявність у них спеціалізованого персоналу, який пройшов відповідну підготовку і виконує функцію управління. [27, с. 474; 348, с. 137–138]

У науці управління під організацією розуміється діяльність, спрямована на створення ефективної системи та структури управління. При цьому найчастіше в зазначеній сфері наукових знань переважає поняття «організація роботи» або «організація управління». Зокрема, І.Є. Марочкін, П.М. Каркач, О.Б. Червякова вважають, що організацію роботи варто розглядати у двох аспектах. Згідно з першим, – це комплекс заходів, спрямованих на раціональний розподіл праці, створення її належних умов і підтримку організаційного порядку, здорової психологічної атмосфери в колективі. До другого аспекту науковці відносять повсякденну процесуальну й непроцесуальну діяльність прокурора, пов'язану з поставленням підлеглим конкретних завдань, контролем за їх виконанням і оцінкою проведеної роботи. Динамічний аспект організації роботи прокуратури охоплює також суть оперативного керівництва роботою працівників прокуратури [183, с. 5]. В.І. Бабенко та М.В. Руденко під організацією роботи розуміють сукупність взаємозалежних і взаємодоповнюючих заходів (елементів) по підбору, розміщенню, підвищенню кваліфікації прокурорських кадрів; забезпеченню способами збору екологічної інформації; аналізу інформації та її оцінці; плануванню роботи та контролю виконання; об'єднанню зусиль оперативного складу з метою досягнення найкращих кінцевих результатів щодо зміцнення екологічної законності (дотримання законодавства про охорону довкілля) [12, с. 150]. М. Говоруха зауважує, що організація роботи

передбачає комплекс заходів з упорядкування і оптимізації діяльності конкретного колективу прокуратури, реалізований її керівником. Управління прокурорами – це покладення на них завдань і контроль за їх виконанням. Саме завдяки цьому організація роботи здійснюється у горизонтальній площині, а управління – у вертикальній [10, с. 105; 64, с. 46].

В правовій науці, як указує Л.В. Винар, найчастіше організацію розглядають з точки зору ознаки юридичної особи – організаційної єдності. Вказують, що будь-якій організації притаманні наступні характерні ознаки. По-перше, це соціальні взаємозв'язки людей, що її утворюють, по-друге, це наявність певної визначеної цілі, по-третє, це наявність внутрішньої структури, функціональної диференціації. Вважають, що юридична особа як організація – це єдине ціле з певною внутрішньою структурою, визначеними цілями та завданнями. При цьому організація, що є юридичною особою, є соціальним утворенням (соціальною спільністю) з певними, притаманними лише юридичній особі ознаками. З'ясувати ці ознаки, – означає впритул наблизитись до поняття юридичної особи. До ознак, що характеризують юридичну особу, крім організаційної єдності, належать: самостійна відповідальність та участь в правовідносинах від власного імені. Необхідною умовою появи (виникнення) юридичної особи є її державна реєстрація [46, с. 14].

Отже, поняття «організація» містить в собі глибоке змістовне навантаження, внаслідок чого може тлумачитись двояко. З однієї сторони, організація – це особлива сукупність певних об'єктів, що характеризується жорсткою внутрішньою упорядкованістю, найвищим ступенем внутрішньої дисципліни елементів, які не просто співіснують між собою, але й взаємодіють. Відповідно до іншого тлумачення, організація – це упорядковуюча діяльність, метою якої є приведення певної системи об'єктів до відповідного стандартизованого, заздалегідь визначеного вигляду. Таким чином, говорячи про організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності ми маємо на увазі

сукупність дій управлінського характеру, які направлено на упорядкування внутрішньої структури, внутрішньо-владних процесів, які виникають в поточній діяльності суб'єктів адміністративно-правової протидії досліджуваному в дисертації явищу.

Розглянемо більш детально окремі організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності для оцінки їх з різних сторін. Так, якщо проаналізувати законодавство, то можливо виділити декілька груп адміністративно-організаційних заходів в галузі забезпечення протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Першими з них можна виділити заходи структурно-управлінського значення, метою якої є формування дієвої, централізованої системи органів, які б проводили ефективну роботу в галузі протидії зазначеному типу правопорушень. Наприклад, КМУ спрямовує і координує роботу міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у відповідних сферах суспільного і державного життя, виконання Конституції та законів України, актів Президента України, додержання прав і свобод людини та громадянина. Діяльність центральних органів виконавчої влади, керівники яких не входять до складу Кабінету Міністрів України, спрямовується і координується міністрами. Питання діяльності таких центральних органів виконавчої влади представляють відповідні міністри, до сфери спрямування і координації яких належать ці органи. КМУ затверджує граничну чисельність працівників міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України для утримання органів виконавчої влади [253]. Так, постановами Кабінету Міністрів України затверджено положення про Державну податкову службу України та нормативно-правовий акт, який регламентує діяльність Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. Крім того, в своїй поточній діяльності КМУ регулює та координує роботу даних відомств, кожне з яких виступає

суб'єктом адміністративно-правової протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності.

Необхідно також зазначити, що окреме коло повноважень КМУ має відношення до сфери вдосконалення державного управління та державної служби, зокрема у галузі роботи органів, які виступають суб'єктами правової протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Так, в означеному напрямку КМУ:

- здійснює заходи щодо кадрового забезпечення органів виконавчої влади;
- розробляє і здійснює заходи, спрямовані на вдосконалення системи органів виконавчої влади з метою підвищення ефективності їх діяльності та оптимізації витрат, пов'язаних з утриманням апарату управління;
- затверджує граничну чисельність працівників органів виконавчої влади;
- визначає відповідно до законодавства умови оплати праці працівників бюджетних установ та підприємств державного сектору економіки, а також грошового забезпечення військовослужбовців (осіб рядового і начальницького складу), поліцейських;
- організовує проведення єдиної державної політики у сфері державної служби;
- утворює, реорганізовує і ліквідує міністерства та інші центральні органи виконавчої влади відповідно до закону в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання органів виконавчої влади, затверджує положення про зазначені органи тощо [253].

Заходи структурно-управлінського значення є прерогативою не тільки виключно КМУ, але й ряду інших органів влади, що виступають суб'єктами адміністративно-правової протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Так, подібного роду організаційні заходи неодноразово реалізовувались у контексті діяльності органів Національної поліції.

Наприклад, відповідно до Наказу НПУ «Про затвердження Положення про Департамент захисту економіки Національної поліції України» від 7 листопада 2015 року № 81 було створено спеціальний підрозділ в структурі органів поліції, до ключових завдань якого відносилось:

- участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері боротьби із злочинністю, захисту економіки та об'єктів права власності;

- виявлення, запобігання та припинення злочинів у сфері економіки, у тому числі вчинених суспільно-небезпечними організованими групами та злочинними організаціями, які впливають на соціально-економічну і криміногенну ситуацію в державі та в окремих її регіонах;

- боротьба з корупцією й хабарництвом у сферах, які мають стратегічне значення для економіки держави, та серед посадових осіб органів державної влади і самоврядування; протидія корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним з корупцією;

- установлення причин і умов, які сприяють учиненню правопорушень у сфері економіки, та вжиття заходів щодо їх усунення [229].

Пізніше зазначений підрозділ, а також підпорядковані йому територіальні підрозділи в областях було ліквідовано. Частина функціоналу вказаного Департаменту було передано Управлінням стратегічних розслідувань, створених на території кожної області. Так, до напрямів діяльності останніх було віднесено:

- інформування керівництва апарату про стан і динаміку організованої злочинності та корупції, причини та умови їх проявів, ступені впливу на криміногенну, соціально-економічну та політичну ситуацію;

- здійснення відповідно до законодавства заходів, спрямованих на виявлення, попередження і припинення діяльності організованих злочинних груп та злочинних організацій, викриття злочинної діяльності їх лідерів, ліквідацію економічного та фінансового підґрунтя їх діяльності;

- здійснення оперативно-розшукові заходів, у тому числі оперативно-технічних, з викриття організованих злочинних груп та злочинних організацій, їх організаторів, учасників та осіб, які сприяють, укривають їх злочинну діяльність та фінансування;
- вжиття у межах компетенції заходів з викриття та ліквідації злочинних та фінансових схем, що використовуються організованими злочинними групами та злочинними організаціями, у тому числі в органах влади та місцевого самоврядування;
- вжиття в межах підслідності Національної поліції України заходів з протидії злочинам в органах державної влади, проти власності, у сфері інтелектуальної власності, пов'язаних з фальшивомонетництвом;
- протидія кримінальним правопорушенням з ознаками організованості у сферах господарської діяльності, земельних відносин і використання державного майна, запобігання незаконному використанню надр та інших природних ресурсів, легалізації (відмиванню) доходів, одержаних незаконним шляхом;
- вжиття заходів щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань організованих злочинних груп та злочинних організацій, забезпечення правомірності застосування процедур закупівлі товарів, робіт і послуг та цільового використання бюджетних коштів [275].

В цьому ж аспекті варто відмітити Антимонопольний комітет України, який для реалізації покладених на нього завдань має право утворювати в областях, містах Києві та Севастополі територіальні відділення Антимонопольного комітету України, повноваження яких визначаються Комітетом у межах його компетенції. У разі необхідності можуть утворюватися міжобласні територіальні відділення. Територіальне відділення Антимонопольного комітету України очолює голова територіального відділення. Голова територіального відділення та його заступник призначаються та звільняються Головою Антимонопольного комітету України [209].

До другої групи організаційних заходів варто віднести процедури, які здійснюються з метою внутрішньої координації своєї роботи суб'єктами реалізації адміністративно-правової протидії. Так, наприклад, відповідно до законодавства Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства з метою організації своєї внутрішньої діяльності:

- забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті Мінекономіки, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;
- здійснює добір кадрів в апарат Мінекономіки та на керівні посади підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і працівників апарату Мінекономіки;
- контролює діяльність підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;
- організовує планово-фінансову роботу в апараті Мінекономіки, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку;
- забезпечує ефективне і цільове використання бюджетних коштів;
- забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, здійснення контролю за її збереженням в апараті Мінекономіки, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління, захист інформації з обмеженим доступом, а також технічний захист інформації, здійснення контролю за її збереженням;
- забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань з мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

- забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, залучення громадян до участі в управлінні державними справами, ефективну взаємодію з інститутами громадянського суспільства, здійснення громадського контролю за діяльністю Мінекономіки, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики з питань, що належать до компетенції Мінекономіки;

- забезпечує стійке функціонування системи управління щодо формування, ведення та використання страхового фонду документації [194].

Аналогічні положення містяться в нормативно-правовому матеріалі, котрим регламентовано діяльність Державної податкової служби України. Так, остання, з метою організації своєї діяльності:

- здійснює добір кадрів в апарат ДПС та на посади керівників і заступників керівників її територіальних органів, організовує роботу з підготовки та підвищення кваліфікації працівників апарату ДПС, її територіальних органів;

- забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції і контроль за дотриманням вимог антикорупційного законодавства в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

- організовує роботу апарату ДПС, її територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери її управління;

- координує та контролює діяльність територіальних органів ДПС та організовує їх взаємодію з державними органами та органами місцевого самоврядування;

- надає територіальним органам ДПС методичну і практичну допомогу в організації роботи, проводить перевірку стану такої роботи;

- забезпечує охорону державної таємниці відповідно до вимог режиму секретності, кіберзахист, технічний та криптографічний захист інформації і здійснює контроль за його станом;

- забезпечує згідно із законодавством надання державним органам інформації з реєстрів, банків і баз даних, ведення яких покладено законодавством на ДПС;
- здійснює в межах повноважень, передбачених законом, спільно з відповідними центральними органами виконавчої влади контроль за використанням державних коштів, передбачених для реалізації проектів, виконання програм, зокрема міжнародних;
- здійснює комплекс заходів для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності ДПС, її територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери її управління;
- організовує планово-фінансову роботу в апараті ДПС та її територіальних органах, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;
- бере участь у формуванні пропозицій до державного замовлення на підготовку та підвищення кваліфікації фахівців у сфері державної податкової справи в установленому законодавством порядку;
- організовує роботу з ведення діловодства та архівного зберігання документів відповідно до встановлених правил;
- забезпечує в межах своїх повноважень реалізацію державної політики щодо державної таємниці та захисту інформації, контроль за її збереженням у ДПС, а також мобілізаційну підготовку, мобілізацію та контроль за здійсненням таких заходів;
- забезпечує самопредставництво ДПС у судах через Голову ДПС, а також без окремого доручення Голови ДПС через його заступників та державних службовців самостійних структурних підрозділів апарату ДПС відповідно до положень про такі підрозділи, які забезпечують

самопредставництво інтересів ДПС в судах без окремого доручення Голови ДПС [237].

Третю групу організаційних заходів становлять процедури інформаційно-аналітичного характеру. Процес обробки тих чи інших відомостей, шляхом їх аналізу та визначення на основі цього пріоритетних шляхів подальшого функціонування органу є важливою частиною функціоналу суб'єктів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Робота подібного типу дозволяє не тільки встановити діяльність відповідного органу, але й постійно визначати недоліки, які заважають ефективно виконувати передбачені законом завдання.

Так, інформаційно-аналітичні процедури притаманні процесу роботи Національної поліції України. Для реалізації своїх повноважень поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність в рамках якої: формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України; користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади; здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу; здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями [259].

Відповідний тип організаційних заходів притаманний також в роботі інших суб'єктів адміністративно-правової протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності, наприклад, Антимонопольного комітету України. Так, в структурі зазначеного відомства передбачено такий елемент, як апарат. Апарат Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень здійснює роботу із забезпечення діяльності Антимонопольного комітету України та його органів, територіальних відділень Антимонопольного комітету України, в тому числі організаційну, технічну, аналітичну, інформаційно-довідкову та іншу роботу [209].

Отже, здійснений у підрозділі науковий аналіз дав можливість встановити, що організаційні заходи займають важливе місце у функціоналі суб'єктів протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Про їх значимість та важливість досить яскраво свідчить той факт, що в своїй багатоманітності дані заходи об'єднуються в групи, а саме: заходи структурно-управлінські, внутрішньо-координаційні та інформаційно-аналітичні. Таким чином, організаційні заходи є необхідними аспектами підтримки ефективності діяльності, а також удосконалення роботи органів влади, що в кінцевому результаті має позитивний вплив на рівень дієвості реалізованої ними протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності [319].

Висновки до Розділу 2

Доведено, що адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності – це визначений нормами адміністративного права особливий набір правових, управлінських та організаційних засобів, інструментів та механізмів, які у своїй діяльності використовують уповноважені суб'єкти задля недопущення вчинення правопорушень в сфері господарської діяльності.

З'ясовано, що метою адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є: по-перше, недопущення вчинення учасниками відповідних суспільних відносин будь-яких правопорушень у секторі господарської діяльності країни; а по-друге, попередження виникнення умов, за яких вчинення подібних правопорушень буде можливим.

Аргументовано, що ключовими напрямками адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є:

1) управлінський – застосування організаційних засобів оптимізації структури суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності з метою забезпечення найбільшої ефективності їх діяльності;

2) реакційний, який передбачає використання визначених законодавством важелів адміністративного впливу для попередження, припинення та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили відповідні протиправні дії;

3) нормативний – виражається у нормотворчій роботі суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, тобто у створенні підзаконної бази та закріплення у ній підходів, засобів, методів та заходів впливу на суспільні відносини з метою недопущення вчинення правопорушень у вказаному напрямку.

Встановлено, що принципи адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це вихідні, основоположні засади, базові, абстрактні ідеї, які розчинено у правових нормах Конституції України, законах та підзаконних нормативних актах, які визначають «координати», будівні аспекти правового регулювання відносин в галузі реалізації адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. До відповідних засад віднесено наступні: верховенство права; законність; принцип недопущення порушень прав людини; принцип переваги превентивного впливу; принцип суб'єктної функціональності; принцип взаємодії; принцип виховного впливу.

З'ясовано, що адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні – це галузевий різновид правового статусу, зміст якого складають закріплені у нормах адміністративного законодавства права, обов'язки, функції та організаційні аспекти діяльності суб'єктів уповноважених на реалізацію заходів із протидії правопорушенням у господарському секторі держави.

Зазначено, що коло суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є дуже широким, для більшості з цих суб'єктів

протидія правопорушенням у господарській діяльності є похідною функцією, яка виконується разом з основними завданнями, такими як формування законодавчої бази; управління, контроль і нагляд за діяльністю системи органів виконавчої влади; формування та реалізація політики в різних сферах суспільного життя тощо. Цей момент дозволяє говорити про існування розгалуженої системи органів влади та посадових осіб, які виконують загальну та спеціалізовану діяльність в межах інституту протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності.

Відзначено, що система суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності достатньо чисельна та різноманітна. Вона включає в себе великий обсяг органів державної влади, які мають різне ієрархічне підпорядкування в державному апараті, а також обсяг покладених на них законом повноважень. В той же час варто наголосити, що існує проблема відсутності законодавчого закріплення, а також класифікації суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Беручи до уваги даний фактор та враховуючи те, що кожен суб'єкт відіграє власну роль у протидії правопорушень, ми вважаємо доречним виділити наступні три ключові групи суб'єктів протидії правопорушенням в сфері господарювання:

1) центральні органи державної влади – Парламент, Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства – зазначені органи формують правові засади протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; встановлюють організаційні аспекти такої протидії, шляхом управління роботою всієї ланки органів виконавчої влади у державі; визначають стандарти та норми державної політики в галузі господарювання, тобто визначають предмет правового захисту;

2) центральні органи виконавчої влади – Податкова служба України, Антимонопольний комітет – дані суб'єкти шляхом застосування адміністративно-владних важелів впливу забезпечують реалізацію державної політики в сфері господарювання, а також дотримання суб'єктами

господарської діяльності стандартів та норм в цьому секторі суспільного життя;

3) органи правопорядку – Національна поліція України, Служба безпеки України – це органи державної влади, які здійснюють боротьбу із адміністративними правопорушеннями та кримінальними правопорушеннями в сфері господарської діяльності за рахунок використання не тільки управлінських важелів впливу, але й методів державного примусу.

Аргументовано, що адміністративно-правові форми протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це зовнішнє вираження такої протидії, функціональні моделі організаційно-управлінської, попереджувальної діяльності уповноважених суб'єктів в процесі реалізації ними передбачених законодавством завдань направлених на недопущення вчинення правопорушень у господарському секторі. Кожна з форм об'єднує в собі цілком різний набір владних інструментів впливу на суспільні відносини. На наш погляд, до адміністративно-правових форм протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності варто віднести:

- нормотворчу, яка полягає, по-перше, у створенні нових правових норм, що є офіційним юридичним базисом діяльності уповноважених суб'єктів з протидії правопорушенням в господарському секторі, а також здійснення превенції у даному напрямку; по-друге, оновленні нормативно-правової бази реалізації державної політики у сфері господарської діяльності, шляхом розроблення нових нормативно-правових актів та внесення змін і доповнень до чинних, забезпечення узгодженості в системі нормативно-правових актів, усунення прогалин та колізій, що мають місце в законодавстві;

- організаційно-забезпечувальну, яка полягає в організаційній діяльності уповноважених суб'єктів направленої на покращення процесу виконання ними своїх функцій; наукового обґрунтування та пошуку інноваційних способів реалізації передбачених законодавством

управлінських завдань; забезпечення дотримання принципів верховенства права та законності в своїй діяльності; створення сучасної гнучкої системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів;

- правореалізаційна – це форма, зміст якої полягає у безпосередній реалізації відповідних методів, засобів та заходів впливу на суспільні відносини з метою недопущення правопорушень у сфері господарської діяльності, подолання їх детермінантів, а також в разі необхідності притягнення винних осіб до відповідальності.

Констатовано, що адміністративно-правові методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це визначена законодавством система правових способів, засобів та процедур регулювання суспільних відносин, які виникають в контексті діяльності уповноважених суб'єктів із забезпечення протидії правопорушенням господарського сектору держави, що характеризуються владною імперативністю, обов'язковістю до виконання поставлених вимог, відсутністю суб'єктивного роздуму та можливістю примусового забезпечення. До відповідних методів віднесено наступні: метод примусу; контрольню-наглядовий метод; та організаційний метод.

Встановлено, що поняття «організація» містить в собі глибоке змістовне навантаження, внаслідок чого може тлумачитись двояко. З однієї сторони, організація – це особлива сукупність певних об'єктів, що характеризується жорсткою внутрішньою упорядкованістю, найвищим ступенем внутрішньої дисципліни елементів, які не просто співіснують між собою, але й взаємодіють. Відповідно до іншого тлумачення, організація – це упорядковуюча діяльність, метою якої є приведення певної системи об'єктів до відповідного стандартизованого, заздалегідь визначеного вигляду. Таким чином, говорячи про організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, ми маємо на увазі сукупність дій управлінського характеру, які направлено на упорядкування внутрішньої структури, внутрішньо-владних процесів, які виникають в

поточній діяльності суб'єктів адміністративно-правової протидії досліджуваному в дисертації явищу.

Встановлено, що організаційні заходи займають важливе місце у функціоналі суб'єктів протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності. Про їх значимість та важливість досить яскраво свідчить той факт, що в своїй багатоманітності дані заходи об'єднуються в групи, а саме: заходи структурно-управлінські, внутрішньо-координаційні та інформаційно-аналітичні. Таким чином, організаційні заходи є необхідними аспектами підтримки ефективності діяльності, а також удосконалення роботи органів влади, що в кінцевому результаті має позитивний вплив на рівень дієвості реалізованої ними протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Зарубіжний досвід протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності та можливості його використання в Україні

З огляду на те, що наша країна не є першопрохідцем у напрямку реформування діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарювання, задля недопущення помилок і прорахунків, здійснення найбільш ефективних кроків на шляху реформи даної інституції, доречним є вивчення й аналіз зарубіжного досвіду функціонування схожих або ж аналогічних суспільних відносин. Вивчення зарубіжного досвіду протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності дозволить використати його Україні задля: вдосконалення національного законодавства, на основі положень якого здійснюється правове регулювання даної сфери суспільних відносин; підвищення ефективності функціонування суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; виробити пропозиції щодо покращення правового статусу таких суб'єктів. При цьому, як цілком слушно відмічають окремі з вчених-адміністративістів, при вивченні зарубіжного досвіду функціонування відповідних суспільних відносин повинні бути враховані як позитивні надбання, так і допущені відповідною країною помилки, що дозволить нашій державі уникнути їх на шляху становлення відповідної інституції [288, с. 96].

Розпочати вирішення поставленого наукового завдання вважаємо за доречне з аналізу досвіду протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності такої країни як Сполучені Штати Америки (далі – США), оскільки саме в ній функціонує одна із самих потужних правоохоронних систем світу. У даній країні питання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності повністю віднесено до компетенції Міністерства фінансів США

(Department of the Treasury), у структурі якого створено Службу внутрішніх доходів (Internal Revenue Service, IRS), яка займається виявленням і розслідуванням фінансових злочинів через мережу спеціально створених її структурних підрозділів (IRS Criminal Investigation). Також у складі Міністерства фінансів функціонує такий структурний підрозділ як Служба по боротьбі з тероризмом і фінансової розвідки (TFI), до якої входять: Управління по боротьбі з фінансуванням тероризму і фінансовими злочинами, Управління з контролю за іноземними активами та Мережа по боротьбі з фінансовими злочинами [113, с. 78; 148, с. 191].

Говорячи про досвід США з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, слід зазначити, що значна увага в даній країні приділяється такому різновиду даних правопорушень як легалізація або ж відмивання грошей, одержаних злочинним шляхом. Досліджуючи особливості міжнародного та вітчизняного досвіду протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, Л. В. Половинський цілком слушно відмічає той факт, що США стали однією з перших держав у всьому світі, яка розпочала боротьбу з легалізацією доходів, отриманих протиправним шляхом, на державному рівні, оскільки для протидії легалізації доходів було створено суворе законодавство [198, с. 303]. Так, законодавство 33 штатів США визнає «відмивання» грошей кримінальним злочином. У багатьох законодавствах цих штатів відображені, хоча й різною мірою, однакові чи подібні положення федеральних законів з боротьби з «відмиванням» грошей, включаючи тривалі строки ув'язнення за скоєння цих злочинів (переважно від 10 до 20 років) та великі суми штрафів (наприклад, сума штрафу втричі перевищує вартість майна, що є об'єктом кримінальної операції) [108, с. 69]. У США було розширено законодавче визначення легалізації злочинних прибутків і тепер злочином визнається проведення самої операції з коштами сумнівного походження, незалежно від факту доказування предикатного злочину. Кримінальна відповідальність за легалізацію злочинних прибутків в США встановлена як на федеральному

рівні, так і в кожному окремому штаті. Окрема відповідальність визначена й за так зване «структурування» – розподіл великої суми грошей на дрібні суми з метою уникнути перевірок з боку компетентних суб'єктів. Така діяльність розцінюється як введення в оману з метою приховати підозрілі трансакції [136, с. 154; 165, с. 73; 169, с. 33; 198, с. 33].

Задля протидії даному різновиду правопорушень та ряду інших фінансових злочинів у складі Міністерства фінансів США функціонує такий структурний підрозділ як Управління по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network, FinCEN). Даний орган здійснює протидію вказаним правопорушенням шляхом реалізації такого напрямку діяльності як відстеження великих або підозрілих фінансових операцій, а також підтримкою бази даних за такими операціями [31, с. 98]. Як свідчить аналіз рекомендацій Міністерства фінансів США, на так би мовити «підозрілість» пропонується ретельно досліджувати всі доступні факти відносно угод на суми від 10 тис. доларів США. Особливу обережність пропонується проявляти щодо трансакцій і банківських стосунків, якщо є сумніви щодо ідентифікації клієнтів, трансакцій, що здійснюються за участю третіх країн тощо [108, с. 69].

Однією з основних проблем, з якою у США кожного дня зіштовхуються суб'єкти протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, є проблема налагодження ефективної взаємодії. У стратегії американського уряду по боротьбі з легалізацією злочинних прибутків, 10–12 різних федеральних агентств відповідають за різні напрямки її реалізації, а механізм їхньої співпраці не вироблений [90, с. 283; 165, с. 73]. Більш того, як відмічає авторський колектив монографічного дослідження «Протидія економічній злочинності», в якості однієї з основних умов, що сприяли вчиненню терористичних атак на США 11 вересня 2001 року, відомих ще як події 9/11, офіційно вважається відсутність належної взаємодії між різноманітними правоохоронними органами. Ситуація, що склалася в країні, вимагала нових підходів до організації діяльності системи кримінального

правосуддя. У зв'язку з цим, після зазначених подій Федеральне бюро розслідувань (FBI) постійно шукає нові й удосконалює існуючі шляхи взаємодії з іншими правоохоронними органами [45, с. 210].

Задля цього на сучасному етапі розвитку даного напрямку протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності практикується проведення спільної підготовки співробітників органів, які здійснюють боротьбу з економічними правопорушеннями, а саме: Служби внутрішніх доходів США, Митної служби США, Бюро по алкоголю, тютюну та вогнепальній зброї США. Як правило, навчання відбувається в єдиному навчальному центрі за загальною для всіх вищенаведених органів програмою. При цьому особлива увага приділяється розгляду практичних питань правозастосування, питанням компетенції, повноважень та інших важливих напрямів у боротьбі з економічними правопорушеннями. Проведення спільного навчання співробітників різних правоохоронних і контролюючих органів США сприяє підвищенню рівня їх практичного співробітництва в боротьбі з податковими й іншими правопорушеннями в сфері господарської діяльності. Разом з тим, з метою збору, аналізу й обробки інформації про можливі податкові та інші правопорушення в сфері оподаткування підрозділи Служби внутрішніх доходів США здійснюють співробітництво й з іншими державними відомствами [18, с. 114–115; 190, с. 113].

Окрім цього, слід зазначити, що задля налагодження взаємодії правоохоронних органів з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності під егідою Бюро з допомоги правосуддю було створено Національний центр з проблем економічної злочинності (The National White Collar Crime Center, NW3C). Даний орган є підрозділом Департаменту юстиції США із штаб-квартирою в місті Річмонд, штат Вірджинія. Даний Центр надає різні види послуг для правоохоронних органів різних адміністративно-територіальних одиниць США в сфері боротьби з економічною злочинністю, більшість з яких є безкоштовними. У межах

функціонування вказаного суб'єкта протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності також здійснюється координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії економічній злочинності, обмін передовим досвідом, методичне забезпечення даної діяльності. Центр сумісно з Федеральним бюро розслідувань створив особливу систему контролю за заявами щодо шахрайства у формі віртуального Центру повідомлень про Інтернет-шахрайство (Internet Fraud Complaint Center, IFCC), що має власну сторінку в Інтернеті. Створення цього центру дозволило накопичувати в одному місці всі повідомлення щодо вчинення Інтернет-шахрайства на загальнонаціональному рівні та розподіляти їх між територіальними підрозділами правоохоронних органів [45, с. 213].

У США є програми профілактики та протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності, які реалізуються правоохоронними органами у взаємодії з громадськими та приватними агентствами й детективними бюро. Також необхідно відзначити, що така форма співпраці є досить успішною [40, с. 301]. Уряд США почав заохочувати правоохоронні органи як федерального, так і місцевого рівня, налагоджувати партнерські відносини з неурядовими громадськими організаціями, професійними об'єднаннями, адвокатами в діяльності із запобігання злочинам. Метою такої співпраці є уникнення дублювання функцій, а також застосування засобів і можливостей приватних компаній, неприбуткових організацій і громадських об'єднань у боротьбі зі злочинністю. Така діяльність вимагає нових підходів до спілкування між державними правоохоронними органами та представниками приватного сектору економіки й громадських організацій [45, с. 221]. Якщо, наприклад, мова йде про різного роду напади та грабежі, то уповноважені представники суб'єктів господарювання звертаються безпосередньо до органів поліції. Однак, коли мова йде безпосередньо про економічну складову господарської діяльності та порушення її нормальної реалізації, то в такому випадку суб'єкти господарювання переважно звертаються до недержавних органів – приватних детективних агентств чи фірм. Обумовлено

це тим, що, по-перше, при залученні правоохоронних органів і доведенні справи до суду, це матиме наслідком значні витрати для суб'єкта господарювання. По-друге, підприємці не зацікавлені у розголошенні відомостей, пов'язаних з протиправними діями на їх підприємствах [198, с. 301].

Окрім цього, правоохоронні органи задля протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності плідно взаємодіють із засобами масової інформації. Зокрема, на сторінках місцевої преси проводяться регулярні опитування населення для з'ясування, наскільки відповідає діяльність поліції потребам громадян. Для представників преси виділено спеціальний телефонний номер, який забезпечує їм прямий зв'язок з черговим офіцером високого рангу в будь-який час. Журналісти можуть прийти в головну поліцейську дільницю, в опорні пункти та в інші підрозділи поліції в будь-який час, а не в задалегідь призначений. Представникам преси надають будь-які відомості про злочини, з питань, що стосуються повсякденної діяльності поліції, в тому числі протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, а також із деяких питань, що стосуються внутрішнього життя поліції [286, с. 208].

Важливим напрямком підвищення ефективності протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є належне інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності правоохоронних органів США. Так, важливе місце в напрямку протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності займають різноманітні бази даних, що містять ту або іншу інформацію, яка може бути використана з метою підвищення ефективності розслідування правопорушень у сфері господарської діяльності й економії часу, якого завжди бракує. У своїй діяльності з протидії економічній злочинності правоохоронні органи США використовують три види баз даних: державні, комерційні, некомерційної власності (публічні). Уряд США має декілька баз даних, які доступні для правоохоронних органів. Ці бази даних доповнюються базами даних регіональних управлінь федеральних і

правоохоронних органів окремих штатів. Серед найбільш важливих з названих баз даних можна назвати наступні: Мережа Служби боротьби з фінансовими злочинами (FINCEN); Регіональна система обміну інформацією; Правоохоронні органи онлайн; бази даних і обліки, що характеризують особу підозрюваного чи обвинуваченого [45, с. 217].

Отже, аналіз досвіду США з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності свідчить про те, що ефективності даного напрямку функціонування правоохоронних органів сприяє декілька аспектів. По-перше, в даній країні функціонує система суб'єктів, спеціально створених задля протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. По-друге, приділяється значна увага взаємодії правоохоронних органів держави з метою об'єднання спільних зусиль протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. При цьому взаємодія відбувається і з недержавними суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Наприкінці, по-третє, в даній країні значна увага відведена питанню інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарювання, що знаходить свій прояв у функціонуванні численної кількості інформаційно-телекомунікаційних систем. Наведене свідчить, що США є однією з провідних країн світу, яка досягла значних успіхів у напрямку протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. З огляду на що, в представленому науковому дослідженні найбільша увага приділена досвіду саме даної країни. Разом із тим, корисним буде проведення хоча б стислого аналізу досвіду протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності й інших країн світу.

Зокрема, з огляду на євроінтеграційні процеси, що мають місце в нашій державі, доволі корисним буде вивчення досвіду європейських країн з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Так, мова може йти про Великобританію, в якій за реалізацію даного напрямку протидії правопорушенням відповідає ряд суб'єктів, в тому числі спеціально для цього створених. Зокрема, тут було створено спеціалізований

правоохоронний орган з функціями контролю за фінансовими установами – Службу з протидії організованій злочинності (Serious Organised Crime Agency, SOCA) [31, с. 10]. Важливу роль у діяльності зазначеної служби відіграє аналіз фінансової інформації, що здійснюється як на стадії виявлення, так і на стадії розслідування правопорушень у сфері господарської діяльності [113, с. 78; 148, с. 192]. У даній службі працюють разом 4200 співробітників із різних правоохоронних структур Великобританії, таких як Державне Управління з боротьби зі злочинністю, Національна Кримінально-Розвідувальна Служба Великої Британії, Митна та Податкова Служба Її Величності, Імміграційна Служба. Служба з протидії організованій злочинності замінила Національну Кримінально-Розвідувальну Службу Великої Британії – NCIS (аналог американського ФБР) [359, с. 97].

У 2013 році у ході проведення реформ у правоохоронному секторі Великобританії було утворено Агентство з боротьби з національною злочинністю, яке функціонує як державна установа, що виконує свої функції на принципах відкритості, публічності, справедливості та професіоналізму. До складу Агентства входить вісім підрозділів: підрозділ прикордонного контролю; підрозділ з боротьби з економічною злочинністю; підрозділ з боротьби з організованою злочинністю; підрозділ розвідки; підрозділ з спеціальних операцій; підрозділ з боротьби з кіберзлочинністю; підрозділ із спеціальними можливостями. Усі підрозділи очолюють директори, один з яких обирається Генеральним директором. Усі структурні одиниці, в тому числі з боротьби із фінансовою злочинністю та фінансової розвідки, підпорядковуються безпосередньо Агентству. Робота фінансової розвідки та підрозділу з боротьби з економічною злочинністю забезпечується новітнім технічним забезпеченням, що створює суттєву протидію кібератакам на інформаційні системи, системи функціонального забезпечення та реєстри. Контроль за діяльністю установи здійснює Комітет Парламенту Великобританії з питань внутрішніх справ і Рахункова палата [21, с. 225, 227; 100, с. 146].

З метою координації зусиль з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності у Великобританії було створено спеціалізовану Об'єднану робочу групу. До складу даної групи увійшли провідні спеціалісти фінансового сектору економіки. Питаннями оперативної роботи обіймається Національна служба Великобританії з фінансових розслідувань, у складі якої є Бюро з валютних розслідувань. У межах функціонування вищенаведеної Об'єднаної групи особлива увага приділяється правопорушенням, пов'язаним із легалізацією злочинних коштів. Взагалі даному питанню у Великобританії приділяється значна увага. Так, покарання за злочини, пов'язані з «відмиванням» коштів – 14 років позбавлення волі та штраф; за розголошення інформації злочинцю або третій особі – до п'яти років; за неповідомлення про операції з «відмивання» грошей, що стали відомі особі – до п'яти років [108, с. 70]. З метою протидії вказаним правопорушенням держава тісно взаємодіє з приватним сектором. Наприклад, в сфері протидії легалізації злочинних прибутків кожен банк має уповноваженого співробітника, відповідального за дотримання вимог банківського законодавства в сфері протидії легалізації злочинних прибутків. Щороку уповноважений співробітник повинен проходити перепідготовку з питань нового законодавства, засобів і методів протидії в цій сфері. Співробітник банку, який не вжив відповідних заходів з протидії відмиванню грошей, несе відповідальність за кримінальним законодавством [90, с. 74; 136, с. 153].

Так само як і в США, у Великобританії є характерною мінімізація будь-якого розголосу протиправної діяльності в межах підприємства. Тому дуже багато розслідувань здійснюється саме силами комерційних служб безпеки. Більше того, у Великобританії постійно зростає попит на приватні розшукові агентства, які спроможні виконати й специфічні завдання (тобто ті, які не охоплюються компетенцією правоохоронних органів або є незаконними для них). Так, агентство «Argen», окрім розслідування справ промислового шпигунства, забезпечення безпеки фірм і банків, займається також пошуком та отриманням конфіденційної інформації про конкурентів й інші приватні

підприємства [148, с. 27]. Певна річ, що таку практику не можна назвати позитивною, адже вона передбачає порушення прав інших господарюючих суб'єктів, але це зайвий раз наштовхує на думку про необхідність посилювати захист комерційної таємниці й удосконалювати законодавство (зокрема каральне) у цьому напрямку [40, с. 305].

У Німеччині, як і в розглянутих вище країнах, є спеціальні органи, функціонування яких направлено на протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності. Задля об'єднання зусиль з протидії даним правопорушенням, підвищення ефективності такої діяльності, органи фінансового розшуку Німеччини працюють у тісній взаємодії з кримінальною поліцією і прокуратурою. Вони мають повноваження проводити фінансове розслідування як за запитами останніх, так і за власною ініціативою. Цікавим є те, що співробітники фінансового розшуку також беруть участь в оперативних заходах, які здійснюються при розслідуванні кримінальних справ, котрі, як правило, знаходяться в провадженні органів прокуратури. Зазначена діяльність має місце в тих випадках, коли це стосується правопорушень у сфері оподаткування [18, с. 115; 190, с. 114].

Як і в США, у Франції є тенденція до нарощування діяльності служб безпеки. Особливо це характерно для промислово-торговельних фірм і фінансових інститутів. Така необхідність в утворенні приватних служб безпеки обумовлюється потребами ділових кіл у зменшенні комерційних ризиків, особливо при роботі на ринках, які є слабо розвиненими або маловивченими. Тому попит на послуги приватних детективів та охоронних структур сильно зростає [40, с. 304]. У Франції одним з основних суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є підрозділ фінансової розвідки (TRACFIN), якій функціонує в складі Міністерства економіки, фінансів та індустрії Франції. Даний підрозділ є структурою, якій надається інформація про відкриті в банках рахунки фізичних та юридичних осіб. У законодавстві Франції не міститься вимог про надання інформації про фінансові операції у разі, якщо сума фінансової операції перевищує певну

межу. Ознаками для надання суб'єктами фінансового моніторингу інформації про фінансові операції є мотивована підозра про те, що вона здійснюється з метою легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. За порушення законодавства передбачені штрафні санкції, кримінальна відповідальність – позбавлення волі до восьми років [108, с. 71]. Загалом же характерними для Франції є такі напрямки протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності: жорсткий контроль за комерційною й технічною документацією, особливо тією, яка передається іноземним спеціалістам; вивчення й перевірка персоналу, який працює в комерційних структурах. Окрім самих працівників, збираються відомості про їх родичів, друзів, перевіряються інші зв'язки. Здійснюється контроль і за звільненими колишніми співробітниками; реалізація заходів із захисту банківських установ і банківської системи [40, с. 304].

Доволі цікавим є досвід Італії, де компетентні суб'єкти особливу увагу приділяють протидії діяльності організованої злочинності – мафії. При цьому саме Італія стала однією з перших європейських держав, яка почала боротьбу з правопорушеннями в сфері господарської діяльності, що, зокрема, знайшло свій прояв у прийнятті спеціального закону «Про боротьбу з мафією». Відповідно до приписів даного нормативно-правового акта була дозволена ревізія банківських рахунків осіб, обвинувачених у причетності до беззаконних угруповань, і розслідування вироблених ними операцій з реалізації нерухомості. Правоохоронні органи Італії наділялися правом досліджувати спосіб життя, матеріальне становище, джерела прибутків громадян, обвинувачених у приналежності до злочинних синдикатів, членів їх сімей (дружин, дітей), і ще фізичних та юридичних осіб, чиїм майном і коштами обвинувачені мали можливість прямо або ж посередньо користуватися. А в 1990 році був прийнятий Закон «Про діяльність фінансово-кредитних інститутів країни», який містив рекомендований міжнародними договорами й організаціями комплекс заходів з боротьби з відмиванням грошей [40, с. 303]. Даний нормативно-правовий акт встановив

кримінальну відповідальність за операції з «відмивання» і вперше у світовій практиці визначив поняття «злочинна організація типу мафія» [108, с. 69].

В Італії також діє орган, спеціально уповноважений з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, – Фінансова гвардія (Guardia di Finanza), яка проводить фінансові розслідування як самостійно, так і під керівництвом Генерального прокурора [31, с. 10]. Фінансова гвардія Італії безпосередньо підпорядковується Міністерству економіки та фінансів. Вона виконує одночасно функції податкових, митних і прикордонних органів. Разом з тим, Фінансова гвардія наділена специфічними повноваженнями податкової поліції, адже одним із її завдань є превенція та припинення валютних, фінансових і податкових злочинів [113, с. 78]. У підпорядкуванні Фінансової гвардії є орган фінансової розвідки, хоча він і не входить до структури Міністерства економіки та фінансів Італії. Зазначена модель фінансових розслідувань будувалася в Італії віками та зумовлена не лише історичними й політичними факторами, а й географічним положенням держави. Організаційна структура Фінансової гвардії Італії представлена наступним чином: Генеральне командування; Командування із захисту національних інтересів; Командування із захисту економічного простору; Командування спеціальними підрозділами [13, с. 15–16].

Отже, як свідчить проведений аналіз зарубіжного досвіду протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, в провідних країнах світу задля належної й ефективної реалізації вказаного напрямку діяльності держави створено спеціально уповноважені суб'єкти. У більшості випадків такі суб'єкти функціонують у складі відповідних центральних органів виконавчої влади. Створення подібних суб'єктів із чітким закріпленням їх повноважень на рівні окремого закону було б корисним і для нашої держави. При цьому в ряді країн є спеціальні органи, основним завданням яких є координація діяльності інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Особлива увага приділяється питанню взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що

має місце як між державними органами, так і державним і приватним секторами. Зокрема, значному підвищенню ефективності протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності сприяє налагодження взаємовигідних відносин між державою та приватними фінансовими установами. Також заслуговує на увагу досвід стосовно наявності в провідних країнах світу численних інформаційно-телекомунікаційних систем, у межах функціонування яких здійснюється інформаційно-аналітичне забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що було б корисно запровадити й в Україні.

3.2. Напрямки вдосконалення національного законодавства, яке регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності

Однією з визначальних умов ефективної протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є належна нормативно-правова регламентація даної сфери суспільних відносин, що залежить від того, наскільки якісним, зокрема повним і погодженим між собою, є чинне національне законодавство. Як продемонстрував аналіз досвіду протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності провідних зарубіжних країн, наша держава знаходиться лише на шляху становлення даної інституції, про що, окрім іншого, свідчить і наявність значної кількості недоліків її нормативної регламентації. Все це обумовлює необхідність вироблення дієвих пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства, яке регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Так, в якості одного з найважливіших напрямків удосконалення національного законодавства, яке регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, вважаємо за необхідне визначити підвищення ефективності визначення правого статусу провідних суб'єктів даних

суспільних відносин. Не викликає сумніву, що ефективність діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності напряду залежить від повноти визначення їх правового статусу в положеннях чинного національного законодавства України. Це пов'язано із тим, що суб'єкти відповідних суспільних відносин, у тому числі досліджуваних, є їх головним структурним елементом. Більш того, окремі з учених-правознавців взагалі наголошують на тому, що суб'єкт – це та вісь, навколо якої формуються правові зв'язки, відносини [294, с. 15].

Але як свідчить аналіз діяльності окремих з суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, останні роки здійснюються кроки, напевно умисні, спрямовані на зменшення ефективності їх функціонування. Дані суб'єкти вже протягом декількох років перебувають у стані постійного реформування, що вимагає від нас задля формування пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства, яке регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, здійснити хоча б стислий ретроспективний аналіз його положень. У даному випадку мова йде про центральні органи виконавчої влади, уповноважені реалізовувати державну податкову та митну політику.

Так, створена в 2011 році Державна податкова служба України [269] та Державна митна служба України [268] були ліквідовані шляхом їх реорганізації в єдиний центральний орган виконавчої влади – Міністерство доходів і зборів України. Відповідно до Положення «Про Міністерство доходів і зборів України», що було затверджено Указом Президента України від 18 березня 2013 року № 141/2013 (втратило чинність внаслідок прийняття Указу Президента України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України» від 20 червня 2019 року № 419/2019 [215]), Міністерство доходів і зборів України стало правонаступником Державної податкової служби України та Державної митної служби України, що реорганізуються [258]. Окрім цього, відповідно до Указу Президента України «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів

виконавчої влади» від 24 грудня 2012 року № 726 було розпочато заходи щодо реорганізації Державної податкової служби та Державної митної служби [222].

Проіснувавши майже рік, Міністерство доходів і зборів України було ліквідовано внаслідок прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про ліквідацію Міністерства доходів і зборів» від 1 березня 2014 року № 67, відповідно до якої також припинялися зазначені вище заходи з реорганізації Державної податкової служби та Державної митної служби, а їх діяльність підлягала відновленню [255]. Однак і даний нормативно-правовий акт було визнано таким, що втратив чинність внаслідок прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення Державної фіскальної служби» від 21 травня 2014 року № 160 [277]. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 року № 236 було затверджено Положення «Про державну фіскальну службу України», зокрема визначено, що Державна фіскальна служба України є центральним органом виконавчої влади, який відповідає за реалізацію державної політики в сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [221]. Як відмічали в ці часи засоби масової інформації, з часом до нових керівників прийшло розуміння, що розділяти відомство тепер буде не надто доцільно. Адже коли відбулося об'єднання служб, воно супроводжувалося й істотним скороченням персоналу – приблизно на 15%. Тепер, якщо податкову та митницю знову розділити, потрібно «відмотувати» усе назад, набирати штат тощо. Окрім того, чимало підприємців казали, що вже почали звикати до єдиної структури й насправді це часто спрощувало вирішення робочих питань [368].

Але і вищенаведені заходи не стали остаточним кроком на шляху реформування даного суб'єкта протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Так, Постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної

служби України» від 18 грудня 2018 року № 1200 Державну фіскальну службу України було реорганізовано шляхом її розподілу на Державну податкову службу України та Державну митну службу України. При цьому зазначено, що Державна фіскальна служба продовжує здійснювати повноваження та виконувати функції в сфері реалізації державної податкової політики, державної політики в сфері державної митної справи, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики в сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску до завершення здійснення заходів з утворення Державної податкової служби, Державної митної служби та центрального органу виконавчої влади, на який покладається обов'язок забезпечення запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, об'єктом яких є фінансові інтереси держави та/або місцевого самоврядування, що віднесені до його підслідності відповідно до Кримінального процесуального кодексу України [276].

Тобто фактично на сьогодні функціонують Державна фіскальна служба України, Державна митна служба України та Державна податкова служба України. При цьому доволі цікаво відмітити той факт, що, не дивлячись на те, що декілька з перших сторінок Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року [195] присвячено позиціям щодо заміни назви відповідних суб'єктів на так би мовити більш актуальні, в його положеннях і досі зустрічається використання категорії «органи доходів і зборів». Особливо дивним цей факт виглядає з огляду на те, що з метою приведення у відповідність понятійного апарату в законодавстві України для системи центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну митну та державну податкову політику, які направлено на розмежування функцій Державної митної служби України та Державної податкової служби України [204], було прийнято Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України у зв'язку з проведенням

адміністративної реформи» від 14 січня 2020 року, внаслідок чого відповідні зміни було внесено до більш, ніж сотні нормативно-правових актів, окрім власне Податкового кодексу України [216].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Питання Державної податкової служби» від 15 травня 2019 року № 395 було створено комісію з реорганізації Державної фіскальної служби та затверджено її голову, на якого було тимчасово покладено виконання обов'язків Голови Державної фіскальної служби [193]. Однак і на сьогодні залишається ряд нормативно-правових актів, положення яких спрямовані на врегулювання правого статусу Міністерства доходів і зборів України. Так, наприклад, мова може йти про Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення комісії з реорганізації Міністерства доходів і зборів» від 9 липня 2014 року № 360-р [278], а також Постанову Кабінету Міністрів України «Про утворення територіальних органів Міністерства доходів і зборів» від 20 березня 2013 року № 229 [280]. Проте, на сьогодні можна спостерігати чергові кроки, спрямовані на «покращення» функціонування Державної податкової служби України та Державної митної служби України.

Так, відповідно до Указу Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» від 8 листопада 2019 року № 837/2019 Кабінету Міністрів України доручалось до 30 вересня 2020 року забезпечити функціонування Державної податкової служби України та Державної митної служби України в форматі єдиних юридичних осіб [261]. Задля виконання вищенаведеного нормативно-правового акта було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання територіальних органів Державної податкової служби» від 30 вересня 2010 року № 893, відповідно до якої територіальні органи Державної податкової служби було ліквідовано як юридичних осіб публічного права [83]. Так само відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання територіальних органів Державної митної служби» від 30 вересня 2020 року № 895 як

юридичних осіб публічного права було ліквідовано територіальні органи Державної митної служби України [82].

Як з цього приводу відмітив власне Кабінет Міністрів України, концепція єдиної юридичної особи для Державної податкової служби та Державної митної служби є позитивною загальноприйнятою європейською практикою, яка реалізується в Україні відповідно до раніше прийнятих законів, а також на виконання домовленостей з МВФ. При цьому в якості позитивних аспектів таких кроків наводиться те, що за моделлю єдиної юридичної особи має відбутися: посилення інституційної спроможності Державної податкової служби та Державної митної служби; відновлення управлінської вертикалі, яка була втрачена під час функціонування Державної фіскальної служби; оптимізація адміністративних, кадрових й інших ресурсів для посилення безпекової функції держави, а саме: вдосконалення системи аналізу ризиків, розробка нових ІТ-рішень; оновлення кадрового потенціалу через впровадження програми оцінки персоналу з кваліфікації та благонадійності; створення єдиного підходу до системи добору кадрів, системи стратегічного управління, інформаційної політики, формування ефективної комунікації у сфері боротьби з корупцією [336].

Не піддаючи під сумнів ефективність здійснених Кабінетом Міністрів України кроків, зауважимо, що, на нашу думку, необхідним є комплексний підхід до вдосконалення правового статусу вказаного суб'єкта протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Зокрема, по-перше, мова йде про необхідність скасування вже застарілих нормативно-правових актів, на основі положень яких здійснюється нормативна регламентація даної сфери суспільних відносин. По-друге, перед тим, як розпочати реформування новостворених центральних органів виконавчої влади, вважаємо, було необхідно завершити ліквідування Державної фіскальної служби України, щоб внести певну ясність у дані суспільні відносини. Наприкінці, по-третє, необхідно завершити (а відповідно до деяких позицій лише розпочати)

реформування суміжних суспільних відносин, пов'язаних з функціонуванням такого провідного суб'єкта протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності як податкова міліція.

Так, відповідно до Указу Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» від 8 листопада 2019 року № 837/2019 Кабінету Міністрів України до 31 березня 2020 року доручалося забезпечення створення в установленому порядку та початку діяльності нового органу із запобігання та протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки та фінансів, що консолідує відповідні функції податкової міліції, інших правоохоронних органів [261]. Перебуваючи у Брюсселі у липні 2020 року, Прем'єр-міністр України зазначив, що Уряд ліквідує Державну фіскальну службу до кінця року, оскільки це є умовою для другого траншу макрофінансової допомоги для України [107]. Але особи, відповідальні за ліквідацію Державної фіскальної служби України, вже наприкінці вересня 2020 року заявили, що ліквідація даного центрального органу виконавчої влади до кінця року не відбудеться, проте є всі можливості ліквідувати податкову міліцію [85]. На сьогодні правовий статус податкової міліції визначено в Розділі XVIII-2 «Податкова міліція» Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року, відповідно до ст. 348 якого завданнями податкової міліції є: запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у сфері оподаткування та бюджетній сфері, їх розкриття, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення; розшук осіб, які переховуються від слідства та суду за кримінальні та інші правопорушення у сфері оподаткування та бюджетній сфері; забезпечення безпеки діяльності працівників контролюючих органів, захисту їх від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків [195].

Щонайменше останні п'ять років вищенаведені завдання намагаються покласти на Службу фінансових розслідувань, Національне бюро фінансової безпеки, Бюро фінансових розслідувань – все це назви державних органів, які

спробують створити шляхом ліквідації податкової міліції. Так, заяви влади про реформування податкової міліції лунають уже принаймні п'ять років, але цей орган сьогодні продовжує працювати та фінансуватися з бюджету. Спочатку йшла мова про те, що старий каральний орган замінять фінансовою поліцією. Пізніше Міністерство фінансів України почало просувати ідею створення Служби фінансових розслідувань. 3 вересня 2020 року депутати зробили чергову спробу створення наступника податкової міліції. Цього разу його назва – Бюро економічної безпеки [140]. Так, наразі правоохоронну функцію в сфері економічних порушень бізнесу виконують податкова міліція, Служба безпеки України та Національна поліція України. За даними офіційної статистики Офісу Генерального прокурора у 2019 році було зареєстровано 1287 кримінальних проваджень за ухилення від сплати податків. Водночас на стадії досудового розслідування у цьому році було закрито 262 кримінальні провадження, з яких 259 – за відсутності складу/події кримінального правопорушення. Результатами судового розгляду відповідних справ за визначений період у Єдиному державному реєстрі судових рішень наявні всього 18 вироків, а саме: 10 обвинувальних вироків, із яких 3 – на підставі угод про визнання винуватості та 8 виправдувальних вироків. Фахівці відмічають той факт, що така статистика свідчить про недостатньо ефективну роботу в першу чергу податкової міліції у розслідуванні економічних злочинів, необхідність позбавити правоохоронні органи від невластивих їм функцій та відокремити правоохоронну функцію від сервісної функції податкової. Створення єдиного державного органу, відповідального за боротьбу з економічними злочинами, та уникнення дублювання відповідних функцій у різних правоохоронних органах – це також одна з вимог Меморандумів про економічну та фінансову політику 2017 та 2018 років [201].

У Верховній Раді України було зареєстровано проект Закону України «Про Бюро економічної безпеки» від 19 лютого 2020 року № 3087, відповідно до ст. 1 якого Бюро економічної безпеки – це центральний орган

виконавчої влади, що утворюється Кабінетом Міністрів України та здійснює діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності [214]. Автори даного законопроекту вказують на те, що його метою є розділення сервісної та правоохоронної функцій податкової служби, ліквідація податкової міліції, оптимізація структури та чисельності органів, які ведуть боротьбу зі злочинами у сфері фінансів, усунення дублювання їх функцій та створення Бюро економічної безпеки. Законопроект визначає законодавче підґрунтя для створення незалежного державного органу, який повинен виконувати функції аналітичної оцінки, запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття злочинів у сфері формування та використання фінансових ресурсів держави, економічної безпеки [201]. Як свідчить аналіз висновку до вказаного законопроекту, підготовленого Головним науково-експертним управлінням апарату Верховної Ради України від 24 квітня 2020 року, він містить доволі багато дискусійних моментів, а також зауважень щодо його змісту, внаслідок чого є таким, що потребує доопрацювання [47].

У цей же час у Верховній Раді України було зареєстровано альтернативний проект Закону України «Про Бюро економічної безпеки» від 6 березня 2020 року № 3087-1, яким правовий статус Бюро економічної безпеки визначається в кардинально інший спосіб. Зокрема, відповідно до ст. 1 законопроекту Бюро економічної безпеки – це державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує економічну безпеку держави в сфері публічних фінансів. Бюро економічної безпеки утворюється відповідно до Закону, є підзвітним Президенту України та Верховній Раді України [213]. Як зазначали автори законопроекту, Бюро економічної безпеки створюється як новий орган, наділений виключною компетенцією боротьби з економічними злочинами. Його створення відбуватиметься незалежно від перебігу процедур ліквідації податкової міліції, але супроводжуватиметься частковим обмеженням компетенцій

Національної поліції Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки України в питаннях боротьби зі злочинами у сфері економіки. А тому прийняття законопроекту дозволить скоротити чисельність правоохоронних органів, що здійснюють боротьбу зі злочинами в сфері економіки. При цьому основною відмінністю вищенаведеного законопроекту від законопроекту «Про Бюро економічної безпеки» № 3087 є створення принципово іншого органу, діяльність якого базується на основі ІЛР моделі, аналітичних дослідженнях та має бути направлена на усунення причин та умов формування кримінальних схем у сфері публічних фінансів, а також забезпечення такого органу необхідними кадрами, підготовка яких має проводитись за спеціальними програмами, розробленими з урахуванням європейського досвіду, у спеціальному Тренінговому центрі [202]. Як цілком слушно було відмічено з приводу наведеного у своєму висновку до вказаного законопроекту Головним науково-експертним управлінням апарату Верховної Ради України від 24 квітня 2020 року, положення проекту щодо встановлення повноважень Президента України та Верховної Ради України мають ознаки неконституційності, оскільки відповідні повноваження не передбачені нормами Конституції України. Даний документ містить і ряд інших доволі суттєвих зауважень до законопроекту, внаслідок чого його було рекомендовано повернути на доопрацювання [48].

Наступною спробою вдосконалити національне законодавство, що регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, стала реєстрація в Верховній Раді України проекту Закону України від 2 липня 2020 року № 3087-д (доопрацьований законопроект № 3087 [214]). Відповідно до ст. 1 законопроекту Бюро економічної безпеки України є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності. Серед основних завдань Бюро економічної безпеки України було визначено:

- 1) запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття

кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності; 2) участь у забезпеченні економічної безпеки держави шляхом комплексної протидії кримінальним правопорушенням, які несуть суттєвий негативний вплив на національну економіку, сприяють її тінізації, витоку капіталу та іншим негативним явищам, які уповільнюють темпи економічного зростання та загрожують національним інтересам у сфері економіки; 3) збирання та аналіз інформації щодо економічної злочинності, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому [212].

Однією з основних цілей і завдань вказаного законопроекту є ліквідація податкової міліції, оптимізація структури та чисельності органів, які ведуть боротьбу зі злочинами в сфері економіки, усунення дублювання їх функцій і створення Бюро економічних безпеки України з метою запобігання, попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до їх підслідності. При цьому законопроектом передбачається внесення змін до більш, ніж 40 нормативно-правових актів національного законодавства, положення яких так чи інакше здійснюють регламентацію протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності [203]. Так само як і розглянуті вище законопроекти, даний відповідно до висновку Головного науково-експертного управління апарату Верховної ради України містить багато суперечливих положень, в результаті чого рекомендований на доопрацювання [49]. Разом із тим, значна кількість таких зауважень була врахована й на сьогодні законопроект прийнято в першому читанні, що може бути розцінено як значний крок в напрямку вдосконалення національного законодавства, що регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Отже, як свідчить аналіз вищенаведених положень, вже протягом декількох років національне законодавство, що регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, зазнає активних змін, що негативно впливає на стабільність даних суспільних відносин. У першу

чергу, це пов'язано зі змінами в регламентації правового статусу основних суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. При цьому правовий статус окремих з таких суб'єктів на сьогодні дійсно потребує значного оновлення й реформування, що має відбутися в межах вдосконалення національного законодавства, що регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Серед основних напрямків вдосконалення національного законодавства, положення якого регламентують протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, слід визнати наступні:

- перегляд Кабінетом Міністрів України, в тому числі скасування застарілих підзаконних нормативно-правових актів, що визначають окремі аспекти нормативної регламентації правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності;

- уніфікацію законодавчих положень щодо використання категоріально-понятійного апарату в частині протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності;

- прийняття нормативно-правових актів, дія яких спрямована на завершення реформування суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, зокрема в частині: остаточної ліквідації податкової міліції; внаслідок цього приведення у відповідність з даними кроками законодавства, що визначає правовий статус Державної податкової служби України та Державної митної служби України; а також шляхом прийняття спеціального закону України створення спеціально уповноваженого суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності – Бюро економічних розслідувань.

3.3. Удосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності

В якості одного з провідних напрямків підвищення ефективності діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарювання є об'єднання їх зусиль, внаслідок чого буде залучено всі доступні їм можливості задля досягнення спільної мети їх функціонування. У науково-правових колах таке об'єднання зусиль компетентних суб'єктів прийнято позначати як відносини їх взаємодії. Зокрема, цілком слушною здається позиція з приводу того, що значення взаємодії, як форми організації взаємозв'язку та взаємної підтримки, полягає в тому, що відповідні суб'єкти у взаємодії один з одним досягають значно більших результатів у менші строки із найменшими витратами сил [55, с. 58; 156, с. 264; 290, с. 376]. У межах здійснення взаємодії між компетентними суб'єктами виникає необхідність із координації їх зусиль, оскільки саме в рамках її належної реалізації у найбільш ефективній спосіб здійснюється власне взаємодія. Тобто дані категорії є взаємопов'язаними. Більш того, значення координації відповідної діяльності у науково-правових колах визначають у дещо схожий спосіб.

Зокрема, зазначають, що необхідність забезпечення координованої діяльності й оптимальної взаємодії правоохоронних органів розглядається сьогодні як невід'ємна складова ефективного й якісного виконання покладених на них функцій і завдань щодо протидії правопорушенням [343, с. 125]. При цьому значення координації дій правоохоронних органів полягає в тому, що вона дозволяє об'єднати їхні зусилля та на цій основі досягти більших результатів з меншими витратами часу й сил [74, с. 96; 342, с. 53]. Наведене свідчить, що в межах здійснення взаємодії та координації може бути значно підвищено ефективність функціонування компетентних суб'єктів із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. З

огляду на що визначимо сутність та значення такої взаємодії та координації в межах реалізації зазначеного напрямку діяльності, а також з'ясуємо можливі напрямки вдосконалення даної сфери суспільних відносин.

Як зауважує П.М. Каркач, термін «координація» за своїм змістом близький до терміна «взаємодія» і визначає взаємний зв'язок, взаємну підтримку. При цьому, наголошує науковець, деякі вчені-правознавці взагалі вважають, що взаємодія – більш широке поняття, ніж «координація», й охоплює всі форми зв'язків між органами [109, с. 282]. На думку інших учених, категорії «взаємодія» та «координація» є тотожними. Висловлюються й позиції відносно того, що координація є більш широким поняттям, аніж взаємодія [151, с. 180]. На нашу думку, жодна з наведених позицій не може вважатися істиною, оскільки категорії «взаємодія» та «координація» хоч і є доволі взаємопов'язаним, однак не позначають однакові явища й процеси, а скоріш здійснюють характеристику досліджуваної діяльності із різних аспектів. При цьому про відмінність наведених категорій свідчить хоча б їх семантичний аналіз.

Так, із точки зору семантики, сутність слова «взаємодія» розкривається як: взаємний зв'язок між предметами в дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь; взаємний вплив тіл чи частинок, який зумовлює зміну стану їхнього руху. Також, як зауважує авторський колектив великого тлумачного словника сучасної української мови, слово «взаємодія» походить від дії за значенням «взаємодіяти» – перебуваючи у зв'язку, взаємно проявляти дію або погоджено взаємно діяти, бути у взаємодії [43, с. 125]. Як цілком слушно зауважують у цьому контексті, взаємодія приманна всім системам як природним, так і штучним, зокрема різного роду соціальним механізмам. У соціальних системах взаємодія в певному сенсі відрізняється від взаємодії, що відбувається в природних системах. Справа в тому, що соціальну взаємодію можна охарактеризувати такими поняттями як «узгодженість», «погодженість», у той час як природній взаємодії більш властиві взаємообумовленість та взаємоперехід [103, с. 97; 104, с. 183]. Із чого слідує,

що, вказуючи на те, що певні суб'єкти перебувають у взаємодії або ж здійснюють взаємодію, ми маємо на увазі їх стан у конкретний проміжок часу.

У свою чергу, як свідчить етимологія слова «координація», воно своїми коріннями походить з латинської мови від «*coordinatio*», де префікс «*co*» означав спільність, сумісність, а «*ordinatio*» – впорядкування [362, с. 345]. Семантичний аналіз слова «координація» свідчить про те, що ним у сучасній українській мові прийнято позначати: погодження, зведення до відповідності, установлення взаємозв'язку, контакту в діяльності людей, між діями, поняттями тощо; узгодженість рухів, дій, тощо [43, с. 572]. У державному управлінні координація є однією з основних управлінських функцій, зміст якої полягає в забезпеченні впорядкування взаємозв'язків і взаємодій між учасниками державного управління з метою узгодження дій та об'єднання зусиль на вирішення загальних завдань [362, с. 345]. Із чого слідує, що взаємодією слід позначати стан відповідних суб'єктів, що полягає в реалізації ними спільних, погоджених за місцем і часом заходів, спрямованих на досягнення наперед наміченої мети, чого прагнуть такі суб'єкти. У свою чергу, координацією слід позначати діяльність третьої сторони, яка як раз таки і спрямована на погодження дій суб'єктів взаємодії шляхом найбільш ефективного використання ними доступних сил і засобів. У цьому контексті слушною здається позиція тих учених-правознавців, які вважають, що розмежування категорій «координація» та «взаємодія» засновано на тому, що координація – це управлінська діяльність із забезпечення взаємодії, а взаємодія – це сама діяльність, узгоджена в результаті координації за метою, місцем, часом застосування сил і засобів для досягнення поставлених завдань. Іншими словами: взаємодія – процес, а координація – організація цього процесу [17, с. 136; 98; с. 12; 343, с. 127].

Більш глибокому розумінню сутності наведених категорій по відношенню їх застосування до функціонування суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності має сприяти висвітлення

окремих напрямків їх реалізації. Так, як свідчить аналіз положень чинного національного законодавства, на основі яких здійснюється правова регламентація правового статусу провідних суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, окреме місце в них присвячено саме питанням їх взаємодії та координації. Наприклад, відповідно до ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року запобігання та протидія ґрунтуються на принципах, зокрема: координованості взаємодії учасників системи запобігання та протидії; співробітництва та взаємодії у сфері запобігання та протидії з іноземними державами, їх компетентними органами, міжнародними, міжурядовими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у зазначеній сфері. При цьому в п. 4 ч. 1 ст. 25 вищенаведеного нормативно-правового акта вказано, що завданням спеціально уповноваженого органу є налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну з державними органами, Національним банком України, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії [224].

Як вказано в ст. 4-1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року, інтегрована автоматизована система державного нагляду (контролю) створюється з метою забезпечення суб'єктів господарювання й органів державної влади, органів місцевого самоврядування інформацією про заходи державного нагляду (контролю). При цьому під час створення інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю) забезпечуються її сумісність і взаємодія з іншими інформаційними системами та мережами, що складають інформаційний ресурс держави [267].

Також напрямки взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності вказані в ряді підзаконних нормативно-правових

актів, положення яких регламентують їх правовий статус. Наприклад, відповідно до Положення «Про Міністерство внутрішніх справ України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 876, основним завданням Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України) є: здійснення інформаційної взаємодії з іншими державними органами, правоохоронними органами іноземних держав і міжнародними організаціями; взаємодія в межах повноважень, передбачених законом, з органами державної влади з питань соціального захисту та пенсійного забезпечення працівників МВС, військовослужбовців Національної гвардії та членів їх сімей, а також працівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр. При цьому МВС України в процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами та службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими й іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками й організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також з підприємствами, установами та організаціями [235].

Аналіз Положення «Про Національну поліцію», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, свідчить про те, що серед основних завдань Національної поліції України є: організація взаємодії між правоохоронними та іншими державними органами України з Інтерполом, Європолом, а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу; організація взаємодії з міжнародними організаціями з питань миротворчої діяльності; взаємодія з органами державної влади з питань соціального захисту та пенсійного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції та членів їх сімей [236].

Як слідує з аналізу Положення «Про Державну податкову службу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227, до повноважень Державної податкової служби України належить: організація взаємодії й обмін інформацією з державними органами інших держав згідно із законодавством, міжнародними договорами України, здійснює міжнародне співробітництво у податковій сфері; забезпечення взаємодії інформаційних систем Державної податкової служби України та Державної митної служби України в режимі реального часу; координація діяльності територіальних органів Державної податкової служби України та організація їх взаємодії з державними органами й органами місцевого самоврядування. При цьому Державна податкова служба України під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами, організаціями [231].

Відповідно до Положення «Про Державну аудиторську службу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 43, Державна аудиторська служба України під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями [230].

Аналіз Положення «Про Державну службу фінансового моніторингу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України, свідчить про те, що на Державну службу фінансового моніторингу України покладено виконання завдання з налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну з державними органами, Національним банком, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Задля виконання покладених на неї завдань Державна служба фінансового моніторингу України: забезпечує взаємодію із засобами масової інформації та громадськістю; забезпечує взаємодію Державної служби фінансового моніторингу України із структурним підрозділом Міністерства фінансів України, визначеним Міністром фінансів відповідальним за взаємодію із Державною службою фінансового моніторингу України. При цьому під час виконання покладених на Державну службу фінансового моніторингу України завдань вона взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями [234].

Згідно з приписами Положення «Про Державну митну службу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227, Державна митна служба України здійснює наступні повноваження: взаємодіє з гарантами; організовує міжвідомчу взаємодію з органами державної влади; взаємодіє в межах повноважень, визначених законом, з іншими органами, що провадять таку діяльність;

вживає в межах повноважень, визначених законом, заходів до відшкодування завданих державі збитків; взаємодіє з митними адміністраціями та іншими уповноваженими органами іноземних держав з питань проведення перевірки автентичності документів, які надавалися для підтвердження заявленої митної вартості, класифікації та країни походження товарів; взаємодіє та здійснює обмін інформацією з державними органами, митними та іншими органами іноземних держав, міжнародними організаціями згідно із законодавством; забезпечує взаємодію інформаційних систем Державної митної служби України та Державної податкової служби України у режимі реального часу в установленому порядку; організовує, координує і контролює діяльність територіальних органів Державної митної служби України, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління; організовує їх взаємодію з державними органами та органами місцевого самоврядування; у взаємодії з іноземними органами та державними органами України, що мають право провадити оперативно-розшукову діяльність, проводить спеціальні заходи, у тому числі контрольовані поставки щодо виявлення, попередження, припинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також заходи з переміщення товарів під негласним контролем. Державна митна служба України під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими органами виконавчої влади, консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій та об'єднань, а також підприємствами, установами та організаціями, всеукраїнськими об'єднаннями профспілок і всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців, зокрема шляхом обміну електронними документами у визначеному законодавством порядку [231].

Отже, аналіз положень наведених нормативно-правових актів свідчить про те, що в межах виконання своїх законодавчо визначених завдань, кожен з

зазначених суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності вступає у відносини із взаємодії та координації як з іншими суб'єктами, так і з суб'єктами, що входять до його власної структури. У цьому контексті вважаємо за необхідне навести позицію О.С. Зяць, висловлену науковцем в монографічному дослідженні «Протидія адміністративним правопорушенням у фінансовій сфері». На думку вченої, слід констатувати, що закріплення за відповідними органами влади того, що вони мають право взаємодіяти з іншими суб'єктами, як представниками влади, так і громадськості, не сприяє налагодженню надійного та ефективного механізму співпраці з питань протидії правопорушенням у відповідній сфері, адже таке закріплення здійснено в загальний спосіб, без будь-якої конкретизації [104, с. 192].

Із цього приводу зауважимо, що з одного боку в положеннях вищенаведених нормативно-правових актів дійсно відсутня будь-яка конкретика, зокрема напрямки та способи взаємодії й координації зусиль суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Однак, це і не може бути передбачено, оскільки напрямків взаємодії та координації діяльності суб'єктів протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності на сьогодні можна назвати доволі значну кількість, детальний аналіз яких передбачав би необхідність проведення комплексного наукового дослідження. Так, в якості прикладу, можна навести наступні законодавчі акти, положення яких регламентують той чи інший напрямок взаємодії та координації діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності:

– Міністерства фінансів України від 29 грудня 2011 року № 1789, яким затверджено Порядок взаємодії Міністерства фінансів України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України [239];

– Наказ Міністерства фінансів України від 5 жовтня 2020 року № 597, яким затверджено Порядок надання Державною службою фінансового моніторингу України Національному банку України інформації для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [244];

– спільний Наказ Міністерства фінансів України та Міністерства цифрової трансформації України від 1 вересня 2020 року № 541/127, яким затверджено Порядок обміну інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України та Міністерством цифрової трансформації України для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [246];

– Наказ Міністерства фінансів України від 11 лютого 2019 року № 60, яким затверджено Порядок інформаційної взаємодії Державної фіскальної служби України, її територіальних органів, Державної казначейської служби України, її територіальних органів, місцевих фінансових органів у процесі повернення платникам податків помилково та/або надміру сплачених сум грошових зобов'язань та пені [243];

– Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 7 липня 2017 року № 575, яким затверджено Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [227];

– Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 листопада 2016 року № 1250, яким затверджено Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх

справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України [238].

Отже, як свідчить аналіз наведених підзаконних нормативно-правових актів, їх положення детально регламентують окремі з напрямків взаємодії та координації суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Разом із тим, мова в них йде або про окремо взятий напрямок взаємодії та координації вказаних суб'єктів, як то, наприклад, інформаційна взаємодія, або ж про міжвідомчу взаємодію, наприклад, ту, що здійснюється між органами, чия діяльність спрямовується та координується Міністерством внутрішніх справ України. Нормативно-правового акта, положення якого в комплексний спосіб визначали б правові засади взаємодії та координації суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності на сьогодні не існує, що без сумніву вкрай негативно впливає на ефективність їх функціонування. Однак, слід відмітити, що спроби, спрямовані на врегулювання даної ситуації, все ж таки були.

Так, у Верховній Раді України свого часу було зареєстровано проект Закону України «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями» від 8 серпня 2014 року № 4449а [266]. Як наголошували самі автори вказаного законопроекту, аналіз законодавства та практики свідчить, що функції з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності невиправдано розпоршені по різних відомствах і часто дублюються [205]. Вищенаведений законопроект містив у своєму складі Розділ V «Взаємодія центрального органу виконавчої влади у сфері охорони економічної безпеки держави з іншими державними органами». Відповідно до ст. 21 законопроекту державні органи, які беруть участь у здійсненні запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями, зобов'язані сприяти центральному органу виконавчої влади в сфері охорони економічної безпеки держави у виконанні покладених на нього завдань. Умови та порядок обміну інформацією між центральним органом виконавчої влади в сфері

охорони економічної безпеки держави та відповідними державними органами встановлюються їх спільними актами [266]. Такі положення могли б послужити правовою основою визначення комплексних нормативних засад взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності із подальшою їх деталізацією на підзаконному нормативно-правовому рівні.

Слід відмітити, що в той час в якості провідного суб'єкта, відповідального за здійснення координації інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, пропонувалося визнати податкову міліцію України. Зокрема, зазначалося, що податкова міліція, на базі якої пропонується утворити центральний орган виконавчої влади, що створений для охорони економічної безпеки держави, є найбільш підготовленим підрозділом, який може працювати за такою моделлю відновлення порушених прав. Адже саме податкова міліція першою почала працювати за новими підходами, запровадженими для злочинів у сфері оподаткування, коли особа, що повністю відшкодувала завдані нею збитки (тобто відновила порушене нею право держави), і сплатила нараховані штрафні санкції (тобто була притягнута до фінансової відповідальності), звільняється від інших видів покарання [205].

На сьогодні ж на зміну податкової міліції, як вже було зазначено раніше, повинно прийти Бюро економічних розслідувань, яке, вважаємо, і має стати головним суб'єктом, відповідальним за здійснення координації діяльності інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, зокрема під час їх взаємодії. До речі ст. 7 проекту Закону України «Про Бюро економічної безпеки» від 2 липня 2020 року № 3087-д, який, на нашу думку, має бути прийнятий найближчим часом, доволі детально регламентує окремі з аспектів взаємодії Бюро економічної безпеки з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами та іншими особами [212]. Разом із тим, з метою вдосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії

правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні вважаємо за необхідне ч. 1 ст. 4 (Завдання Бюро економічної безпеки України) доповнити пунктом 4 наступного змісту: «4) координація діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності під час їх взаємодії».

Отже, як свідчить аналіз вищенаведених положень, суб'єкти протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності можуть вступати у відносини із взаємодії та координації за багатьма напрямками задля підвищення ефективності свого функціонування в окресленій сфері. Під взаємодією суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності слід розуміти регламентовану правовими приписами спільну, погоджену за часом і місцем діяльність таких суб'єктів, що полягає у використанні ними обопільних можливостей задля здійснення більш ефективної протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Тоді як під координацією діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності слід розуміти регламентовану правовими приписами діяльність компетентних суб'єктів, спрямовану на погодження та визначення найбільш ефективних напрямків функціонування суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності під час їх взаємодії. Як бачимо, взаємодія та координація між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності мають взаємообумовлюючий характер, оскільки не можуть бути здійснені одна без одної. Чинне національне законодавство доволі поверхнево та фрагментарно здійснює нормативну регламентацію взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що може бути розцінено як один з основних недоліків функціонування даної сфери суспільних відносин. Вирішенню даної ситуації, зокрема вдосконаленню взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, має сприяти прийняття єдиного нормативно-правового акта, положення якого у комплексі регламентували б напрямки взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської

діяльності. Таким нормативно-правовим актом має стати постанова Кабінету Міністрів України, основою для прийняття якої могли б слугувати положення Закону України «Про Бюро економічної безпеки», які, окрім іншого, передбачали б і головний державний орган, відповідальний за координацію діяльності всіх інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – Бюро економічної безпеки.

Висновки до Розділу 3

Відмічено, що аналіз досвіду США з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності свідчить про те, що ефективності даного напрямку функціонування правоохоронних органів сприяє декілька аспектів. По-перше, в даній країні функціонує система суб'єктів, спеціально створених задля протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. По-друге, приділяється значна увага взаємодії правоохоронних органів держави з метою об'єднання спільних зусиль протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. При цьому взаємодія відбувається і з недержавними суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Наприкінці, по-третє, в даній країні значна увага відведена питанню інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарювання, що знаходить свій прояв у функціонуванні численної кількості інформаційно-телекомунікаційних систем. Наведене свідчить, що США є однією з провідних країн світу, яка досягла значних успіхів у напрямку протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. З огляду на що, в представленому науковому дослідженні найбільша увага приділена досвіду саме даної країни. Разом із тим, корисним буде проведення хоча б стислого аналізу досвіду протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності й інших країн світу.

Узагальнено, що в провідних країнах світу задля належної й ефективної реалізації вказаного напрямку діяльності держави створено спеціально

уповноважені суб'єкти. У більшості випадків такі суб'єкти функціонують у складі відповідних центральних органів виконавчої влади. Створення подібних суб'єктів із чітким закріпленням їх повноважень на рівні окремого закону було б корисним і для нашої держави. При цьому в ряді країн є спеціальні органи, основним завданням яких є координація діяльності інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Особлива увага приділяється питанню взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що має місце як між державними органами, так і державним і приватним секторами. Зокрема, значному підвищенню ефективності протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності сприяє налагодження взаємовигідних відносин між державою та приватними фінансовими установами. Також заслуговує на увагу досвід стосовно наявності в провідних країнах світу численних інформаційно-телекомунікаційних систем, у межах функціонування яких здійснюється інформаційно-аналітичне забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що було б корисно запровадити й в Україні.

Акцентовано увагу, що однією з визначальних умов ефективної протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є належна нормативно-правова регламентація даної сфери суспільних відносин, що залежить від того, наскільки якісним, зокрема повним і погодженим між собою, є чинне національне законодавство. Як продемонстрував аналіз досвіду протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності провідних зарубіжних країн, наша держава знаходиться лише на шляху становлення даної інституції, про що, окрім іншого, свідчить і наявність значної кількості недоліків її нормативної регламентації. Все це обумовлює необхідність вироблення дієвих пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства, яке регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Відмічено, що вже протягом декількох років національне законодавство, що регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, зазнає активних змін, що негативно впливає на стабільність даних суспільних відносин. У першу чергу, це пов'язано зі змінами в регламентації правового статусу основних суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. При цьому правовий статус окремих з таких суб'єктів на сьогодні дійсно потребує значного оновлення й реформування, що має відбутися в межах вдосконалення національного законодавства, що регламентує протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Серед основних напрямків вдосконалення національного законодавства, положення якого регламентують протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності названо наступні: а) перегляд Кабінетом Міністрів України, в тому числі скасування застарілих підзаконних нормативно-правових актів, що визначають окремі аспекти нормативної регламентації правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; б) уніфікацію законодавчих положень щодо використання категоріально-понятійного апарату в частині протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; в) прийняття нормативно-правових актів, дія яких спрямована на завершення реформування суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, зокрема в частині: остаточної ліквідації податкової міліції; внаслідок цього приведення у відповідність з даними кроками законодавства, що визначає правовий статус Державної податкової служби України та Державної митної служби України; а також шляхом прийняття спеціального закону України створення спеціально уповноваженого суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності – Бюро економічних розслідувань.

Зауважено, що з одного боку в положеннях ряду нормативно-правових актів дійсно відсутня будь-яка конкретика, зокрема напрямки та способи

взаємодії й координації зусиль суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Однак, це і не може бути передбачено, оскільки напрямків взаємодії та координації діяльності суб'єктів протидії правопорушенням в сфері господарської діяльності на сьогодні можна назвати доволі значну кількість, детальний аналіз яких передбачав би необхідність проведення комплексного наукового дослідження.

На сьогодні ж на зміну податкової міліції, як вже було зазначено раніше, повинно прийти Бюро економічних розслідувань, яке, вважаємо, і має стати головним суб'єктом, відповідальним за здійснення координації діяльності інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, зокрема під час їх взаємодії. До речі ст. 7 проекту Закону України «Про Бюро економічної безпеки» від 2 липня 2020 року № 3087-д, який, на нашу думку, має бути прийнятий найближчим часом, доволі детально регламентує окремі з аспектів взаємодії Бюро економічної безпеки з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами та іншими особами [211]. Разом із тим, з метою вдосконалення взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні вважаємо за необхідне ч. 1 ст. 4 (Завдання Бюро економічної безпеки України) доповнити пунктом 4 наступного змісту: «4) координація діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності під час їх взаємодії».

Констатовано, що суб'єкти протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності можуть вступати у відносини із взаємодії та координації за багатьма напрямками задля підвищення ефективності свого функціонування в окресленій сфері.

Під взаємодією суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності запропоновано розуміти регламентовану правовими приписами спільну, погоджену за часом і місцем діяльність таких суб'єктів, що полягає у використанні ними обопільних можливостей задля здійснення більш ефективної протидії правопорушенням у сфері господарської

діяльності. Тоді як під координацією діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності слід розуміти регламентовану правовими приписами діяльність компетентних суб'єктів, спрямовану на погодження та визначення найбільш ефективних напрямків функціонування суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності під час їх взаємодії.

Акцентовано увагу, що взаємодія та координація між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності мають взаємообумовлюючий характер, оскільки не можуть бути здійснені одна без одної. Чинне національне законодавство доволі поверхнево та фрагментарно здійснює нормативну регламентацію взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що може бути розцінено як один з основних недоліків функціонування даної сфери суспільних відносин. Вирішенню даної ситуації, зокрема вдосконаленню взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, має сприяти прийняття єдиного нормативно-правового акта, положення якого у комплексі регламентували б напрямки взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Таким нормативно-правовим актом має стати постанова Кабінету Міністрів України, основою для прийняття якої могли б слугувати положення Закону України «Про Бюро економічної безпеки», які, окрім іншого, передбачали б і головний державний орган, відповідальний за координацію діяльності всіх інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – Бюро економічної безпеки.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та розкритті особливостей адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, а також опрацюванні напрямків її вдосконалення з урахуванням позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, основними з яких є такі:

1. Аргументовано, що правопорушення у сфері господарської діяльності – це протиправна діяльність відповідного суб'єкта, який порушує легальний стан господарської сфери країни, правовий статус інших суб'єктів господарської діяльності, а також спричиняє суспільно шкідливі наслідки, що в сукупності перешкоджає веденню законного підприємництва та отриманню бажаного прибутку.

Зазначається, що, як об'єкти адміністративно-правової протидії, правопорушення у сфері господарської діяльності характеризуються наступними ознаками: по-перше, варіативністю інтенсивності шкоди правопорушень даної групи – правопорушення у сфері господарської діяльності одночасно містять у своїй групі діяння як суспільно шкідливі, так і суспільно небезпечні; по-друге, порушують соціально-господарські підвалини ведення підприємництва, що, у свою чергу, негативно впливає на бізнес-клімат в Україні та економічне становище держави в світі; по-третє, охоплюють велике коло діянь адміністративно-управлінського, фінансово-економічного, господарського змісту; по-четверте, завдають значної шкоди бюджетному сектору держави, викликають обмеження надходжень до державного бюджету.

2. Доведено доцільність виокремлення наступних критеріїв класифікації правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності: 1) залежно від належності суб'єкта правоохоронної

діяльності з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; 2) залежно від правоохоронного органу, який здійснює таку діяльність; 3) залежно від стадії провадження; 4) залежно від виду юридичної відповідальності, до якої буде притягнута винна у вчиненні правопорушення у сфері господарської діяльності особа; 5) залежно від галузі права, якою врегульовано правоохоронну діяльність із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; 6) залежно від напрямку діяльності правоохоронного органу з протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

3. Під правовим регулюванням протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності запропоновано розуміти регулюючий дані суспільні відносини вплив правових приписів, які знайшли свою об'єктивізацію в положеннях відповідного нормативно-правового акта. У своїй сукупності такі нормативно-правові акти будуть становити систему правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. При цьому місце кожного з таких нормативно-правових актів у системі правового регулювання протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності буде обумовлено його юридичною силою. Зазначається, що саме завдяки дії адміністративно-правових норм можна в найбільш оперативний спосіб здійснити вплив на суспільні відносини з приводу протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що обумовлює особливість їх місця в системі правового регулювання даних суспільних відносин.

4. Встановлено, що метою адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності є: по-перше, недопущення вчинення учасниками відповідних суспільних відносин будь-яких правопорушень у секторі господарської діяльності країни; по-друге, попередження виникнення умов, за яких вчинення подібних правопорушень буде неможливим; по-третє, притягнення винних осіб до встановленого чинним законодавством виду юридичної відповідальності.

Ключовими напрямками адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності названо: а) управлінський – застосування організаційних засобів оптимізації структури суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності з метою забезпечення найбільшої ефективності їх діяльності; б) реакційний, який передбачає використання визначених законодавством важелів адміністративного впливу для попередження, припинення та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили відповідні протиправні дії; в) нормативний – виражається у нормотворчій роботі суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, тобто у створенні підзаконної бази та закріпленні у ній підходів, засобів, методів та заходів впливу на суспільні відносини з метою недопущення вчинення правопорушень у вказаному напрямку.

До принципів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності віднесено наступні: верховенство права; законність; принцип недопущення порушень прав людини; принцип переваги превентивного впливу; принцип суб'єктної функціональності; принцип взаємодії; принцип виховного впливу.

5. Визначено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні – це галузевий різновид правового статусу, зміст якого становлять закріплені у нормах адміністративного законодавства права, обов'язки, функції та організаційні аспекти діяльності суб'єктів, уповноважених на реалізацію заходів із протидії правопорушенням у господарському секторі держави. Зазначається, що система суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності достатньо чисельна та різноманітна, адже вона включає в себе великий обсяг органів державної влади, які мають різне ієрархічне підпорядкування в державному апараті, а також обсяг покладених на них законом повноважень. Водночас наголошено, що існує проблема відсутності

законодавчого закріплення, а також класифікації суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

6. Констатовано, що адміністративно-правові форми протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це зовнішнє вираження такої протидії, функціональні моделі організаційно-управлінської, попереджувальної діяльності уповноважених суб'єктів у процесі реалізації ними передбачених законодавством завдань, направлених на недопущення вчинення правопорушень у господарському секторі. До відповідних форм віднесено наступні: нормотворчу, організаційно-забезпечувальну, правореалізаційну.

Обґрунтовано, що адміністративно-правові методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це визначена законодавством система правових способів, засобів та процедур регулювання суспільних відносин, які виникають у контексті діяльності уповноважених суб'єктів із забезпечення протидії правопорушенням господарського сектору держави, що характеризуються владною імперативністю, обов'язковістю до виконання поставлених вимог, відсутністю суб'єктивного роздуму та можливістю примусового забезпечення. До вказаних методів віднесено наступні: метод примусу, контрольного-наглядного методу, організаційного методу.

7. Виявлено, що організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – це сукупність дій управлінського характеру, які направлені на упорядкування внутрішньої структури, внутрішньо-владних процесів, що виникають у поточній діяльності суб'єктів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Виділено три основні групи організаційних заходів: структурно-управлінські, внутрішньо-координаційні та інформаційно-аналітичні.

8. Узагальнено, що в провідних країнах світу для належної та ефективної реалізації протидії правопорушенням у сфері господарської

діяльності створено спеціально уповноважені суб'єкти, які здебільшого функціонують у складі відповідних центральних органів виконавчої влади. Створення подібних суб'єктів із чітким закріпленням їх повноважень на рівні окремого закону було б корисним і для нашої держави. При цьому в низці країн є спеціальні органи, основним завданням яких є координація діяльності інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

9. До основних напрямків удосконалення національного законодавства, положення якого регламентують протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності, віднесено наступні: уніфікацію законодавчих положень щодо використання категоріально-понятійного апарату в частині протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; прийняття нормативно-правових актів, дія яких спрямована на завершення реформування суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності.

10. Відзначено, що національне законодавство доволі поверхово та фрагментарно здійснює нормативну регламентацію взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності, що може бути розцінене як один з основних недоліків функціонування даної сфери суспільних відносин. Удосконаленню взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності має сприяти прийняття єдиного нормативно-правового акта, положення якого у комплексі регламентували б напрямки взаємодії суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. Таким нормативно-правовим актом має стати Постанова Кабінету Міністрів України, основою для прийняття якої могли б слугувати положення проекту Закону України «Про Бюро економічної безпеки», які, окрім іншого, передбачали б і головний державний орган, відповідальний за координацію діяльності всіх інших суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності – Бюро економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції. *Право України*. 2006. № 5. С. 11–15.
2. Адміністративне право України: підручник для юрид. вузів і фак. / Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, В. М. Гаращук та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2000. 520 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2-х т. / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Юридична думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.
4. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: підручник / за заг. ред. академіка НАПрН України О. М. Бандурки. Харків: Золота миля, 2011. 584 с.
5. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, С. Стеценко та ін. 2-ге вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.
6. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Коломоєць Т. О. Київ: Істина, 2008. 457 с.
7. Алексеев С. С. Проблемы теории права: курс лекций: в 2-х т. Свердловск: Свердловский юридический институт, 1972. Т. 1. 359 с.
8. Алехин А. П., Кармолицкий А. А., Козлов Ю. М. Административное право Российской Федерации: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Зерцало, 1999. 671 с.
9. Альфьоров С. М. Адміністративне право. Загальна частина: навчальний посібник. ЦНЛ, 2019. 216 с.
10. Арсірій М. Організація роботи прокуратури з нагляду за додержанням законів щодо забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення. *Вісник Національної академії прокуратури*. 2012. № 4. С. 104–108.

11. Бабаев В. К. К теории современного советского права. Нижний Новгород: Вече, 1991. 374 с.
12. Бабенко В. І., Руденко М. В. Прокурор у галузі охорони довкілля: сутність, повноваження, організація: навчальний посібник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2005. 408 с.
13. Бадзюнь О. В. Зарубіжний досвід функціонування органів фінансових розслідувань // Міжнародне співробітництво під час фінансових розслідувань: тези Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 травня 2019 р.) / відп. за вип. А. М. Падалка, О. А. Калганова; Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. С. 15–17.
14. Банах С. Теоретичні проблеми визначення поняття функцій омбудсмена. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4 (37). С. 35–41.
15. Бандурка А. М., Давыденко Л. М. Преступность в Украине: причины и противодействие: монография. Харьков: Основа, 2003. 338 с.
16. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник. Харків: Університет внутрішніх справ, 1998. 480 с.
17. Басова Ю. Ю. Контрольно-наглядова діяльність міліції громадської безпеки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2006. 202 с.
18. Безносюк Т. Є. Міжнародний досвід організації взаємодії між контролюючими та правоохоронними органами у боротьбі зі злочинами у сфері господарської діяльності // Міжнародне співробітництво під час фінансових розслідувань: тези Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 травня 2019 р.) / відп. за вип. А. М. Падалка, О. А. Калганова; Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. С. 114–117.
19. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. 544 с.
20. Бир С. Кибернетика и управление производством / пер. с англ. Москва: Наука, 1965. 391 с.

21. Бисага К. В. Місце та роль фінансової розвідки у структурі органів фінансового моніторингу Великобританії. *Університетські наукові записки*. 2014. № 4 С. 223–229.
22. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: підручник. Харків: Право, 2013. 656 с.
23. Білоконь М. В. До питання про дослідження змісту громадського порядку. *Наше право*. 2004. № 2. Ч. 1. С. 5–10.
24. Боголепов В. П. О состоянии и задачах развития общей теории организации. *Организация и управление*. Москва, 1968. С. 46–60.
25. Богословець В. М. Договори про надання правових послуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Івано-Франківськ, 2008. 212 с.
26. Бойко А. М. Теорія детермінації економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2009. 492 с.
27. Большая советская энциклопедия: в 30-ти т. / гл. ред. А. М. Прохоров. Изд. 3-е. Т. 18. Москва: Советская энциклопедия, 1974. 632 с.
28. Большой толковый словарь русского языка / сост. и гл. ред. С. А. Кузнецов. Санкт-Петербург: Норинт, 2000. 1536 с.
29. Большой юридический словарь / под ред. А. Я. Сухарева, В. Е. Крутских. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2003. 704 с.
30. Бондар Н. П. Превентивний захист цивільних прав: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2015. 20 с.
31. Бондарева А. В. Використання міжнародного досвіду фінансових розслідувань у сфері протидії легалізації «відмиванні» доходів, одержаних злочинним шляхом // Міжнародне співробітництво під час фінансових розслідувань: тези Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 травня 2019 р.) / відп. за вип. А. М. Падалка, О. А. Калганова; Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. С. 8–11.

32. Бондаренко Н. О. Функції кримінального права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 453–456.
33. Бортник В. А. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 222 с.
34. Ботвінов Р. Здійснення правоохоронної діяльності органами державної влади: сутність та ознаки. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 4 (31). С. 44–50.
35. Бояринцева М. А. Адміністративно-правовий статус громадян України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 213 с.
36. Булкат М. Ознаки та поняття зовнішніх функцій. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2011. Вип. 88. С. 113–116.
37. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50–51. Ст. 572.
38. Вагіна Н. М. Принципи публичного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Самара, 2004. 357 с.
39. Вакарова О. В. Конституційно-правовий статус правоохоронних органів, сучасні підходи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2019. 222 с.
40. Васильєв В. М. Адміністративно-правовий механізм протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2019. 415 с.
41. Васильєва Т. С. Господарська діяльність як об'єкт адміністративно-правового режиму. *Форум права*. 2011. № 1. С. 169–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_1_32.
42. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Юридична думка, 2007. 992 с.
43. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

44. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т. В. Ковальова; худож. оформл. Б. П. Бублик. Харків: Фоліо, 2005. 767 с.
45. Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів: монографія / кол. авт. : А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. Ф. Волобуєва. Харків: Курсор, 2009. 320 с.
46. Винар Л. В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2006. 189 с.
47. Висновок Головного науково-експертного управління апарату Верховної ради України на проект Закону України «Про Бюро економічної безпеки»: документ від 24.04.2020 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=36341&pf35401=151143> (дата звернення: 15.09.2020).
48. Висновок Головного науково-експертного управління апарату Верховної ради України на проект Закону України «Про Бюро економічної безпеки»: документ від 24.04.2020 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=68332&pf35401=526093> (дата звернення: 15.09.2020).
49. Висновок Головного науково-експертного управління апарату Верховної ради України на проект Закону України «Про Бюро економічної безпеки»: документ від 01.09.2020 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=69331&pf35401=533900> (дата звернення: 15.09.2020).
50. Витченко А. М. Метод правового регулювання соціалістических общественних отношений. Саратов: Издательство Саратовского университета, 1974. 161 с.

51. Витченко А. М. Метод правового регулювання соціалістических общественных отношений. Саратов: Издательство Саратовского университета, 1972. 161 с.

52. Вишневецкий К. В., Трофименко С. В. О терминах «борьба» и «противодействие» в уголовно-правовой лексике. URL: http://teoriaractica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2013/3/yurisprudentsiya/vishnevetskiy-trofimenko.pdf.

53. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій. Київ: Атіка, 2004. 624 с.

54. Гаєвський Б. А. Основи науки управління: навчальний посібник. 2-ге вид. Київ: МАУП, 1998. 112 с.

55. Гаєнко В. І., Литвинов О. М. Деякі міркування щодо організації взаємодії на досудовому слідстві. *Право і безпека*. 2003. № 2'3. С. 58–60.

56. Галунько В. В. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд, І. В. Гиренко, О. М. Єщук, І. М. Риженко, А. А. Іванищук, Р. Д. Саунін, І. М. Ямкова; за ред. проф. В. В. Галунька. Херсон: Грінь Д. С., 2015. 272 с.

57. Гальчинський А. С., Єщенко П. С. Економічна теорія: підручник. Київ: Вища школа, 2007. 503 с.

58. Галюк А. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо запобігання та протидії наркоманії на регіональному рівні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2019. 233 с.

59. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні: навчальний посібник. Харків: Видавництво Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого, 1999. 53 с.

60. Гаршина О. Є. Принцип як наукова категорія. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 282–289.

61. Гвишиани Д. М. Организация управления. Москва: Наука, 1972. 536 с.
62. Герасимів Т. З. Філософсько-правове розуміння злочину. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3. С. 412–420.
63. Гладун З. С. Адміністративне право України: опорні конспекти лекцій. Вид. 2-ге. Тернопіль: Видавництво ТАНГ, 2002. 258 с.
64. Говоруха М. Поняття та значення організації роботи прокурора у виконавчому провадженні. *Вісник Прокуратури*. 2008. № 3. С. 44–50.
65. Голованов В. Н. Законы в системе научного знания. Москва: Мысль, 1970. 231 с.
66. Головатий М., Панасюк М. Соціальна політика і соціальна робота: словник. Київ: МАУП, 2005. 560 с.
67. Горшенев В. М. Понятие метода правового регулирования и его разновидности. *Ученые труды Свердловского юридического института*. 1966. Вып. 5. 458 с.
68. Горшенев В. М., Шахов И. Б. Контроль как правовая форма деятельности. Москва: Юридическая литература, 1987. 176 с.
69. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, 19–20, № 21–22. Ст. 144.
70. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.
71. Грін О. О. Словник цивільного права. 2-е вид., перероб. і допов. Ужгород: ПП Данило С. І., 2009. 436 с.
72. Грохольський В. Л. Управління діяльністю спеціальних підрозділів МВС України по боротьбі з організованою злочинністю: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 425 с.

73. Гудима Н. В. Проблема статусу центральних органів виконавчої влади у реформуванні державного управління. *Європейські перспективи*. 2010. № 4. С. 80–84.

74. Давиденко Л. М. Організаційні засади боротьби зі злочинністю. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2002. Спецвипуск. С. 94–100.

75. Данченко А. А. Превентивная функция российского права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нижний Новгород, 2002. 164 с.

76. Дворецька Г. В. Соціологія: навчальний посібник. Київ: КНЕУ. 2001. 244 с.

77. Дворник А. Мета і завдання прокурора у досудовому кримінальному провадженні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 105–111.

78. Денисюк С. Ф. Громадський контроль за правоохоронною діяльністю в Україні: адміністративно-правові засади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 393 с.

79. Деякі питання дерегуляції господарської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 № 367. *Офіційний вісник України*. 2019. № 36. Ст. 1260.

80. Деякі питання Державної регуляторної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2014 № 724. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. Ст. 68.

81. Деякі питання забезпечення функціонування інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю): Постанова Кабінету Міністрів України від 23.10.2019 № 1077. *Офіційний вісник України*. 2020. № 2. Ст. 56.

82. Деякі питання територіальних органів Державної митної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 895. *Офіційний вісник України*. 2020. № 80. Ст. 2592.

83. Деякі питання територіальних органів Державної податкової служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 893. *Офіційний вісник України*. 2020. № 80. Ст. 2590.
84. Джураєва О. О. Функції сучасної держави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2006. 190 с.
85. До кінця року ДФС ліквідувати не встигнуть керівник Служби. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3108461-do-kinca-roku-dfs-likviduvati-ne-vstignut-kerivnik-sluzbi.html> (дата звернення: 03.10.2020).
86. Донченко О. І. Особливості розмежування правопорушень. *Митна справа*. 2015. № 2 (98). С. 72–79.
87. Дубінчак В. М. Правоохоронна діяльність: сутність, суб'єкти, засоби забезпечення (теоретико-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2010. 229 с.
88. Дурденевский В. М. Государственный контроль в капиталистических странах. Обзор законодательства. *Вестник государственного контроля*. 1940. № 2. С. 48.
89. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
90. Жуковська Ж. О. Проблеми міжнародного співтовариства у боротьбі зі злочинами майнового характеру. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 4 С. 35–36.
91. Журавель М. І. Міжнародні правові аспекти боротьби з легалізацією доходів здобутих злочинним шляхом. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 1. С. 280–286.
92. Завальний А. М. Юридичні факти в сфері здійснення правоохоронної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2007. 192 с.

93. Завальний М. В. Адміністративно-деліктне провадження, що здійснюється органами внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2008. 205 с.

94. Завальний М. В. Адміністративно-правові засади діяльності та взаємодії державних та недержавних суб'єктів правоохорони в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2018. 408 с.

95. Загальна декларація з прав людини: міжнародний документ від 10.12.1948. *Урядовий кур'єр*. 2008. № 232.

96. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.

97. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.

98. Загорный А. В. Координация деятельности органов внутренних дел с другими государственными органами и общественными организациями в предупреждении правонарушений и укреплении общественного порядка. Москва: Наука, 1981. 122 с.

99. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.

100. Загорулько О. С. Організаційне забезпечення фінансових розслідувань економічної злочинності в міжнародній практиці // Міжнародне співробітництво під час фінансових розслідувань: тези Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 травня 2019 р.) / відп. за вип. А. М. Падалка, О. А. Калганова; Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. С. 144–146.

101. Задирака Н. Ю. Сутність джерел права у сфері правової охорони публічного майна. *Адміністративне право і процес*. 2016. № 1 (15). С. 13–22.
102. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2007–2008. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 2007. 424 с.
103. Заяць О. С. Взаємодія суб'єктів протидії правопорушенням у фінансовій сфері // Україна і світ в контексті глобальних трансформацій: тези XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 16–17 травня 2013р.). Львів: ЛУБП, 2013. С. 96–99.
104. Заяць О. С. Протидія адміністративним правопорушенням у фінансовій сфері: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 240 с.
105. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність в сучасній Україні: теоретичне дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2009. 479 с.
106. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків: Фоліо, 2002. 846 с.
107. Кабмін ліквідує ДФС до кінця 2020 року. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kabmin-likvidiruet-gfs-kontsa-2020-goda-1595528657.html> (дата звернення: 01.10.2020).
108. Калганова О. А., Колісник С. А. Окремі аспекти міжнародного досвіду боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом // Міжнародне співробітництво під час фінансових розслідувань: тези Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 травня 2019 р.) / відп. за вип. А. М. Падалка, О. А. Калганова; Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. С. 67–72.
109. Каркач П. М. Організація роботи прокуратури міста, району: методичний посібник з організації роботи в міських, районних прокуратурах. Харків: Право, 2008. 352 с.
110. Кириченко В. М. Правознавство: модульний курс. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 328 с.

111. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 264 с.
112. Ківалов Т. С., Смелянець Г. Є. До питання про поняття і складові методу правового регулювання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип. 21. С. 33–38.
113. Клітинська А. Р. Міжнародний досвід функціонування органів фінансових розслідувань // Міжнародне співробітництво під час фінансових розслідувань: тези Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 травня 2019 р.) / відп. за вип. А. М. Падалка, О. А. Калганова; Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. С. 77–79.
114. Клок О. В. Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2015. 222 с.
115. Ключко В. М. Види принципів державного управління в галузі охорони здоров'я Україні. *Державне будівництво*. 2009. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_1_34.
116. Кобзар О. Ф. Правоохоронна діяльність: теоретико-правовий аналіз. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3. С. 8–15.
117. Кобзева Т. А. Поняття адміністративно-правового статусу загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою України. *Європейські перспективи*. 2015. № 7. С. 68–72.
118. Ковальська В. В. Міліція в системі правоохоронних органів держави (адміністративно-правові аспекти): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 422 с.
119. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.

120. Кодекс України з питань банкрутства: Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.

121. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.

122. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.

123. Коломоєць Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2005. 44 с.

124. Колпаков В. Адміністративне правопорушення (проступок): поняття і співвідношення з іншими деліктами. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 7. С. 47–51.

125. Комзюк А. Т., Гуменюк В. А., Джагунов Г. В. Адміністративна відповідальність в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. А. Т. Комзюка. 3-тє вид., доопр. Харків: Видавництво Харківського національного університету внутрішніх справ, 2007. 80 с.

126. Конвенція між Україною і Канадою про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилень від сплати податків стосовно доходів і майна: міжнародний документ від 04.03.1996. *Офіційний вісник України*. 2008. № 7. Ст. 188.

127. Конвенція між Україною і Королівством Нідерландів про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно: міжнародний документ від 24.10.1995. *Офіційний вісник України*. 2008. № 6. Ст. 172.

128. Конвенція між Урядом України і Урядом Французької Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно: міжнародний документ від 30.01.1997. *Офіційний вісник України*. 2010. № 19. Ст. 838.

129. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: конвенція ООН від 15.11.2000. *Офіційний вісник України*. 2006. № 14. Ст. 1056.

130. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний документ від 08.11.1990. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Ст. 304.

131. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04.11.1950. *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2371.

132. Константа О. В. Адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2008. 197 с.

133. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

134. Корнієнко П. С. Співвідношення понять і практики здійснення правоохоронної та правозахисної діяльності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 60–63.

135. Котюк В. О. Теорія права: курс лекцій: навчальний посібник для юридичних факультетів вузів. Київ: Вентурі, 1996. 208 с.

136. Кравчук С. В. Прийняття і реалізація концепції боротьби зі злочинністю у сфері економіки – шлях до припинення економічної злочинності. *Право України*. 2010. № 7. С. 151–156.

137. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

138. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

139. Круглов О. М. Доказування і докази у справах про адміністративні правопорушення посадових осіб: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003. 222 с.

140. Кто заменит налоговую милицию и кому это нужно /
Экономическая правда. URL:
<https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/09/11/664982/> (дата
звернення: 03.10.2020).

141. Кузнецов И. Н. Научные основы управления государством.
Москва: Знание, 1980. 186 с.

142. Кузьмін Р. І., Кузьмін Р. Р. Співвідношення понять
«підприємництво» та «господарська діяльність». *Право України*. 1999. № 5.
С. 88–92.

143. Кунченко-Харченко В. І., Печерський В. Г., Трубін Ю. Ю.
Правознавство: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2011. 474 с.

144. Курило С. Л. Адміністративно-правовий статус органів
внутрішніх справ як суб'єкта взаємодії з органами місцевої влади з питань
забезпечення громадської безпеки та громадського порядку. *Форум права*.
2012. № 1. С. 523–526. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_1_79.

145. Куц В. М. Проблеми кримінальної відповідальності: навчальний
посібник. Київ: Національна академія прокуратури України, 2013. 322 с.

146. Лазур Я. В. Методи адміністративно-правового захисту прав і
свобод громадян у сфері державного управління. *Форум права*. 2010. № 1.
С. 201–207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2010_1_32.

147. Ластович Д. М. Поняття адміністративно-правового статусу
поліції як суб'єкта надання поліцейських послуг. *Наше право*. 2015. № 6.
С. 71–75.

148. Лепський С. І. Зарубіжний досвід використання фінансових
розслідувань у правоохоронній діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 2.
С. 189–194.

149. Лившиц Р. З. Теория права: учебник для студентов высших
юридических учебных заведений. 2-е изд. Москва: БЕК, 2001. 207 с.

150. Лисюткин А. Б. Теория государства и права: курс лекций. Москва: Юристъ, 1994. 103 с.
151. Литвин О. В. Інформаційно-аналітична діяльність податкової міліції у контексті міжнародної взаємодії. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1 (1). С. 179–184.
152. Логінов О. В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 245 с.
153. Ляхович У. І. Організаційно-правове забезпечення реалізації адміністративно-правового статусу державного службовця: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 182 с.
154. Малейн Н. С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность. Москва: Юридическая литература, 1985. 192 с.
155. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Київ: Атіка, 2003. 576 с.
156. Малярова В. О. Розслідування злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків: теорія та практика: монографія / за ред. д-ра юрид. наук, чл.-кор. НАПрН України С. М. Гусарова. Харків: Діса плюс, 2013. 422 с.
157. Матвійчук Л. О. Концептуальні підходи до визначення сутності поняття «господарська діяльність підприємства». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 12. Ч. 2. С. 14–18.
158. Машков А. Д. Теорія держави і права: навчальний посібник. Київ: Дакор, 2016. 492 с.
159. Меленко С. Г. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Чернівці, 2002. 215 с.
160. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

161. Михайленко А. Р. Основы государства и права. Киев: Фемина, 1994. 120 с.
162. Михальський О. О. Протидія правопорушенням у сфері інтелектуальної власності в Україні: історико-правовий аспект. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 1. С. 207–211.
163. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму: міжнародний документ від 09.12.1999 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518 (дата звернення: 21.09.2020).
164. Міжнародна конвенція щодо боротьби з підробкою грошових знаків: міжнародний документ від 20.04.1929 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_589 (дата звернення: 14.07.2020).
165. Міжнародний досвід боротьби зі злочинами у сфері економіки // Міжнародне співробітництво під час фінансових розслідувань: тези Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 травня 2019 р.) / відп. за вип. А. М. Падалка, О. А. Калганова; Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. С. 72–75.
166. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: міжнародний документ від 16.12.1966. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2013. № 6.
167. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: міжнародний документ від 16.12.1966. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2002. № 2.
168. Мілімко Л. В. Особливості протидії земельним правопорушенням. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2011. № 2 (19). С. 115–119.
169. Мільченко Н. С. Зарубіжний досвід боротьби з економічною злочинністю // Міжнародне співробітництво під час фінансових розслідувань: тези Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

(10 травня 2019 р.) / відп. за вип. А. М. Падалка, О. А. Калганова; Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. С. 32–35.

170. Мірошниченко Н. М. Щодо визначення поняття кримінального правопорушення. *Питання кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права*. 2015. № 6. Ч. 2. С. 153–157.

171. Молдован В. В., Чулінда Л. І. Правознавство: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 184 с.

172. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: монографія. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2010. 654 с.

173. Нерсесянц В. С. Общая теория права и государства: учебник для юридических вузов и факультетов. Москва: Издательская группа НОРМА – ИНФРА-М, 1999. 552 с.

174. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління: навчальний посібник / Н. Р. Нижник, О. А. Машков; за заг. ред. Н. Р. Нижник. Київ: Видавництво УАДУ, 1998. 160 с.

175. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. Мн.: Изд. В. М. Скакун, 1998. 896 с.

176. Новий словник української мови: у 3-х т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: Аконіт, 2008. Т. 3. 862 с.

177. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х т. / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ: Аконіт, 2001. Т. 2. 926 с.

178. Носач А. В. Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2017. 222 с.

179. Общая теория государства и права. Академический курс: в 2 т. / под ред. М. Н. Марченко. Москва: Зерцало, 1998. Т. 2: Теория права. 656 с.

180. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук;

Институт русского языка им. В. В. Виноградова. 4-е изд., дополн. Москва: Азбуковник, 1997. 944 с.

181. Омельченко О. С. Поняття та сутність протидії розслідуванню злочинів на стадії кримінального провадження. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1 (60). С. 96–103.

182. Онищук О. О. Загальний метод протидії корупції в Україні. *Форум права*. 2010. № 2. С. 343–346. URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10oookvu.pdf>.

183. Організація роботи в органах прокуратури: навчальний посібник для юридичних вузів і факультетів / І. Є. Марочкін, П. М. Каркач, О. Б. Червякова та ін.; за заг. ред. проф. І. Є. Марочкіна, доц. О. М. Толочка. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2002. 196 с.

184. Осипов Г. В. Социологический энциклопедический словарь. Москва: Издательство НОРМА. 2000. 488 с.

185. Основи методології та організації наукових досліджень: навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

186. Основин В. С. Основы науки социального управления. Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1971. 260 с.

187. Остапенко О. Про сучасні правові засади протидії вчиненню адміністративних правопорушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2017. № 876. С. 182–187.

188. Пархоменко Н. М. Джерела права: теоретико-методологічні засади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2009. 442 с.

189. Перепелюк А. М. Природа правозастосування як елемента правової системи. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2011. № 53. С. 59–64.

190. Петросян В. Г. Криміналістичне та оперативно-розшукове забезпечення виявлення злочинів, вчинених суб'єктами господарювання з ознаками фіктивності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь, 2012. 221 с.

191. Петрушенко В. Тлумачний словник основних філософських термінів. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. 264 с.

192. Петков С. В. Теорія адміністративного права: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2014. 304 с.

193. Питання Державної податкової служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2019 № 395. *Офіційний вісник України*. 2019. № 41. Ст. 1444.

194. Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства: Постанова від 20.08.2014 № 459. *Офіційний вісник України*. 2014. № 77. Ст. 2183.

195. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755- VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

196. Подорожній Є. Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2016. 426 с.

197. Поліцейська (адміністративна) діяльність: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. І. Безпалової; О. В. Джафарова, С. О. Шатрава та ін.; передм. О. І. Безпалової; МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків: ХНУВС, 2020. 396 с.

198. Половинський Л. В. Протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний та вітчизняний досвід. *Економіка. Фінанси. Право*. 2008. № 5. С. 33–35.

199. Попович Є. М. Управління органами прокуратури України: організаційно-правова проблеми: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 373 с.

200. Поярков В. О. Адміністративно-правові методи діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави. *Наукові праці МАУП*. 2014. № 42 (3). С. 136–140.

201. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Бюро економічної безпеки»: документ від 19.02.2020 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=68182&pf35401=522272>.

202. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Бюро економічної безпеки»: документ від 06.03.2020 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=68332&pf35401=523666> (дата звернення: 14.09.2020).

203. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Бюро економічної безпеки»: документ від 02.07.2020 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=69331&pf35401=531402> (дата звернення: 14.09.2020).

204. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи»: документ від 14.11.2019 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=67402&pf35401=510317> (дата звернення: 14.01.2020).

205. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушенням»: документ від 08.08.2014 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=51916&pf35401=310429> (дата звернення: 14.09.2020).

206. Пригожий А. И. Социология организаций. Москва: Прогресс, 1980. 220 с.
207. Пригожин А. И. Организации: системы и люди. Эффективность трудовых организаций в социалистическом обществе. Москва, Политиздат, 1983. 176 с.
208. Примуш М. В. Загальна соціологія: навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2004. 592 с.
209. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.
210. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. Ст. 30.
211. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.
212. Про Бюро економічної безпеки: проект Закону України від 02.07.2020 № 3087-д // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=69331&pf35401=531260> (дата звернення: 14.09.2020).
213. Про Бюро економічної безпеки: проект Закону України від 06.03.2020 № 3087-1 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=68332&pf35401=523568> (дата звернення: 14.09.2020).
214. Про Бюро економічної безпеки: проект Закону України від 19.02.2020 № 3087 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=68182&pf35401=521652> (дата звернення: 14.09.2020).

215. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України: Указ Президента України від 20.06.2019 № 419/2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 50. Ст. 1690.

216. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 14.01.2020 № 440-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 28. Ст. 188.

217. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.

218. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального: Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 46. Ст. 345.

219. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 51. Ст. 292.

220. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.

221. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236. *Офіційний вісник України*. 2014. № 55. Ст. 1507.

222. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 24.12.2012 № 726/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 99. Ст. 3998.

223. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

224. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення: закон України від 06.12.2019 № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171.

225. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 28. Ст. 205.

226. Про затвердження Вимог до оформлення річних та комплексного планів здійснення заходів державного нагляду (контролю), унесення змін до них та звіту щодо їх виконання: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної регуляторної служби України від 07.08.2017 № 1170/81. *Офіційний вісник України*. 2017. № 75. Ст. 2315.

227. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 № 575. *Офіційний вісник України*. 2017. № 67. Ст. 2019.

228. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2020 № 734. *Офіційний вісник України*. 2020. № 69. Ст. 2234.

229. Про затвердження Положення про Департамент захисту економіки Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 07.11.2015 № 81. URL: <https://nni1.naiu.kiev.ua/files/%20%D0%9D%D0%9F%2081%20-%2007112015%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%94%D0%97%D0%95.doc>.

230. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. *Офіційний вісник України*. 2016. № 12. Ст. 43.

231. Про затвердження Положення про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 227. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 900.

232. Про затвердження Положення про Державну службу експортного контролю України: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 159. *Офіційний вісник України*. 2015. № 28. Ст. 801.

233. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 159. *Офіційний вісник України*. 2015. № 28. Ст. 801.

234. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537. *Офіційний вісник України*. 2015. № 62. Ст. 2028.

235. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. *Офіційний вісник України*. 2015. № 89. Ст. 2972.

236. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. *Офіційний вісник України*. 2015. № 89. Ст. 2971.

237. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 227. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 900.

238. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.11.2016 № 1250. *Офіційний вісник України*. 2017. № 5. Ст. 179.

239. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства фінансів України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2011 № 1789. *Офіційний вісник України*. 2012. № 9. Ст. 342.

240. Про затвердження Порядку застосування фінансових санкцій, передбачених статтею 17 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2003 № 790. *Офіційний вісник України*. 2003. № 23. Ст. 1038.

241. Про затвердження Порядку зменшення бюджетних асигнувань розпорядниками бюджетних коштів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2011. № 255. *Офіційний вісник України*. 2011. № 20. Ст. 832.

242. Про затвердження Порядку зупинення операцій з бюджетними коштами: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2011 № 21. *Офіційний вісник України*. 2011. № 4. Ст. 205.

243. Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії Державної фіскальної служби України, її територіальних органів, Державної казначейської служби України, її територіальних органів, місцевих фінансових органів у процесі повернення платникам податків помилково та/або надміру сплачених сум грошових зобов'язань та пені: Наказ Міністерства фінансів України від 11.02.2019 № 60. *Офіційний вісник України*. 2019. № 32. Ст. 1169.

244. Про затвердження Порядку надання Державною службою фінансового моніторингу України Національному банку України інформації для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Наказ Міністерства фінансів

України від 05.10.2020 № 597. *Офіційний вісник України*. 2020. № 88. Ст. 2836.

245. Про затвердження Порядку обліку, створення та ведення реєстру підприємств, установ, організацій та інших суб'єктів господарювання, які здійснюють торгівлю транспортними засобами та їх складовими частинами, що мають ідентифікаційні номери: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 05.08.2010 № 361. *Офіційний вісник України*. 2010. № 86. Ст. 3063.

246. Про затвердження Порядку обміну інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України і Міністерством цифрової трансформації України для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Наказ Міністерства фінансів України, Міністерства цифрової трансформації від 01.09.2020 № 541/127. *Офіційний вісник України*. 2020. № 77. Ст. 2477.

247. Про затвердження Порядку проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами і внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 631. *Офіційний вісник України*. 2013. № 69. Ст. 2532.

248. Про затвердження уніфікованої форми акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) за додержанням ліцензіатом вимог законодавства у сфері провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України, та інших форм розпорядчих документів: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 12.12.2018 № 1007. *Офіційний вісник України*. 2019. № 3. Ст. 88.

249. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.

250. Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Указ Президента України від 10.12.2001 № 1199/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 50. Ст. 2230.

251. Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні: Указ Президента України від 28.10.2005 № 1513/2005. *Офіційний вісник України*. 2005. № 44. Ст. 2763.

252. Про зміцнення фінансової дисципліни та запобігання правопорушенням у бюджетній сфері: Указ Президента України від 25.12.2001 № 1251/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 52. Ст. 2335.

253. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

254. Про Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності: Указ Президента України від 03.09.2007 № 816/2007. *Офіційний вісник України*. 2007. № 30. Ст. 602.

255. Про ліквідацію Міністерства доходів і зборів: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 № 67. *Офіційний вісник України*. 2014. № 22. Ст. 685.

256. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.

257. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004. 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.

258. Про Міністерство доходів і зборів України: Указ Президента України від 18.03.2013 № 141/2013. *Офіційний вісник України*. 2013. № 10. Ст. 275.

259. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

260. Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією: Указ Президента України від 06.02.2003 № 84/2003. *Офіційний вісник України*. 2003. № 6. Ст. 228.

261. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави: Указ Президента України від 08.11.2019 № 837/2019. *Офіційний вісник Президента України*. 2019. № 24. Ст. 1038.

262. Про невідкладні заходи щодо вдосконалення державного регулювання господарської діяльності: Указ Президента України від 09.08.2008 № 698/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. № 31. Ст. 955.

263. Про невідкладні заходи щодо прискорення здійснення економічних реформ: Указ Президента України від 12.06.2013 № 327/2013. *Офіційний вісник України*. 2013. № 46. Ст. 1633.

264. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

265. Про організацію роботи фізичних осіб підприємців, які займаються народною медициною (цілительством): Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16.03.2016 № 189. *Офіційний вісник України*. 2016. № 33. Ст. 1310.

266. Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушенням: проект Закону України від 08.08.2014 № 4449а // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=51916&pf35401=310394> (дата звернення: 14.09.2020).

267. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389.

268. Про Положення про Державну митну службу України: Указ Президента України від 12.05.2011 № 582/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 16. Ст. 737.

269. Про Положення про Державну податкову службу України: Указ Президента України від 12.05.2011 № 584/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 37. Ст. 1515.

270. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12.

271. Про Службу безпеки України: Закон від 25.03.1992 №2229-XI. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.

272. Про створення системи оперативного обміну між органами державного нагляду (контролю) інформацією про виявлення небезпечної та фальсифікованої продукції: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.09.2007 № 1126. *Офіційний вісник України*. 2007. № 69. Ст. 2640.

273. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

274. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.

275. Про Управління стратегічних розслідувань в Харківській області Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України: Наказ Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України від 06.11.2019 № 17.

276. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1200. *Офіційний вісник України*. 2019. № 7. Ст. 208.

277. Про утворення Державної фіскальної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 160. *Офіційний вісник України*. 2014. № 46. Ст. 685.

278. Про утворення комісії з реорганізації Міністерства доходів і зборів: Розпорядження Кабінету Міністрів України: від 09.07.2014 № 630-р. *Урядовий кур'єр*. 2014. № 124.

279. Про утворення Національної поліції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 № 641. *Офіційний вісник України*. 2015. № 72. Ст. 2363.

280. Про утворення територіальних органів Міністерства доходів і зборів: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 229. *Офіційний вісник України*. 2013. № 28. Ст. 951.

281. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. Ст. 1.

282. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

283. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 19-20. Ст. 190.

284. Проблеми протидії злочинності: підручник / О. Г. Кальман, І. М. Козьяков, В. М. Куц та ін.; за ред. О. Г. Кальмана. Харків: Новасофт, 2010. 352 с.

285. Проблемы теории государства и права / под ред. С. С. Алексеева. Москва: Юридическая литература, 1987. 447 с.

286. Протидія адміністративним правопорушенням у фінансовій сфері: монографія / заг ред. В.В. Романова. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 240 с.

287. Пчелін В. Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади: монографія. Харків: У справі, 2017. 488 с.

288. Пчелін В. Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 485 с.

289. Пчелін В. Б. Перегляд адміністративних актів органів внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 190 с.

290. Пчеліна О. В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. 571 с.

291. Радаев В. Хозяйственная организация в свете экономических и социальных теорий. *Вопросы экономики*. 1996, № 12. С. 88–100.
292. Рибалка Н. О. Адміністративно-правові аспекти діяльності Президента України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 221 с.
293. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України): рішення від 01.04.2008 № 4-рп/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. № 28. Ст. 904.
294. Рождественська О. С. Особливий суб'єкт інформаційних правовідносин (загальнотеоретичний аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2008. 190 с.
295. Рябченко О. П. Генезис антикорупційної стратегії держави у новелах адміністративного законодавства і практики його застосування. *Правова просвіта*. 2016. № 1. С. 5
296. Самохвалов В. В. Законність і справедливість: теоретико-правові та методологічні проблеми співвідношення і взаємодії: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2006. 210 с.
297. Середа В. В., Кісіль З. Р., Кісіль Р.-В. В. Адміністративне право: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 520 с.
298. Сетров М. И. Специфика системно-организационного подхода // *Методологические проблемы теории организации*. Л.: Наука, 1976. 225 с.
299. Сич М. О. Адміністративно-правова протидія корупційним правопорушенням: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2015. 221 с.
300. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Вид. 2-е, перероб. і допов. Харків: Еспада, 2009. 752 с.
301. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2006. 656 с.

302. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2011. 520 с.
303. Скакун О. Ф. Теория государства и права. Харків: Консум, 2000. 704 с.
304. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Київ: Правова єдність, 2010. 525 с.
305. Смирнов Э. А. Теория организации: учебное пособие. Москва: ИНФРА-М, 2002. 248 с.
306. Соколенко О. Напрямки правоохоронної діяльності: особливості теоретичного розуміння. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки*. 2012. № 93. С. 69–72.
307. Соколовський О. В. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ України по протидії злочинам, пов'язаним з тероризмом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 174 с.
308. Солов'євич І. В. Державна влада в Україні і місце в ній правоохоронної діяльності: конституційно-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 1997. 172 с.
309. Социология: учебник / отв. ред. П. Д. Павленок. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательско-книготорговый центр Маркетинг, 2002. 1036 с.
310. Соціологія: навчальний посібник / В. В Вербець, О. А Субот, Т. А. Христюк. Київ: КОНДОР, 2009. 550 с.
311. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2007. 624 с.
312. Сугак А. В. К проблеме определения понятия правоохранительной деятельности по противодействию правонарушениям в сфере хозяйственной деятельности. *Верховенство права*. 2018. № 4. С. 220–225.
313. Сугак О. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Наше право*. 2019. № 2. С. 225–230.

314. Сугак О. В. Адміністративно-правові форми та методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Право.UA*. 2019. № 3. С. 209–213.

315. Сугак О. В. До проблеми визначення адміністративно-правових методів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні // Теорія і практика сучасної юриспруденції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7–8 грудня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 77–80.

316. Сугак О. В. До проблеми визначення мети, принципів та напрямків адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Наше право*. 2017. № 1. С. 191–195.

317. Сугак О. В. До характеристики адміністративно-правових форм протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності // Актуальні завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 20–21 жовтня 2017 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 89–92.

318. Сугак О. В. До характеристики ключових принципів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності // Право як ефективний суспільний регулятор: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15–16 лютого 2019 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 56–59.

319. Сугак О. В. Організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Європейські перспективи*. 2020 № 3. С. 69–74.

320. Сугак О. В. Поняття та види правопорушень у сфері господарської діяльності як об'єкта адміністративно-правової протидії. *Право.UA*. 2016. № 1. С. 194–199.

321. Сукманова О. В. Публічне адміністрування охорони права власності в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 559 с.
322. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. С. Ковальський та ін.; за заг. ред. О. В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 408 с.
323. Тектология: всеобщая организационная наука. В 2-х кн.: Кн. 1 / редкол. Л. И. Абалкин (отв. ред.) и др. / Отделение экономики АН СССР; Институт экономики АН СССР. Москва: Экономика, 1989. 304 с.
324. Теория государства и права / А. В. Малько, Н. И. Матузов. Москва: Юристъ, 1996. 672 с.
325. Теория государства и права / под ред. В. В. Лазарева. Москва: Новый юрист, 1997. 432 с.
326. Теория государства и права / под ред. Н. Г. Александрова. Москва: Юридическая литература, 1968. 640 с.
327. Теория государства и права / под ред. А. М. Васильева. Москва: Юридическая литература, 1977. 472 с.
328. Теория государства и права: учебник / под ред. Н. Г. Александрова. 2-е дополн. изд. Москва: Юридическая литература, 1974. 664 с.
329. Теория государства и права: учебник для вузов / В. М. Корельский, В. Д. Перевалова. Москва: Инфра-М, 2002. 616 с.
330. Теория государства и права: учебник для юрид. вузов и фак. / С. С. Алексеев, С. И. Архипов, В. М. Корельский и др.; под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. Москва: Издательская группа Инфра-М Норма, 1997. 570 с.
331. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
332. Тильчик В. Детермінація поняття «Адміністративно-правова протидія». *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. 5/16. С. 161–166.

333. Тимчишин Т. М. Адміністративно-правові заходи протидії правопорушенням, що вчиняються на залізничному транспорті: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2012. 233 с.

334. Токарчук О. Й. Зарубіжний досвід боротьби з економічною злочинністю. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. Вип. 1. С. 147–150.

335. Тополь Ю. О. Джерело та форма права: поняття, зміст, проблема співвідношення. *Університетські наукові записки*. 2012. № 1 (41). С. 141–151.

336. Уряд прийняв важливі рішення для реалізації концепції єдиної юридичної особи для ДПС та Держмитслужби / Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-prijnyav-vazhlivi-rishennya-dlya-realizaciyi-konceptsiyi-yedinoyi-yuridichnoyi-osobi-dlya-dps-ta-derzhmitsluzhbi> (дата звернення: 01.10.2020).

337. Философский энциклопедический словарь / гл. ред.: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. Москва: БСЭ, 1983. 782 с.

338. Философский энциклопедический словарь / редкол.: С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др. 2-е изд. Москва: Советская энциклопедия, 1989. 815 с.

339. Философский энциклопедический словарь. Москва: Инфра-М, 1997. 576 с.

340. Філософія: навчальний посібник / С. П. Щерба, В. К. Щедрін, О. А. Заглада. Київ: МАУП, 2004. 216 с.

341. Фролов С. Е. Принципы права (вопросы теории и методологии): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Кострома, 2001. 168 с.

342. Халимон С. І. Запобігання злочинам серед осіб, які перебувають на обліку в кримінально-виконавчій інспекції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2008. 255 с.

343. Харко Д. Поняття координації та взаємодії у правоохоронній діяльності: теоретичний погляд. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 8 (176). С. 125–128.

344. Хасиев У. А. Организованная преступность в Российской Федерации: уголовно-правовой и криминологический аспекты: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Саратов, 2006. 260 с.

345. Хачатуров Р. Л., Липинский Д. А. Общая теория юридической ответственности: монография. Санкт-Петербург: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. 950 с.

346. Хміль М. М. Принцип неприпустимості зловживанням правом (теоретико-правові аспекти): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2005. 199 с.

347. Хропанюк В. Н. Теория государства и права: учебник для высших учебных заведений / под ред. В. Г. Стрекозова. Москва: Издательство «Интерстиль», «Омега-Л». 2008. 384 с.

348. Цвігун Д. П. Адміністративний нагляд органів внутрішніх справ у сфері забезпечення громадського порядку і громадської безпеки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2002. 169 с.

349. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.

350. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41. Ст. 492.

351. Черданцев А. Ф. Теория государства и права: учебник для вузов. Москва: Юрайт-М, 2002. 432 с.

352. Четвериков В. С., Четвериков В. В. Основы управления в органах внутренних дел: учебное пособие. Москва: Новый Юрист, 1997. 128 с.

353. Чураков А. Н. Принципы юридической ответственности: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Самара, 2000. 226 с.

354. Шаповал Х. О. Проблеми уніфікації юридичної термінології у сфері охорони права власності від адміністративних правопорушень. *Право і суспільство*. 2014. № 5-2. С. 250–254.

355. Шершеневич Г. Ф. История философии права. Москва, университетская типография, 1906. URL: www.bookshunt.ru/b403923_istoriya_fil.

356. Шестаков С. В. Адміністративно-правовий статус працівника міліції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003. 203 с.

357. Шильник В. Ю. Адміністративні юрисдикційні провадження та їх здійснення органами внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 197 с.

358. Шинальський О. І. Покарання в системі засобів протидії злочинності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2003. 204 с.

359. Шостко О. Про доцільність створення Національної служби розслідувань (НСР) в Україні. *Юридична Україна*. 2007. № 1. С. 94–99.

360. Шостко О. Ю. Теоретичні та прикладні проблеми протидії організованій злочинності в європейських країнах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2010. 38 с.

361. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Українська енциклопедія, 1998. Т. 6: Т–Я. 2004. 768 с.

362. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Українська енциклопедія, 1998. Т. 3: К–М. Київ: Юридична думка, 2001. 792 с.

363. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Українська енциклопедія, 1998. Т. 1: А–Г. Київ: Юридична думка, 2011. 656 с.

364. Юридична психологія: альбом схем з коментарями: навчальний посібник / В. Г. Андросюк та ін.; ред. Я. Ю. Кондратьєв; Національна

академія внутрішніх справ України. 2-е вид., доопрац. та доп. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. 112 с.

365. Юровський В. В. Класифікація методів адміністративного права: критерії та види. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 29. С. 59–63.

366. Явич Л. С. Право развитого социалистического общества: сущность и принципы. Москва: Юридическая литература, 1978. 224 с.

367. Явич Л. С. Проблемы правового регулирования советских общественных отношений. Москва: Госюриздат, 1961. 172 с.

368. Яценюк залишив дітище Арбузова, але перейменував його на Державну фіскальну службу / Еспресо. URL: https://espresso.tv/news/2014/05/27/zamist_mindokhodiv_teper_bude_derzhavna_fiskalna_sluzhba___yacenyuk (дата звернення: 01.09.2020).

369. FATF Report: Risk of Terrorist Abuse in Non-Profit Organisations (June 2014) URL: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Risk-of-terrorist-abuse-in-nonprofit-organisations.pdf>.

370. Stinchcombe A. Social Structure and Organizations // Handbook of Organizations. Chicago: Rand McNally Company, 1965. 234 p.

371. Weber M. Economy and Society. University of California Press, 1978. Vol. 1. 246 p.

ДОДАТКИ

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Сугак О. В. Поняття та види правопорушень у сфері господарської діяльності як об'єкта адміністративно-правової протидії. *Право UA*. 2016. № 1. С. 194–199.

2. Сугак О. В. До проблеми визначення мети, принципів та напрямків адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Наше право*. 2017. № 1. С. 191–195.

3. Сугак А. В. К проблеме определения понятия правоохранительной деятельности по противодействию правонарушениям в сфере хозяйственной деятельности. *Верховенство права*. 2018. № 4. С. 220–225.

4. Сугак О. В. Адміністративно-правові форми та методи протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Право UA*. 2019. № 3. С. 209–213.

5. Сугак О. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Наше право*. 2019. № 2. С. 225–230.

6. Сугак О. В. Організаційні заходи із забезпечення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С. 69–74.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Сугак О. В. До характеристики адміністративно-правових форм протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Актуальні завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 20–21 жовтня 2017 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив»,

2017. С. 89–92.

2. Сугак О. В. До проблеми визначення адміністративно-правових методів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні. *Теорія і практика сучасної юриспруденції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7–8 грудня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 77–80.

3. Сугак О. В. До характеристики ключових принципів адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Право як ефективний суспільний регулятор*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15–16 лютого 2019 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 56–59.

4. Сугак О. В. Принципи адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 20 листоп. 2020 р.) ; Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків : НДІ ППСН, 2020. С. 124–126.

АКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Відповідальний секретар

Кримінологічної асоціації України

доктор юридичних наук, професор

Олексій ЛИТВИНОВ

08

2020 р.

А К Т

про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності» у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України

Комісія у складі:

- 1. Яценка А. М.** – доктора юридичних наук, професора, члена Кримінологічної асоціації України.
- 2. Кондратова Д. Ю.** – кандидата юридичних наук, доцента, члена Кримінологічної асоціації України.
- 3. Черевка К. О.** – кандидата юридичних наук, доцента, члена Кримінологічної асоціації України.

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються у наукових дослідженнях Кримінологічної асоціації України.

Зокрема при: 1) встановленні місця та особливостей правоохоронних органів у системі суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; 2) узагальненні форм та методів діяльності правоохоронних та судових органів щодо протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; 3) удосконаленні інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних та судових органів; 4) наданні консультативно-дорадчої допомоги щодо супроводження правотворчого процесу правоохоронних та судових органів; 5) розробці пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства, яке регулює протидію правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності» в наукову діяльність Кримінологічної асоціації України забезпечило розширення науково-методичного інструментарію експертно-кримінологічного дослідження нормативно-правових актів і їх проектів з питань правоохоронної діяльності.

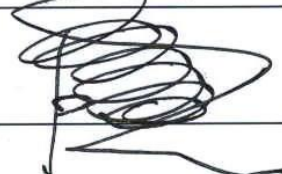
Члени комісії:

Андрій ЯЩЕНКО

Дмитро КОНДРАТОВ

Кирило ЧЕРЕВКО

« 03 » 08 2020 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор

Харківського науково-дослідного
інституту судових експертиз

ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

Міністерства юстиції України,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Олександр КЛЮЄВ

«05» серпня 2020 року

А К Т

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право у практичну діяльність Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України

Комісія в складі:

1. Угровецького Олега Петровича, першого заступника директора Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України;

2. Поповича Євгена Миколайовича, головного наукового співробітника Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України;

3. Хоши Вадима Віталійовича, завідувача відділу аспірантури та докторантури Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України, кандидата юридичних наук, старшого дослідника

— цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право використовуються у практичній діяльності Харківського науково-дослідного

інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України.

Зокрема, при: визначенні документальної обґрунтованості розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, періоду і місця їх утворення; встановленні документальної обґрунтованості оформлення операцій з одержання, зберігання, виготовлення, реалізації товарно-матеріальних цінностей, у тому числі грошових, основних засобів, надання послуг; визначення документальної обґрунтованості відображення в обліку грошових коштів, цінних паперів; установлення відповідності чинному законодавству відображення в податковому обліку доходів та витрат за фінансово-господарськими операціями, що підлягають оподаткуванню податком на прибуток.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності» у практичну діяльність Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України забезпечило розширення науково-методичного інструментарію під час опрацювання предмету та меж економічної і товарознавчої експертиз а також технічної експертизи документів.

Пропозиції дисертанта щодо розвитку взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності взято за основу для підготовки відповідних методичних рекомендацій.

Результати дисертаційного дослідження Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності» мають необхідний теоретичний рівень та практичну спрямованість, сприятимуть підвищенню якості правового та організаційного забезпечення діяльності судово-експертних установ.

Члени комісії

Олег УГРОВЕЦЬКИЙ

Свген ПОПОВИЧ

Вадим ХОША

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук
 доктор юридичних наук,
 старший науковий співробітник

М. В. Завальний

2020 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності» у правотворчу діяльність Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук

Комісія у складі:

голова - директор Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Завальний Михайло Володимирович;

члени комісії:

- доктор юридичних наук, доцент Кухарев Олександр Євгенович;
- кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Голубов Артем Євгенович,

цим Актом засвідчують, що результати дисертаційного дослідження Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності» спрямовані на: встановлення видів правопорушень у сфері господарської діяльності як об'єкта адміністративно-правової протидії; визначення особливостей правоохоронної діяльності із протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності; характеристику адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності в Україні та інші використовуються Науково-дослідним інститутом публічної політики і соціальних наук під час розробки пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства та розроблення нових нормативно-правових актів з питань правоохоронної діяльності.

Пропозиції Сугака Олексія Вікторовича щодо підвищення ефективності взаємодії та координації між суб'єктами протидії правопорушенням у сфері

господарської діяльності в Україні взято за основу для підготовки відповідних пропозицій та зауважень до національного адміністративного законодавства.

Результати дисертаційного дослідження Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності» мають необхідний теоретичний рівень та практичну спрямованість, сприятимуть підвищенню ефективності протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності.

Члени комісії:

Handwritten signature of A. E. Golubov, written in blue ink, positioned above a horizontal line.

А. Є. Голубов

О. Є. Кухарев

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Сумського державного університету

В.Д. Карпуша

«_____» 2020 р.

АКТ

про впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження
Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія
правопорушенням у сфері господарської діяльності», поданого на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 –
адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Комісія у складі:

Голова – завідувач кафедри АГПФЕБ, д.ю.н., доцент Гаруст Ю.В.

Члени комісії – д.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Резнік О.М.;

- к.ю.н., доцент, ст. викладач кафедри АГПФЕБ Колеснікова М.В.

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Сугака Олексія Вікторовича «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності» і їх використання в освітньому процесі з дисциплін «Адміністративне право», «Господарське право», «Податкове право» та «Судові та правоохоронні органи», які викладаються на кафедрі адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного дослідження Сугаком Олексієм Вікторовичем «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності» отримані на основі

грунтовного аналізу та вивчення сутності правопорушень у сфері господарської діяльності, мають комплексний характер та використовуються під час проведення лекцій, семінарських і практичних занять кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету зі студентами при вивченні дисциплін «Адміністративне право», «Господарське право», «Податкове право» та «Судові та правоохоронні органи»

Акт виконаний у 2-х примірниках.

Голова комісії

Ю.В. Гаруст

Члени комісії

О.М. Резнік

М.В. Колеснікова